האדם והתחתו' אדם ושכלו ואחר הדרך הזה שראוי [illegible]

לו אדם לא יכולת . העני במספר [illegible] לכל אדם [illegible]

עשיר ועני מצלים . והעני באמונת הזה [illegible]

[illegible] ולא יבקשהו בעולם כי [illegible]

[illegible] ויהיה ואין בשום [illegible]

עם כל אדם [illegible]

ברור [illegible] חכם שהכל [illegible]

[illegible] בני אדם [illegible]

אדם [illegible] העולם [illegible]

[illegible] אדם [illegible] בשמחה

[illegible]

[illegible] בכל יום · ואל תהי מתאוה להתחבר עם בני
[illegible] ואם אמר לך האמת משל כספו הרחבה לו ואם לאו תענה
[illegible] אלא לוי שירד ארץ עשרו · ואי שאינו אמר ערך
[illegible] · [illegible] לך חבר המוכיח אותך · משותך שלך
[illegible] · והשוה אותך מכספו ומיודע וזהו ח
[illegible] והמשלו לך טעותך ושגגותך והשוה בם
[illegible] ואם חבר שיקח ממך נכון ודרך
ואם דקדק אדם על עצמו ודרו דברו ·
[illegible] מהם גלוי ואינו עולם ויכבר לבם
[illegible] לא ירבה מריבות עם האדם ·
[illegible] ות אלא עוסק בתורה ובמצות ·
[illegible] לשם ומעשרות הרבה · והאל
[illegible] כל הקלים אות ואוהב
[illegible] הסנו · אוה ויאמר
[illegible] בת · אים · ידי ה׳
[illegible] בואי חי
[illegible] חי
[illegible] ות ואלו
[illegible] בם
[illegible] ם

2

ואסור ענינו על קדושת השם ית' בכל המצות כלות [illegible]

ואהבת הכבוד היא רעה חולה מאד מאד · לכן יתרחק מן הכבוד בכל יכלתו
ואם האדם יתרחק משני דברים והם הכבוד והתאוות אחרות אז הוא
קרוב לכל המעלות טובות כי הכבוד מקלקל כל המעשים כי בכל מעשה
שיעשה יחשוב להתכבד · ומי שלא יחשוב על הכבוד אם הוא רוצה ל
לעבוד את הבורא אז מעשיו מקובלים כי תמיד יכוין לבו לאחר הכבוד

לכן יתן אל לבו להתרחק מן הכבוד [illegible] ותאוות אחרים
[illegible] שאיש אחד בודק בכל · [illegible] [illegible]
והעולם [illegible] בן [illegible] מעשיו הטוב · [illegible]
[illegible] שאומרין · אם היה בו כח [illegible] אדם [illegible]
דבריו ותחבולותיו · כמה יש לרדוף אחר הכבוד · כי [illegible] אדם
[illegible] אם [illegible] אין לו [illegible] · על [illegible] · [illegible]
[illegible] מן הכבוד [illegible] · [illegible]
[illegible] האדם מן העולם [illegible] · [illegible]
שיתכבד · [illegible] מעשיו האדם [illegible] · [illegible]
[illegible] · ואהבת [illegible] [illegible]
[illegible] · [illegible] · [illegible]
כי [illegible] · על [illegible]
[illegible] כי [illegible] · [illegible] כי [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible] דברים [illegible] אם [illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible] כי [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible] אם [illegible]
[illegible] · [illegible]

בו״ר לפרש והמאמר על זמן אחר מנע ישראל ויהיה ר״י ואמר במעט
זה ישראל והדברים בו להביא הרחמים ממנו לא יתענו. ובקשו נפש
לעת הצרות ואלו לפרש כי להביא טובה על שיבו עליך מאת השם.
ואם תפול תשובה הלבבות אשר יצא לך ישע ועזרה. ושלשה ימים אלו
יתענו לילה ויום ולא יאכלו בלילה. והתענית ומהם פרשים ביום כי שהתחילו
התענית יאמרו ויהיה ביום. ואתה כן יתענו עליך עניני תורה. והתענית
לשמחת איש איש מותר משמחת הדין ותעלת עמך או להתחבר
תשובה. ומספר ומצוה ומעשה מהברכות ואמר הארץ תענה ותתן
ולמשליו זה הכלל. שלשים וגם ישמח אדם כל תאותו מוגלה ושתי
און שישראל וישמחה כי להעשיר נגד על מצרים. ויושבים ידו אין ה׳
באותו. ואלו יאמר האדם את העולם כי ישראל וישמחה ויהיו
וכן מה אחר דין התורה. ואמר החכם אבל אלו אחריה. ואמרו
הכבוד אחריה אלו אבל. ומה צריך אבל לשוב גמורה ובזמן ראשונים
תחלה וכן התשובה אשה יחשוב לשום שנים שיקים מיה
ונבה ויהיה לו רעת עוברי הבל ודרכי הש״י ית׳. ואו יחשוב שיאמר ד׳
תאותו ויהיה לה בתשובתו כי שלא יתאוה לעשות אחריות. ואו כי
לעבור אשתו משהוא ירא שיתאוה לו. כי שהיה לו תאוה — היו׳
ולעשות אחרים אלו יכיר והכרת בכל כי יציאת הגדול ואמר הוא במאו
הענין. אבל הבורא לעשות אותו ויראו. יבואו עליו חליים רבים
והאחר צריך זה כל יודע כאלו עובר הש״י ית׳. תמיד. ואמר מעט
שישעשה ואתן ואמר במעט שעשה. והנה שיתחשב בכל כי שיודע נגמר
עבר כי שיאמר בכל שלא לעבור את הש״י ית׳. ואמר מעט שהוא יתגן
אם ישוב לעשות כי שיתנחם נפשו עליו ויראה בכל שלא יחטא ולא יוכל
לעבור ית׳. והוא חולה. שיהיה שלא עבר ויקום בה ולא עניין זה שם
חטאו ואולו כל מעשיו יהיו לשם שמים. והוא זה שאמר שלמה בכל
דרכיך דעהו. יחשוב האדם כל היכולת וידבק באהבת
הבורא ית׳. ואהב הש״י ית׳ הוא תכלית התשובה וסוף כל המעלות

המעלות והיא מדרגת כל ענייני העבודה. וכל המדות הם כמו סולם
למעלת האהבה. והיא נקראת נפש המצות. ואנשי החסד והענוה
והפרושים. סוף אין למעלה ממנה. והרבה מהם מוקדים מספרי
יראת אלהים על אהבתו כמ"ש ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך
כי אם ליראה אותו. ואמנם שאהבה היא תכלית הדרישה ותכלית
וקרוב שמדרגתו מדרגת האלהים ואף [illegible] שיגיע האדם על
מעלה זו שיתקיים יראתו ופחדו מאלהים ע"ד [illegible] קודמת לאהבה
וזה היא האהבה היא אהבת הנפש ונטייתה בתשוקה אל הבורא ית'
כדי שתדבק באורו העליון. הנפש הזאת היא אור מדעת והיא
טהור וזכה. והבורא ית' קשור בגוף. אשר חשקו רב לנשמתה עם היותה
תוך בריתו הש"י. ואמנם שאדם [illegible] בגוף אין כח בשכלו
לחשוב אחר טובה כי היא מעורב בתאוות הגוף. וכל ימי קיומו
האדם אינו מבקש ואינו שואל אלא תאותו ותענוגו כי מרוב ת'
תאות הגוף אחרי גבולו ושוקע [illegible] עולם הזה כלום שואל ושוקע
ומוסיף [illegible] רב אין כח במשאו לחשוב אחרי הבורא ית' כי היא אומנת
בבלי שואו. ואחרי שתחלש הנפש כיון שיש לה חולשת ומשוכה
[illegible] שיחלשו הגוף. אז היא תחשוב ותבקש [illegible]
הגוף כאשר יתחלה החולי וירפה. וכשתתחזק הנפש ותחלוש
הגוף אז יהיה לה אור מעולה וכח בנפשה. וכמ"ש היא
האהבה שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה רבה מאד עד שתהיה
נפשו קשורה מאד באהבה. והנפש היא מלאה אהבה ואותה ה'
האהבה היא קשור בשמחה ואותה שמחה [illegible] מעלות
הגוף ותענוגי העולם. ואותה השמחה [illegible] על כל
המצות שמצוה בה מין. כמו [illegible] שמחת אהבת"
וכל [illegible] לא היו כמו [illegible] לב האוהב את"י כל
לבו ובכל [illegible] לעשות רצון הבורא ית'. ולעשות את [illegible]
ולעשות קידוש [illegible] ולמסור [illegible] ואהבה. וזה [illegible] שאין ת'

תלמוד זה שאמר בתורה · והאהבה קנין מהם שאמר עליו ·
בשבילו [illegible] ית' · ואברהם אבינו שאמר הרימותי ידי אם מחוט
ועד שרוך נעל · ואלישע שלא רצה לקחת מנעמן · ואמרו חז"ל תורה
בשביל [illegible] יורין · וחיבת שלום ורימו · וגם אמרו
[illegible] בדברי [illegible] ולכן שאחה · באהבת ה' ית'
" השני אהבה [illegible] בתוך [illegible] והוא מעבירות החטא
[illegible] אשר [illegible] המצות · והאהבה והיאך יעשה אוהב את "
ואהבתו ואהבה גדולה או מפני [illegible] בעולם או מפני יראת [illegible]
[illegible] כדי [illegible] הטובה · [illegible] עושה המצות מפני שהוא מצות · [illegible]
הטובה [illegible] · ומעלה זו מעלה גדולה [illegible] ואין כל חכם זוכה לה
והיינו מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבי · לפי שלא עבד אותו
מאהבה · והיא המעלה שצוה הקב"ה [illegible] ע"ה שנ' ואהבת
את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך · ומתוך שיאהב
את ה' אהבה [illegible] אז יעשה כל המצות מאהבה · דבר
ידוע [illegible] שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישגה
בה תמיד כראוי · ויעזוב כל שבעולם חוץ ממנה · בן בלבבו בן בקומו
בין בשכבו שהוא [illegible] · [illegible] וזה [illegible] ואהבה
[illegible] אוהבו [illegible] שאוהב [illegible] דרך [illegible] חולת אהבה
אני · [illegible] השירים [illegible] וזה הענין · לכך צריך אדם ליחד
עצמו לבבו ולהשכיל בחכמות ובתבונות [illegible] כפי כח
[illegible] לבבו ולהשיג · [illegible]
[illegible] ואהבת את ה' · [illegible] וזה הדרך להשיג אהבה · ב
[illegible] אדם [illegible] ובוראו [illegible]
[illegible] שאין [illegible] · [illegible] ו
[illegible] מעלה גדולה [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

4

ומי חכמים יבינו. כמ"ש דוד כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ו'
וסמיך ליה מה אנוש כי תזכרנו · וכמו שאדם כ' מתבונן בדברי
קדושים ומתמיד מהם וגלוי ויראה חכמתו אל הצדיקים וגלוי ה'
הבחורים מוסיף אהבה למקום ומאמין נפשו ויסיר ממנו לאהוב ה'
המקום ויראו ויבחר מאכלות ונזירות וקולות מתוך עניו ואח
אהבתו את הקדושים המצוים · אשרי איש ירא יי · ובמקום אחר
במה אומר יראו לאהבם ביותר שאהבתי מהן עושי שלום · ויותר יש
ומתנשא עולם זה וזו הדרך רחוק מן אהבה מאד מאד · ולכן ירחיק
·· כיון אדם שאוהב משתו והוא אוהבתו והוא ירא ועשות רצון
מקנה כן יאהב לאהבתו · כן בדבר הזה חושב חשוב אשר אהבת הבו'
ויראו ולעבוד על אהבתו כן יוסיף אהבת הבורא ית' · וזה עבדו את
ה' באהבה זה יראת אהבה · וגלוי במעלה ואהב הבורא ית' · וגלוי
לעשות רצונו · וזו היראה היא האהבה וקולה ואת יראת יי היא אוצרו
ואין האהבה הוא והתקיימות אלא במי שעושה רצונו · לקיים כל המצות
כולכם כי יי שאין ארך המצות שלמה · אבל כל מי שזה עושה אוהב
נמוך · לכן יאהב אדם כל זה · אשרי המאמין לאהבת הבורא ית' ש
שמו · שמו

שער השנאה

בורא העולם יעזר אמן שמו

לא תשנא את אחיך בלבבך · וזאת המדה היא להמיר מעשיו מן הדרך
השנאה · והיא מדה המגונה ורעה מאד · וגורמת הרבה מאד לאדם
ברעה כי השונא חבירו ואינו יכול מעשות · ואין לו לשון הרע
ותמיד הוא מעלה על לבו שנאה ואיבה · ומרבה עוונם ומעשיו לו כ'
כל ימיו להרע לו · והוא שונא עליו ואין יחם עליו והוא רחוק מאד
מהם שלמה · זה מעשיו רעים בעיניו ומצב אחרים ומוליך אותו
אבדון ואין יורה לו על החטאות · והם הוא חייבין הוא עצמו ·
יש כמה מיני שנאה · יש שונא חבירו בלבו שמדבר עמו

או שהכהו או עבור שביישהו או עבור שהודיע עליו שום רע׳ על כן אל
יגל רצונו בהם ואל ישנאו וישחק כמו ברשעים ואל דבר אמשלו עם אותן
אליו אלא יוכיחהו ויודיעהו שהוא לו ואם עשיתני כך וכך׳ שנ׳ הוכח תוכיח את
עמיתך׳ ואם חזר ובקש ממנו ואמר לו צר׳ שימחול לו לא יהיה המוחל אכזרי
ואף אם לא יבקש ממנו׳ לא ית׳ ישנאיהו אלא יתנהג עמו ולבסוף׳ יבין
לי כך שיתחנן לו זה שעוות׳ יש שנאה רעה מאוד והיא שנאת
חנם והיא החריבה בית שני׳ ושנאה אחת קשה׳ היא רעה ומרה ו
ומוני אדם לייסר את נפשו להתרחק ממנו׳ אם תראה ששונאך חבר
בני תורה׳ ואם תרצה שיאהבו בני אדם רחוקי׳ ועשה הוקי יען
ומבתרייך׳ פ׳ כן ישמעו וישנוך׳ יש שונא חבירו עבור שאינו
נותן לו חסר׳ או שאינו עוזר לו ואחנה כמו חבירו או שאינו אוהבו ה
אומות מצעת חחק׳ כל זה ראוי לאדם לירחק ממנו ומרחקו בזה״
ויש יקבל באהבה את שיקבע לו הבורא ית׳ ואל יבחר בו אדם
ויחשוב כאילו הייתה זוכה אולפני הוא׳ היה עתן ליו׳ זולתי אתגת בני
אדם והלשונות׳ ואם בזה מצוה יותר או שהוא חולה ומייסר ביסורי׳
יחשוב אשר הבור׳ לאומתו גזר עליו כל זה׳ ויקבל באהבה ואין ספק במשו
זה את תבהלך ואהב כל שנאה׳ וזה יסוד גדול ועיקר חוק לתורה
ומצות יקבל באהבה כל דבר׳ והאמונה עליו בדבר זה והוא כל קבלי
גם זו לטובה׳ ויתחנן כן לבו ויאמר במשפט׳ הבורא ית׳ ודינו הוא
קרוב אמור לקבל אל הבור׳ ית׳ ויקבל אל שונא ואויב וקשה׳ דרך
העולם כל אחד שונא בני אומתו׳ כל זה הבל ורעות רוח׳ כי יחשוב
כל אדם שאין אל לבורא אלא ומה שגזר לו הבור׳ ית׳ והנה
שנאית השנאה׳ ובקשה שונה כנו אדם השונאי׳ אומה והנאשי
אותם לבורות על דרך ישר׳ ויש שונא רעה ואינה כנו בני אדם ה׳
עושי טובה ואומ׳ ברך כמו ישנאם לאומר טוב׳ והאלהים ברוך
זה הם שונאים השם ית׳ כי הם שונאי את אוהבנו והם שונאי האל
והאשת אחרי שהם גזל גנבים ומאמין באפיקורסים אותן ועין

ומי שהרגיל כי מי ששונא בני אדם גם הם ישנאוהו · והאוהב דבר
השנאה אל לב הוא אביו ועצמו רעה · ויש אוהב שלא לשם שמים
תשוב לשנאה גדולה · הלא ידעת זה שכת' במאמן וישנאה מאמן ג'
שנאה וכו' · אל תאמין בשנאת השונא והאוהב כמש' ונעתרות נשיקות
שונא · ועוד הרבה בני אדם אוהבים את האוהבה בדבריהם · ואפשר
שהן שונאי' גמורי' בלבם ועל כן אין מאמין בהם · כמש' בשפתיו ינכר
שונא · ואעפ' שאחיך לך ושונא ואחר לך רעתו אל יעלה לבך אלא כ'
כמש' כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו · וזהו שהאורב
יואב לאבנר ולעמשא בן יתר השלו' והאהבה עד שהרגם · וכן ישמעאל
עם גדליה בן אחיקם שהרגו · אז' אחר אין החטאי' הטוב שבגו
זה זה שתחשוב על שונאך שתשיבהו אל אהבתך זה חטא ·
יש שנאה שהיא מצוה · כגו' לשנוא אדם רשע שאינו מקבל תוכח'
שנ' יראת יי' שנאת רע · ואומ' הלא משנאיך יי' אשנא ובתקוממיך
אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי · וישנא שקר ודובר
כזב · סנן · וישנא כל דבר המרחיק אותו מהאמונה ואוהב יושר
כל · כמש' כל אורח שקר שנאתי · וזה הכלל גדול שישנא אדם לרחק
שקר וכל מה שיוסיף שנאה לדרכי שקר יוסיף אהבה לתור' · דכתי' ב
שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי · ויאהב אמת ושלום דכתי'
האמת והשלום אהבו ·

ד

שער הרחמים

זאת המדה משובחת

מאד והיא אחת מי"ג מדות המיוחסות להקב"ה כדכתי' אל רחום וחנון
ועל זה צריך האדם להשתדל בה · יש לו להשתדל · וכמו שאדם רוצה
שירחמו עליו בשעת צרה · כן ראוי לו שירחם על אחרי' שיצטערו מאד
ואהבת לרעך כמוך · הבורא חלק זאת המדה לעבדיו הצדיקים ו'
והמיום כם טוו שיודעת בוסף כי נברו רחמיו · ורמזו ואמרו
שתהיה מדת הרחמים קבועה בלבו ונטועה בכל המדות · ויש כמ"
... ויש המעשים ... כריך ... הדין ועוד

כבר עלתה בידך
עוד כתים כדאים
לבנים כן לב
ילדם לאדם

כמה מיני רחמנות. והם חלוקים זה מזה ' רחמי האב על
האב. הבן זהו רחמנות הבא מצד שטבע האדם כדרך הכלבים הבהמ'
והעופות שמרחמין על בניהם ' ואם האדם מרחם על בנו כי
כדרך שהבהמות מרחמין אין זה רחמנות מעולה ואם יש אדם שהוא
מוסר אכזרי כי יכירו רחמיו עליו ובכל זה ברחמנות מאבד
את הבן ורחמי האב ' הנה האדון מרחם על עבדו ' ואיך כמו
המרחם על חבירו ' במקום שיוכל להושיע תועלת הלא הוא טוב
מאד ' אבל הטוב והמעולה שברחמנות שירחם על בן והמלך
לעבוד הבורא ית' ' כדכתי' וגם לכם ירחם אלהיכם ' וירחם על
שאינו יודע מאום שמרחם על נפשו ' וזכר והגיע במשנו איש
להחסיד צריך שיהא מעט שמעון מזכירות ' כי זה האכזרי הוא
רחמנות ' ומי שהוא יכול ממה שיצריך כל לאדם ירחם לו תעזן
אשה להלקות ולהדריך צריך שומה ' ועשה עד לבני ביתו ' מ
בחמוי ' יוחר מששוק לו אדם אך לא לא יכחום אך במריות
לבם ' וגם צריך שלא ירחם על תלמידו יותר מדאי אלא צריך לייסר
נפשו לכוף יצרו הרע ' וכן ירחם על קרובו העניים כדכתי' ומבשרך
אל תתעלם ' וגם על העניים ירחם ' וכמות עד' ורחם על יראי
שמים וזהו עיקר הרחמנות ' החונן ומרחם עבדי השם ית' '
והעושים רצון ' אבל יש רחמנות שהוא רע יותר מאכזריות כל
המרחם על הרשעים והמחזיק אותם ויש אנשים רבו ואיש
האכזבה רשעים ונותן להם יד ומשפיל הטובים ואותם בהן '
ועוד בתורה לא תחוס עינך עליו ' גם לא ירחם על עני בדין ' דכתי'
ודל לא תהדר בריבו ' ויהי שלא יטה משפטו עבור רחמנו של עני '
ויש רחמנות שהוא אכזריות. כגון הנותן צדקה למי ואוחב
... עמו עד עלו ' ואמר כמו ירקן ' וכן אמר עד שורה
... כל אשר עשית עליך ' ועוד ורחמי רשעים אכזרי
גם על המהדות. עד' ורחם ' כי אותו לאיזה בכל חיים ועל זה

זה אמרה תורה הקם תקים עמו · ועוד והאמנ׳ הנבאות קודם שיחול

מידת הרחמנות היא סימן לזרע אברהם זרע ישראל כדכתיב

ונתן לך רחמים ורחמך והרבך · לכן כל אדם יקבל עליו לדבר כל דבריו

בלשון תחנונים ורחמנות · וגם בתפלתו יעשה תפלה ותחנונים בזה

ואיזה יקבל אדם שכר מדברי רחמנות · כגון תחנונים על לב העני ·

ורבים יודעים מעלת חיוב הצדקות · ושכר פעולת אבל אינם יודעים

גודל מעלת הדבור · הלא תראה כי אמרו הנותן פרוטה לעני מתברך

בשש ברכות · והמפייסו בדברים מתברך בי״א ברכות · לכן בריבוי שפתים

אמצא עיקר לדבר על לב העני · ויהיו דבריו בנחת ובאמון ויבחר —

לאומללין ולאמללים ידבר ויכבדם וינשאם · והנה בן אדם

תרחם על שונאך · האויב קייאות לעדי עד · והביטה אל העניו ואל

ואשר לא ראית עין · ולא יבוא רוב חלק וחנונך לחטא ותהיה נבזה

מאהבת המשך · ואוי על ענויך ואוי על נפשך ואל תהלל יצר הרע

ניסיונך בחלל התענוגים · זאת החכם אין הגבורות שיעמוד

אדם במידת רחמים · ובעבור שזאת מצוה על הרחמים ועל החסד

בשביל העני לקוחים ואות · ומעלת המדה הזאת תבחין ותשכיל

ואשר הבלי יות מתנגד עם כל הנבראים · על ורחמיו על כל מעשיו

ה׳ **שער האכזריות** האכזריות היא הפך מן ה׳

הרחמנות · דכתי׳ אכזרים המה ולא ירחמו · ואין המדה הזאת

בצדיקים אך היא מצויה ברשעים · דכתיב ורחמי רשעים אכזרי ·

וגם המדה הזאת נולדה מעזי פנים · דכתי׳ גוי אשר לא ישא פני׳

לזקן ונער לא יחון · וכבר ידעת רוב מידת העזות · עוד ואמר אדם

האכזריות לרע · כי לעניין התאוות תיכף רע האדם והאמור עוד

אך איש יבקש רע · ומלאך אכזרי ישלח בו · האכזרי נולד בן

נעלות חסרים דכתי׳ גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו אכזרי

האכזרי רחוק מאוד מן המדות הטובות · כי לא ירחם על העניים

על העניים · אין צריך ויחמול עליהם הדין ועוד

ולא יאוה להם בשמחת רעהם · ולא ירע להם דכתי' מלוה
יי' חונן דל · ונאו' טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט
ונאו' אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו יי' · וכל אלו הם
הפך מוסרי · גם הוא לא ישתתף על צרת חבירו מאשר
תהיה בדור אין ישר · ואני בחלותם לבושי שק · ומאיוב
כתיב אם לא בכיתי לקשה יום · עגמה נפשי לאביון · וכל זה
רחוק מן האומרים · ואין המדה הזאת נמצאת אלא מאנשי
אשר טבעם כטבע האריות הטורפים והחומסים · ובעת אשר
תחזק הנפש המתלבשת על האדם כמו אלה הרשעות והאכזרי'
ותגבר על האדם והוא ושכן בכרכי' מסרות חיה ושכני אני · כדין
חיה מסייה מסרות · וכל בעלות הגוי' ית' תגמלו בהון רחם
תגמור · וכל זה רחוק מן האדם ורחם במדת הכהם · ועוד
המדה הזו כנפשו של אדם וחשיך נקמה מאויבו · דכתי' לא
יחמול ביום נקם · פי' כשיש נקמה אין רחמי' ואין מגורות
והכתי' אומ' לא תקום ולא תטור · ופי' ליטור כלב הזה ירע וכשי
שלא לעשות מעשה כמים להבות חבירו · הוא אני אם נפל כלין
פשיעתו לא ישמח דכתי' בנפול אויב' אל תשמח · והעטר
והעקם ויש מעביר על מדותו · ויש מוחל וחמירן הפושעים
עלין והוא נצר ומושך המחלוקת והשנאה · וכבר ידעת מה
טוב ומה נעים מדת השלום · והזהרן להסיר מנפשיך מד ת
האכזרות · כדכתי' לא נקין ירחם לא תעשן · וכתי' לא תתן איש
אל עליתו · ויראת מאלהיך · גם השיבון הקטנו למו כבר יום
אם חטו תחטו שלחת ריען על מי השאש וכו' · ונאו' והיה
כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני · ונאו' וגר לא תונה ולא תלחצו
גם מן הבהמה ירחיק האכזרות · כדכתיב יודע צדיק נפש ב
בהמתו · פי' שלא להטריח יותר מדאי · ולא ירעיבם אותם · וכן כ
כתיב כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו עזוב תעזוב עמו.

עליו · ואומ"ל עד כה מורית ועשה בתוך ומוכיח מני ט' ישר
לא תרדה בו בפרך · וכמו הזהרת שלא ישתמש אדם בחבירו ב
בעבודה קשה · ולא יצוה עליו ולא רבו שיעשה מלאכה ומלאכתו
וגם היה הנוגש יראוי ונוגשות עמוקות על הבריות הבריות · וזה
שתעלה עליהם יראתם ... הזהר בן אדם שלא להכביד
עליהם המשא · ועושים עמהם אותו ועבד בהם בפרך ומשגה
ומדת חסידות הוא להיות רחמן ולא יכביד עולו עליו ולא יכריחו לא
בידו ולא בדברים · ועבודת אסא הכרע ולא לבושת · ויזהר עליו
בעת ... שמעת ... וישמח שמעתו · וכן אמר איוב אם
אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא בבטן עושני עשהו
ויכוננו ברחם אחד · חסידים הראשונים היו נותנים לעבד מכל ה
תבשיל ותבשיל שהיו אוכלים ומקדימים מזון הבהמות והעבדים
על סעודת עצמם שהרי הוא אומר כעיני עבדים אל יד אדוניהם
כעיני שפחה וגו' · וחסיד אחד הקדים ועשה לעבדו ואל תבא ·
קודם שיטעום הוא וכשזה הקדים אליהו ז"ל עליו ·
החוב אומר ואהבת לרעך כמוך · וכל מי שיש בו מדת האהב
ות · ואמר הוא רחוק מזה · האומר אין רוח הבריות נוחה
הימנו · ואין חייב שלו בעיני העולם · ואמר מקום תוכחה
הזהרת שלא להוכיח חבירו מוכחות · דכתיב הוכח תוכיח את
עמיתך ס"פ כי לא תוכיחנו בחזקה ובאומרות וביישו ותקבל עליו
חטא · עד כמה ספרו ... המצות · אך יש מקומות
שצריך להתנהג מוכרות · כגון על הרשעים כמו איוב ואשברה
מתלעות עול ומשיניו אשליך טרף · וכמו תורה להוכיח הרשעים
ולהוקיעם · וכן אמר ז"ל כל מי שאפשר למחות ועשות סוד ...
אותו עד שתצא נפשו · ולא זה ... להוכיח הרשעים ולהכניע
עליהם והחזירם ואוטב · ... להיות ... כרם שלא לרחם על
קרובו ועל אוהבו ועל העניים · אך צריך לרחם עליהם הרבה ועל

אומ' בני אותה ואומ' דבר תורה בני אנשים עשו אכזרי על בנן ב
בנערות. כמו רבותינו שהיה הולך לבה"כ ולא מושך ידו מהמעשה
להם והאב אינו קורא מוסר · כי זה דבר גדול המרחם על בנו יותר
מדאי וחושך בן חושב והריהו מאוין ולא יחוש הילד ימות באמן ב
מוסרו אז בהכותו אותו · ומונע בן מעשין מקולקלים ·· וצריך
להיות אכזר על הרשעים שלא ירחם עליהם · ואמרו כל המרחם
על האכזרי סופו נעשה אכזר על הרחמני · וכן תמצא בשאול לפי
שנעשה רחמני על אגג · נעשה אכזר על נוב שהיא עיר הכהנים · גם יהיה
אדם אכזר על נפשו · לטרוח תמיד ולעשות עבודת הבו' ית' · ולא ירחם
על גופו לענג אותו ולילך בשרירות לבו · אך יתאכזר על עצמו לטוף אות
יצרו הרע ולהמית חייו מעט ולעסוק בתור' ולקיים מצות · אף אם הרבה
ככר עליו חמור ולא יהיה אכזר על עצמו יותר מדאי · וקוקו בגוף אך י'
יתנהג מדה הבינונית ויחוס כן אדם עין על עצמו והתרחק
מן האכזריות · אך ירחם על האביונים ועל העניים ויתן עניים בני
מחיך ואמרו ונתן לך רחמים ורחמך כל המרחם על הבריות מ
מרחמין עליו מן השמים · וכן אל תתמלא מאליך רחמי הבו' ית' ו
בורא אלהינו · ואמ' שלמה אל תתן לאחרים הודך ושנותיך
לאכזרי · והרחק מן הנקמה הנמצא מאוד האכזריות · אך אם
להנקם מאויביך תוסיף ומעלות שובות · והלך בדרכי ישרים ונקם
תנקם מאויביך · כי הוא יתנהג על מדותיך הטובות · ויתחרב
מושמען שאמר הגוב · שאר הטוב · אך אם תעשה מעשי
האכזרים · זה ישמח שונאך על קלונך וחרפתך והרי הוא מתנקם
בך · ואם תלך ורחם על בנך ועל קרובך לכבדם כבוד גדול ·
ולעסוק בתורה ובמעשים טובים ובמעלות חסדים · וזה הרבה נוח
להם ואומר שירבבו בך ולא יעשו עליך חרפה · ואין לך בו
בושת גדול מזה מי שבניו וקרובו רשעים · כי מי שבניו
נעשו גזלן · אל שאר עבירות המדות הרעות מביא העולם

העולם · כי רשע היודע ומאמין לדברי דוד שימאמין הם ורעו
של אותו רשע · גם מזון זכות בנים אתם כדכתי' פוקד עון אבות
על בנים וגו' · רואה והבן הישר יותר מכמ' ואי' שמכון ויחנה בחטאו
ואין לך מרחם יותר על מכון האכזרי · כי זכותו עומד לפני דור
ואברהם עקד בנו ונשמע רק' לזכור הזכות הזאת למען לדורי דורות
ובשעה שחטאו ישר' בעגל · עמד משה בתפלה ואמ' זכור לאברהם
ליצחק וכו' · וכן שוודא זכרה, וחסדי דוד אבי כן ונענה · וגם ואנחנו
אומרי' בכל יום זכות אבות · לכן תרחם כי אין אכזרי כמו עבירות ·
כי מפני מת"שיו שעשה חנם נחרב בית שיני וכל פורענו' באים
לעולם · משכר העבירות · כי שאתה מפני חטא אין ברע בעולם
מפני תאוה ומעשות השפלים עוברים · מפני עיני הדין ועיוות
הדין ומפני ביטול תורה · חוב רבידה רבה ורבי מי לעולם · וכן ה'
הרבה מאות אלף הנהרגים בפורעניות הזה אכזרים על עצמם ועל
בניהם ועל אנשי דורן · כמו כל העולם כמו [illegible] חוטא בן לבסוף ·
גם זה תשוב כלומר [illegible] ותעשה טוב · הלא אין פריש
[illegible] ותן צדקה לעניים · והם דברים של הבל כי [illegible]
צדקה במעשיו [illegible] · אשר יהיו [illegible]
בכל יכלתו [illegible] · ומפרנס [illegible]
היינו צדקה גדולה זאת · גם [illegible] ומ[illegible] לצדקה [illegible]
[illegible] צדקה · והיה שכרו כפול ומכופל · [illegible]
[illegible] הרבה של [illegible]
[illegible] ·

שער השמחה

המדה הזאת באה לאדם

מחמת רוב שלוה בלי קטרוג · ואדם המאמין [illegible] ולא ירע
[illegible] שמחה תמיד
[illegible] שמחה [illegible]

הזקנה ואהבת לבו שלו כמו לב שמח ייטיב גהה · ואין השמחה
יבא לידי שחוק ואין ראוי לאיש משכיל להרבות השחוק · כי עם ה׳
הנ׳ משתמשי בעת קלה מש׳ כי כקול הסירים תחת הסיר כן שחוק
הכסילים · וכבר נאמ׳ כי מאותות השוטה שצוחק במקום שאין
ראוי בו השחוק · ואין ראוי למי שיש לו מוסר להתנהג בשחוק
במושבות ובמעמדות · [illegible] שאמ׳ [illegible] שחקו [illegible] ·
כי מאותות השחוק אין ישא לחשוב בשם יראת הש׳ עליו וכמו אם
ישחוק במסיבות או בקבוצות שאין יראת אלהים עליו · וכן
ייסר אדם את בנו שלא ישחק ולא יקנה לו [illegible] חבר משחק
שנ׳ לא ישבתי בסוד משחקים · וכתו׳ בל [illegible] ·
הנה דעות יש בשמחה ובשחוק · כי השמחה במכשול
חבירו בעת שמגיע לרם [illegible] העולם · [illegible] בנפלו אל
אויבך אל תשמח וכו׳ · [illegible] שמחה שהיא רעה
[illegible] השמח שחבירו עבר מצות הבו׳ ית׳ · או שמח
במיעוט ידיעתם [illegible] · [illegible] ואוך במאומה
יש לו [illegible] מלאכה אנשים אחרים בן מדוע ומאחרים
אותו · [illegible] שמח בראותו [illegible] וחרפתו · אין
זה [illegible] · והנה הכתו׳ אומ׳ [illegible] את ירמיהו · [illegible]
ששמח במכשול חבירו אין רצון בורא הבו׳ ית׳ · [illegible] זה התפלל
ר׳ נחוני׳ בן הקנה אל יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח · [illegible]
וישמחו בי · [illegible] התפלל ר׳ נחוני׳ על זה כי ראה שזהו דבר
[illegible] שהאחר שמח [illegible] חבירו · כדי שיהיה הוא [illegible]
את חבירו · ויהיה לו שם · [illegible] אדם [illegible] שאין
[illegible] בזה · וכן כל איש אשר רצון [illegible]
שאין נעשה רצון הבו׳ ית׳ · ואף על שונאיו [illegible] אדם [illegible]
הבו׳ ית׳ · [illegible] · [illegible]
[illegible] על כל [illegible] ואוהבו ושונאיו · וכן כל הנמצאים · כי אין

איך יתכן שיתפלל רופא חולי ושאר צרות וגם לא היה רוצה
שהכתוב יתרפא לא יתחכם ועל שמה הזה הוא יכול אומר
בעיני בני אדם ואין אדם מגיע זה ואין נכון להגדיר [illegible] השם
ית' והכין לבם אל האלהים בכוונה שלימה ואמיתית לשמור נפשו
[illegible] על כל ישר' אוהבין ואוהבין וכזה יתקיים ואהבת
לרעך כמוך ויהיו ידים [illegible] ויש על שמח
ושחוק רע ואמר כמו המשחק בדברי [illegible] השם ית' [illegible]
והמקיים מצותיו ויש כנגד ד' מידות רעות הרע שהוא
מחשיך נפשו מאור המצות [illegible] ומשחק [illegible]
המצות לא יתקנו המצות [illegible] הב' כי [illegible]
השחוק ימנע הצריך [illegible] מי לא יכול [illegible] השחוק
הג' כי יעשה רבה אשר לא [illegible] השם ית' ולא
יוכל לעשות תשובה [illegible] השחוק ולא כחשך כל ימיהם [illegible]
שזה המשחק לא [illegible] לו [illegible] הנפש [illegible]
אלא שמושך אותם לשאול [illegible] והנה המשחק הזה בכלל
עונש שמחטיאו את הרבים הד' שהוא [illegible] האומר
על פרשת דרכים וקוצץ [illegible] האמונים [illegible]
שונאו [illegible] ויש עוד
שמחה היא לעגה [illegible] ושאר עבירות
ושמחים בהשיגם תאות [illegible] ועל זה [illegible] השמחים
ועשות רע [illegible] ועשוה [illegible] תחת
ויש עוד שמחה המעורבת [illegible] אל המצוה
והמכוונת [illegible] השם ית' [illegible] בני אדם [illegible] המשתכרים
ושמחים בבית המשתה ואחרית השמחה [illegible] תוגה
כי הנה קלקולים [illegible] שחוק המשתה ואוי [illegible]
[illegible] ואוי [illegible] ואוי לו ואוי [illegible]
ואוי [illegible] ואוי [illegible] ואוי פנים [illegible]

למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך · גם הנביא אומר הוי מ
משכימי בבקר שכר ירדפו · מאחרי בנשף יין ידליקם · ואמר ויין
משתיהם את פעל ה' לא יביטו [illegible] · לכן הרחיב שאול נפ'
נפשה וירד הדרה וגו' · ואומר גם אלה ביין שגו · ותעו כהן ונביא
שגו בשכר · נבלעו מן היין · [illegible] אין היין · וכתי'
[illegible] היין [illegible] · [illegible] היין [illegible]
[illegible] · [illegible] · לא ירבה חטאה · כתוב
[illegible] הקדמון [illegible] המשכרת [illegible] שתהיה [illegible]
חרפה [illegible] עריות · והמשכרות הוא
[illegible] כי [illegible] נח [illegible]
ואנם שתיית היין [illegible] על [illegible]
בדרך המשכילים · כמו שאמר שלמה · תן שכר לאובד ויין למרי
נפש · ישתה וישכח רישו · ועמלו לא יזכר עוד · [illegible] על
היין המשמח אלהים ואנשים · ויין ישמח לבב אנוש · וגם [illegible]
[illegible] צריך היין · [illegible] היין [illegible] · [illegible]
היין · [illegible] החולים והשותים [illegible] עליהם
[illegible] על היין והשותים [illegible] ובאוהבם [illegible]
[illegible] · כי היין [illegible] · [illegible] שתות [illegible]
[illegible] · [illegible] · [illegible] ·
[illegible] · [illegible] היין · [illegible]
[illegible] · כל [illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible] ·
[illegible] · [illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible] ·
[illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible]

שחוק וקלות ראש · ולא ישמח עד שיאבד נכסיו ולא ישמח עד
שילשין עם חבירו · או עד שישבר כליו · ולא ישמח עד שיגלה
סודותיו או סודו של אחרים · ואם משמח במאת או יהיה לו היין
וגרה · גם כשאר הדברים אשר כתוב בהם ושמחת לפני
י״י אלהיך לא יחשוב שמותר מין משחוק וקלות ראש · שנ׳ תחת אשר
לא עבדת את י״י אלהיך וגו׳ הא למדת שלא שצוה אלא על שמחה
שיש בה עבודת יוצר הכל · וכי אפשר לעבוד את י״י אלהים לא מתוך
מצות. ולא מתוך שכרות · בדרך שמחה תלוי מצות עשה
שצריך הדין על כל המצות · שנ׳ וידעת עם לבבך כאשר ייסר
איש את בנו י״י אלהיך מיסרך · ואם אחד שעשה אדם תשובה
לא יבא עליו מאומה כמו בתחלה מצות עשה שיחשוב בלבו כי לעולם
נברא עתיד לדונו כי קודם שעשה תשובה היה חשוב לו כעבר
המצות שעשה כדי לגרש מן העולם הבא · שנ׳ ומשלם על פניו אל ש
שונאיו להאבידו · ובדרך שהוא עושה לשונאו כך חשוב לאוהבו
עונות העבירות שעשו מעולם הזה כדי שיבין זמנו ונקיים לחיי
עולם הבא · וכל זה תלוי בדרך השמחה · וכי שהוא שמח בחלקו
שחלק לו הקב״ה · וגו׳ הדרך שישמח בחלקו האדם שיקבל בשמחה
הרעה כמו הטובה · הדרך הזה אחלק לשוה דבר · הא׳ עד
מבחון בכל עולמים · הב׳ באמונה · הג׳ הכל · הד׳ הבסתפקות
וכן אז החכם כל אדם עד נגד ובעד והאיך כדי שיקנה [illegible] ויעשה
הטובים · והוא הנגד זהו הבטחון שיבטח תמיד בהקב״ה כמו
שנאמר השלך על י״י יהבך והוא יכלכלך · והוא נגד הבטחון היא זה
דבר אחר שיבטח האדם בלבו · זה הבוטח על גדל שאמרו ·
בהקב״ה כי כל דרכיו בעולם הזה ובעולם הבא הוא אמת ואין אחר
זולתו עוד וכו לאהבה אותו בכל לבו · והוא נגד האמונה היא
דבר חכמי האדם לפי אמונתו שישמח · והוא שלא ירא [illegible] דבר רע
שיקבל כל הבא עליו בשמחה · וזה הוא לעבד הבורא את [illegible] .

שהוא ט״ב ורחמן · ואשום לעשות רצונו ושיהיה לו שכר גדול · ו
ובמה שיצייר שיקבל על מחשבתו עבוד׳ קשה הוא מטיב להם טוב
גדולות ונפלאים ומשאם ידבר אנשי עצתו · ומודים על שולחנו ·
ומוכיחם מחוכמת המשנה ומקדים על זולתו · ואין ספק שזה
העבד היודע ומכיר זה בוודאי שיעבוד לו זה שמתלים ויעשה רצון
האדון בשמחה · ואף אם העבודה קשה עליו אחר בטחו בעבודה
אשר הבטיחו על העבודה הזו · אבל עבד הרואה אותו אדון כלי
ונראה גדול יותר ממשלו · אין זה העבד טורח לעבוד · כי אם מתוך
כן הוא זה העניין המאמין אמונ׳ שלימה בבורא שהוא
אט״ב ורחום יותר אל אדם ושהוא דיין האמת · וכל מה שעושה
הכל לטובתו הוא · ואין לו שכר גדול על כל מה שעובד ושאין הקב״ה · ו
גדול על עבירה ועשיית שלשה ושם שמים · יתן לו שעשועות גדול ד׳
כעניין שאמרו מכות עד שפסק שלשה פסוקים · וכבר הל׳ ית׳ זכה
לעולם הבא · וכעניין שאמרו במשנה · עתיד שעבד נבוכד אמן זכן
זכה לעולם הבא הוא וזרעו אחריו · וכן אם רצה · אין ספק
בהיות אדם מאמין כל זה בלב שלם · ודאי ישמח בכל דין הש׳ ית׳
כי אין ישמח כשעושין מצוה קלה ומצות · ועושים לו תוספת
כמו של זהב · כי שמאמינין מאהים בלב שלם · ובוטח בו בבטחון
חזק יבוא אותו הבטחון שלא יבחר ודבר ולא יעבור לאדם זולת ו
והתשועתו · לא יבוא לו ... ולא יסכם עליהם במה שהוא מכף
הבור׳ ית׳ · ולא יפחידוהו עניינים ולא יירא מאחוריהם ולא ייפה
אותם ולא יהיה נבהלים ולא יבוא אותם · ולא יירא להם
הצדק · כמו העניין · אלהים יעזור לי · כן הבטח מאהים
יבא לו הבטחון ומות לבו ומעיין העולם ולאחר לבו לענייני התורה
והעבודה · ועוד אדם לחקור הדיעות והמחשבות האחריות · את
לו להיות בבטחון עם אלהיו ית׳ · ומחשבה הראשונה
שירא ... בזכור כי האלהים הוא רחום על אדם יותר ...

אל חומל וגם חומל עליו בסתר ובגלוי ונמצא שהוא אין שומר
עליו כמוהו האלהים חומל עליו ושומר אותו מן הנזקים כמ"ש י'
שומר פתאים ״ ״ המחשב ב' אשר כל הבטחות הגופ'
אין מאכלו ומימיו ומחיו וקיומו הכל מאת הש' בא ׳ ואין הם אלהי
הם בם׳ המחשב ג' שידע כל הבטחות ומחסור אלהים
לא שהוא ראוי לכך ׳ ואין רק בם׳ מטיבו ומה שהוא עד׳ לו אך
הכל טובה וחסד ׳ הד' שידע אשר לו ענייניו יש בגלוי ו
וכן ואין שום אדם יכול להוסיף ולגרוע מזה שגזר ית' מה שנ׳ ומה
שגזר הבור' שיהיה לו מאומה אין אדם יכול להרבות או למעט הרינו
ומה שגזר לאחר אין שום אדם להקדים ולא לאחר מה שגזר
להם ׳ אך הכל הוא בגזירת עליון ובשעה ׳ הה' שידע שהבורא
ית' רואה את נגלות האדם ׳ אם בוטח בו בטחון שלם בלבו ואומר
כי עבד האמת ותואר בשר ודם יכול העבד לגנוב ולהראות
שיהיה האדון סבור שהעבד אוהבו בכל לב ׳ אעפ"י שהוא שונאו ׳ וה
האדון יעשה לו טובתו בעבור שהוא אוהבו ׳ וכל זה לא יתכן ובורא
ית' כי יצר האדם ומחשבתו הוא יודע עליונות ותחתונות ואותו ו
וכפירתו ׳ לכן אין לך לפניו במרמות ׳ הו' שיבחן לבו לקיים
כל מה שצוה ׳ ולהאמין אל מה שהזהירו ולעשות כל שהוא חפץ שלו
שהבור' ית' יעשה לו כמו שהוא בוטח בו ׳ כמאמ"ו עשה רצונך
כרצונו ׳ בטל רצונך מפני רצונו ׳ כדי שיבטל רצון אחרים מפני ר'
רצונך ״ אבל מי שבוטח בהש' ית' ׳ ואינו מקיים מה שצוה
מה הוא שוטה וכסיל ׳ ועל זה תקותו תאבד ׳ כי יכרת כי ישעו ואבד
נפשו כן ואמר הנביא גנוב ורצח כו' ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה
אשר נקר' שמי עליו ׳ ואמר המערת פריצים הבית הזה ׳ וכו' ׳
הז' שידע כי הבורא ית' יצר את האדם ואינו לו לדאוג רבות
ונראו לו עניינים ומזונו על ידי טורח ועמל ׳ ואם היו כל העניינים וה
והמזונות והעסקים מוכנים לאדם בלא טורח אז היה מטה ותורה

מצות כגון הנקמה והנטירה והגזילה והחמדה ורבות כאלה
כמוה. גם לא היה האדם בוטח באלהים, ועל זה נמצא חוקרים
ספרי הרפואות׳ כי שיבטח החולה ברופאים ולא במקוה
גם אם היה האדם בעל ממון לא היה עוזר לחזור ואחר
ויזכור הוא בוטח ורודף אחר התאוות, כדכתיב וישמן
ישורון ויבעט. ואו׳ יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ וכן אך
היה אומר הש״י את שתי העבודות ביד האדם׳ הא׳ עבודת
והב׳ עבודת התורה. וצריך האדם לדעת שאלמלא שתי ה
העבודות׳ לאחר שתגיע לו לחדות לעבודת התורה ולעבודת
עולם זה׳ ואף שתדע שלך שתעשה לעולם׳ ולאחרית
לא יהא המפסיד לחברו כשלא יעבוד אל ותתעסק וגו׳ ואומ׳
טוב אשר תאחוז בזה׳ וגם מזה אל תנח ידך׳ וצריך שיבטח
בהש׳ ית׳ שיצליחהו מעשיו ומעסקיו ולא יבטח על ממונו׳ ו
ועסקיו אך יחשוב אשר ממונו ועסקיו הם דרך לפרנסת׳ ו
ואותה הש׳ ית׳׳ כמו אדם הבוקע עצים בקרדום שהגרזן
חותך העצים אין הכח מן הגרזן אלא מן האיש׳ הבוקע
אך הגרזן דרך לחתוך בו העץ׳ ואדם שיש לו ממון
לא אי זה עסק שיהיה שיעשה בו בכח לא יחשוב לולי הממון
הריני היה הולך לאבדון׳ אך יבטח בבור׳ ית׳ ויחשוב אם לא
היה ענין זה העסק שעוסק בו׳ הבור׳ ית׳ היה ממציא לו כ׳
פרנסתו מענין אחר׳ כי כל מעשה אדם וצרכו ביד הא׳ ית׳ הוא
והרבה שלוחים יש למקום. כי אין לה׳ מעצור להושיע ברב אם
במעט׳ ואומ׳ כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל׳ ואומ׳ לא ב
בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה׳ צבאות׳ וכן אדם שכל
חייותו וצרכו תלויים באדם אחר לא ישים מחשבתו בו. על ה׳
האדם הבוטח׳ אך ישים שורש מחשבתו ותקוותו בבור׳ ית׳
ואין דבר שיאמר כך ולנו כל עיניו׳ וזה דרך מעט מזה על ענין

על ענין זה והוא מין ממה עורים הבוטחים זה אחר זה וכל אחר
שם ידו על כתף חברו ובמאשר כלם יש אחד המורה והוא המנהיג
כלם ואחריו הנה כל אחד ואחד מעמי ששם ידו על חברו · והוא אינ
מנהיג שאין זאת ההנהגה מזה ממנו · אך כלם שמשכן אחר
האיש הראשון המורה · ואם יהיה משמש והם ימשכו כלם ויפלו
וזה ישים האדם לבו ויחשוב שאין הוא המנהיג וכל עורים
וכל אחד אחוז מסתייע ונסמך מצד חברו · אך אין כח במחברת
אלו המנהיג העליון העוזר כל וכל דרכיו ישרים · ואין לבו אחר
וכאשר שאין האמת יחשוב אלא כך נב׳ כ׳ המורה אז
יתגלה שהוא בטחו ומבטחו אך הוא כמעיר המנהיג עוור חבירו
מצד המנהיג הראשון · שהוא המורה · ועוד והולכי עורים
בדרך לא ידעו · וגו׳ והעורים הביטו לראות מי עור כי אם עבדי
וגו׳ · והנה כל הדברים שמבטחים בהם על הבורא ית׳ הם ח׳
ח׳ א׳ חוקים · הא׳ על תקוני לבו · הב׳ ענין פרנסתו ·
הג׳ ענין אשתו ובניו · הד׳ חובת הלבבות והאיברים שהוא מת
ומתייחד בתועלתם ונזקם · הה׳ חובת האיברים אשר תועלתם
ונזקם לאחרים · הו׳ גמול עולם הזה · הז׳ גמול העולם הבא ·
העתיד לצדיקים · הח׳ גמול ימות המשיח · ״ השער ב׳
בענייני תקוני האדם הוא שישליך נפשו ויאסור עצמו על רחמיו ו׳
וחסדיו הגדולים וידע שאין לו עזר והשגחה אלא משמותיו · ועקרי
ומעשי שכל אבריו ודרתייאין קשורים בגזירת הבורא ית׳ ·
יש על האדם להתקלקל ולהרויח כל צרכו ולהציל נפשו ולתקן לו רפואות
ויבטח בלבו שירפאהו · והחכמה והרפואה הם מיני חיות ה׳
השם ית׳ ורפואתו ולא ימח ענין זה אלא על הרופאים לבדו ויתן לו ה׳
ביצות והכח · ולא יאמר אדם הואיל ואני קשור לגזירת הבורא ית׳
אלך בדרכי הסכנה ואשתה סם המות · הלא תנינן בשמואל א׳
שאמר איך אלך ושמע שאול והרגני ואמ׳ שאמר כך לא נחשב

אל כלי שאומנותו בתוכו · ובן בג״ה השיב אל עמלת בן זקה מדרך ·
ועל האומנין עושים מקום סתר ואלו אינן בוטחים בהשי״ת
עליהם נאמ׳ וכסיל מתעבר ובוטח · והתורה הזהירה שכתו׳ וזכרת
את י״י אלהיך · וכן הרופאים עשו כסתר · והאיית עשו עושו כגון ·
אחי שאומנות אחרים · הבטחון הב׳ · בענין הפרנס׳ תהיה
בטחונו שלו על השם ית׳ שיזמין לו כל צרכו ומזונו די סיפוקו · ולא יר
ירחיק המעלה ורצון אחר מה עניינם · המטרידים אותו מהתעסק
בתורה · ומוצי׳ יבטח באלהי׳ ויאמין מטחות לו ושלוות נפשו · ולא
ירצון אותו אחריו · אך יהיה די לו מה שיפול ואמנו משעה ואחרת
והשעות השאירות לא יטרח בהם לקנות חיי העולם הבא · וכן אמ׳
חז״ל הרבה משיב ותהיינו העסק עשה דברי תורה עיקר ועסקיך
טפל · ועניין זה הוא הבדל שבעניין האדם שלא יטריח אותו
רוב טורחות העולם הזה · ויעסוק אחריתו · וכן תבטח בה׳ ית׳ ש
שיספיקהו צרכו וספקו ויהיה לו שעות פנויות · לעבוד לו לאלהי׳
הבטחון הג׳ בענין אשתו ובנו וקרובו ואוהבו · אם הבוטח
הזה עברי וגו׳ בלי אשה וקרוב ובלי חברים יקח האלהי׳ לקרובו ולחבר
דכת׳ זה דודי וזה ריעי · ויחשוב כל מי שיש לו קרובים ובנים אומנ׳
ישוב לבני עבר ובדד ישב ולא יתעלו אותו לא קרוב ולא בן ולא יתחבר
עמו אחר אדם · ויחשוב אחב״כ טורחת בן הקרוב׳ המוטלים עליו ·
ויחשוב זה לטובה שאם עוסק בעניני העולם הזה יהיה טרחו מועט
ואם עוסק בעניני אחריתו בעניני המצות והייחוד לבו ולאלהים
יהיה לבו אחר פניו ויאחר מה שהוא לבד · כל קרוב ואין ספק
בזה ולכן היו הפרושים המיוחדים את האל כלבם בורחים ממשפחם
וקרוביהם אל ההרים כדי שיהיו לבם אל האלהים · ואם
יהיה הבוטח בעל אשה וקרוב׳ ובנים ואוהבים יבטח באלהים שיתן
לו כח ושלום להם וזה שחייב להם · ולעשות חפציהם · ויבחר
שיהיה לבו שלם עמהם ויראה אותם דרכם הטובים בעניני התור׳

התורה בעבודת הבור' ית'. ולא בשכרו שהוא מקוה שיבא לו ריוח מה'
עסק זה ולא שיכבדוהו עבור שהוא מורה להם דרך הישר ולא להש'
להשתרר עליהם. אך יעשה כדי לקיים מצות הבור' ית' לבד. ויחשוב
שהוא שלוחו של מקום. ולמד לקרובו ולאוהבו. ולא יחזיק טובה
לעצמו ולא יגבה לבו עליהם. ואם הם לא ישמעו את קולו ויתאוו חסרונם
לא יבטח בהם כלל. ואם יבקש מהם דבר. ויעשו כפי רצונו לא יחזיק
ולא ישים עליהם חובות. אך יחשוב כי הרבה שלוחים יש למקום
ולא חסרונו. הבטחון הרביעי בענין יחוד הלב שהוא דבר
ויחד לבו בתענית. ובתפלה ובשאר מצות כלם ובשיבדל מן העבירות
וצריך שילך בכל כחו לקיים אותם. ויתפלל בלב שלם ובמחשבה נקיה
ובכונה לשמו הגדול. ובזה יהא חייב לבטוח עליו. והמתחנן עליו ל'
עזור אותו בן לעשות אותו בדרכו הישר. כמש"ה דוד הדריכני
באמתך ולמדני. ואמ' הדריכני בנתיב מצותיך. ואמ' דרך אמונה
בחרתי. ולזה נקרא שהוא בוחר במעשה העבודה. ובתפלתו על
ב' דברים. הא' לחזק לבו וליחדו לאלהים ושירחיק ממנו טרדות העולם
והב' שיחזק גופו שיוכל להתחזק במעשים טובים. וזה אמ' הדריכ'
בנתיב מצות. סעדני ואושעה. והרבה כמוהו. ועל כל זה יבטח באלהי'
שיעזרהו בגופו ובייחוד לבו לאלהים. הבטחון ה'. בחובות
האברים. אשר הוא עוסק להיטיב לאחרים. כגון הצדקה ולהוכיח
חטאים ולהורותם ולצוות על הטוב ולהזהיר על הרע. ולהשיב ראשי
אדם ולספק חובתם מצד שהוא מזהירם על העבודה ומיישרם ב'
בעולם ועשותו ויראו בכל לבו בדברים האלה לעשותם. ויבטח באלהי'
שיעזרהו וישלים חפצו והתקונו. כמה על האדם לבד ולא לקצר
שום עליהם וכבוד מכהם ולא לנצחת הגזלו אתם. ולא להשתרר
עליהם. ויזהר כפי יכולתו והפסדו. ואם לא יוכל ולהסתיר יזכור
כי אלו ית' התועלת והנזק לא יראו מן הברואים. כי אם ברשות
הבור' ית'. ובכל זה ישים במחונו. ומצד שיצוה הש' ית' אותו על

ידי יחשוב בלבו כי היא טובה מאת הבור' ית' שהטיב אליו ולא יש
ישאל מאשר בחיין אותו מן אדם · הבטחון הד' מעלה הזה
הוא שיבטח באלהים שלא יאכילהו בעולם הזה חלק הראוי מעה"ב
ויבטח בו שישאירהו מפגעי העולם ומחלואים ומרעב ומאויב וג'
ומרעב · ומשאר הרעות המתרגשות בעולם וכשיבטח כן לא יבטח
בשכלו ומעשיהו הטובים אך יעשה כל מעשיו לשם האל ית' · ואשר
יגיעו ועשיו בעולם הזה והטיב לו ואין קנאה לו אלי חיין שאין טובת הבו'
ית' עליו · ויחשוב שאם היו מעשיו כפלי כפלים לא היה אחד מריבוא
מאה שיש עליו לעשות נגד טובות האל ית' · שהם עליו בכל יום · ואחר
שיחשוב כל זה יבטח על חסדי הש' ית' שהוא המלא חסד והוא ה'
המרחם יותר ממעשיו של אדם · כי הוא ברחמיו נותן לחם לשבעים
לבהמה ולחיה ולעופות · והוא זן מקרני ראמים עד ביצי כנים ·
וכאשר מרחם על אלו לא מכח מעשיהם הטובים אך בשכל רחמיו
הגדולים כן ירחם עלי · הבטחון הה' שיבטח על ה'
בעוד הדאגה על כל שיבאו בידין תשועה · ליום [illegible] יתחשום · ויום
בית עולמים מאין ולא יהיה טועה מחוץ · כי לדעת משוה גדולה
אשר תהיה בימים ההם · ולא כל הבירות הטובות ולשתות היין הטוב
עם עסיסו · אך תהיה טוענת מחוץ שיגיע לימים ההם כי לענו
הבורא ית' · כי בימים ההם יסיר יצר הרע מלב עמו וכלם קטנים
וגדולים יודעים את הש' ית' ולא יהיה להם אונס ולא רעב · ולא דבר
ולא מלחמה · ולא צרה אך כלם יהיו עליים וכלם ישיגו השגה
גדולה בידיעת הבור' ית' · ובימים ההם תהיה הדעת רמה · כי
מלאה הארץ דיעה את כבוד ה' כמים יכסו על ים · הבטחון
הו' על עולם הבא אשר בו נשמות אין קץ ואין חקר והפה אין יכול
לספר יופי העולם ההוא · ואין השכל יכול לראות דין הדר הצדיקים
ואין שם לא אכילה ולא שתיה · ואין לחשוב המלאכי ואין שם לא
אכילה ולא שתי' אלא זה תענוג יש שם · וכן צריך שתבין

הג׳ ע׳

שתבין ותשכיל כי כמו שלא ידע תענוג העוף הפורח באויר ·
וכמו שלא ידע העוף תענוג הדג השט במים כי התולדות שלהם
הפך זה מזה · כי העוף ימות במים והדג ימות ביבשה · כך אי
שאדם בעולם הזה הנשמה מעורבת בגוף לא יוכל לדעת תענוגות
הנשמות. כי אין לו רק תענוג הגוף · אבל תענוג הנשמות ותענוג
העליונים לא ידע והשיגם לא נבין אותם ולא נחזי רק המחשבה
וזהו שאינו בעולם הגופים · ועל זה נבין כי אלו תענוגים ה
הנשברים והנפסדים · אבל תענוג הנשמה הם תמיד בלי הפסק
ואין בין אותם התענוגים · ובין אלה התענוגים חיבור ושייכות כלל
ולא שום קורבה כלום ענין · ומי שיבחר להעלה הגוף ואחרי
אותו לא התענוגים הנשמיים ולא יאהב אותו כמו זה שיאהב אלא
כמו זה שיאהב האוכל והיין ויעלוז יקר תפארתו · ושוחק במיני
עם הנערים · והעניים יהיה שהאוכל קטן בעיניהם ויבחר
עליו השעות הקטנות · וישחק עם הנערים וימצא יקר אותות · וזהו
אחד שאין לו דעת ותבונה בין שני הדרכים · כמו שאמרנו הבוררים
תענוגה של תענוג העולם הזה אחד חסרון דעתנו · ותענוג ה
הבחינה עולם הנשמות · ובעולם הזה תוכל להבין קצת עולם
הנשמות. איך התענוג בלא אכילה ושתייה כמו תענוגות בני אדם
שאתגברים משונאיהם · וכן הכבוד במעת האוהבים את האדם
וכשאדם רואה דברים יפים או כשאדם רואה את בן החביב
שלו רואה חן וחן חירות. או כשמשיג שמועות טובות · וכל אלה
יש תענוג גדול · בלא אכילה ושתייה והנאה של גופם ותענוג האין
שנשמה נהנת · וזה תבין תענוג הנשמה כשתעלה לשמי מרומי
ותהנה מזיו עולם העליונים ומזיו השכינה ואין לתענוגה זה לא
מיכן ולא תואר ולא ערך ודמות לשום תענוג בעולם הזה · ואלו
כמו העניין שהיה תאוה ונלוז על יקר העולם הבא · וזה זה רב
טובך ·· ועל עולם הבא אמר הנביא עין לא ראתה אלהים זולתך
בטחונו על האל ית׳ שיביאהו לעולם העליון ואלו ישי׳ כהן חפצו

ואין לו לבטוח בלא מעשים טובים · וגם שיוציא מאהבת העולם הזה
ויבטח במקום ההוא ואהבת הבורא ית' · ויחסור עצמו על קדושת השם
ית' · ויתענג עם ויבטח בבורא ית' · שיתחסרונו אשר עשה לו ה
הנביאים והחסידים · הבוטח בה' מדה גדולה היא ואחר
צריך האדם תיקונים גדולים טרם שיגיע לידי עמק הבטחון ·
הבוטח באלהים אינו ירא וקנה חסד · רמז הבוטח בה' חסד
יסובבנו · ומה זה יסובבנו לפי שהבוטח צריך לפרוש מלהת
שאינן טובות לו מעולם הזה · כי צריך להוכיח את הרבים · ואעפ"י ש
שונאי ירא ואהם כן יזיקוהו בגופו ובממונו · וגם צריך להתייחד ולהתבודד
ולהבין שלא ישתתף עם האדם כשאינם הולכים בדרך טובה · ושלא יחניף
להם · גם צריך להניח הרבה עסקים מעולם הזה · לפיכך אהבת העולם
הזה ולהתעסק בתורה · וזה צריך בטחון גדול · ועל כן זה הכתוב חסד
יסובבנו · והבטחון לא יושפך בלא אמונה · כדכתי' ויבטחו בך
יודעי שמך · כי היודעים שמו הקדוש מכירים גדולתו וגבורתו ·
והאמונה תהיה בכל לב · אותו יכלכל לבטוח בו · כי האמונה והבטחון
שותפין הן · כי אם אין אמונה אין בטחון · והאמונה היא יסוד
התורה · רמז אנכי יי' אלהיך ולא יהיה לך אלהים אחרים · ואם לא יא
יאמין מה תועיל לו תורתו · ובזמן שאדם מאמין באמונת הלב שהבורא
ית' קיים זה שנתן בתורה ופעולות ומצוות [?] · ואמנם שכר טוב
למקיים אותה ענש לשובר התורה · כי אין שום דבר נעלם אם יודעים
בחולי שהם עוונם · על גנבת וגזילות · ולא היו יכולין להחזיק הין ד'
ארבעים · וכל הנענשים והנגזלים הם בטוחים לעולם הבא ועולם עושי
ובן החוטא · אבל אם היה מאמין בלבו · בגדל ענשו לא היה חוטא
וכן כל התורה כלה באמונה · כדכתי' וצדיק באמונתו יחיה · ועוד אמרה
צוה והאמין בה' ויחשבה לו צדקה · ועל כל שעשה לא נתן · על
מצוה כתי' · בכל ביתי נאמן הוא · ואמרו במדרש גדולה האמונה
כמה שבשכר האמונה שהאמינו ישר' אבותינו שרת עליהם רוח

רוח הקדש · ואמ׳ שירה ויאמרו בו׳ · אז ישיר משה ובני ישראל
ועליו במלת המזמור · רמז ויאמרו בו׳ · הלם וכו׳ · ואמ׳ שם כל
המקבל אשר יאמר במזמור כי הוא שהשירה עליו רוח הקדש · ובתהלות
ותשבחות במלת המזמור · של תשורי מראש אמנה · ואמ׳ ואמרת
לי מזמור ״ ועתה נחזור לענין השמחה כי המאמין
לב שלם ובוטח בשמי׳ הטוב הוא הוא שמח לעולם · והמין סוב
כל דבר שאדם מתאוה שאינו שיגיעו פעמים האחרים משבחו הרבה · וה
ובסוף הוא חפצי׳ ארעות העולם · גם הסוף הוא מסתפק מה
שיש לו כי יאמר די לי במה שנתן לי הבור׳ · ועתה הבט וראה
כי השמחה היא תכלית הכל כי כל אדם המאמין על העולם הזה אין לו
שמחה ותמיד הוא מחשב והרי מאמין ולא יסתפק במה שחלק לו הבו׳
ית׳ · וכן השמח בחלקו הוא עשיר · אי זה הוא עשי׳ · כי ישמח בו׳
שהוא חלקו ונחלתו · כי כן כת׳ חלקי ״ אמרתי · וכן הוא אומ׳ ישמח לב
מבקשי ״ · והמדה הזו היא מבעלת הצדיקים שהם בכ
בעולם עולם בענין עצותם · ובשמחה גדולה בפרישותם כש שמחו
בו׳ · וגלו צדיקים והרימו כל ישרי לב · וכן הוא אומ׳ רננו צדיקים
ולישרי לב שמחה · וכן ישים כל אדם שמחתו על
התור׳ ומצות שיעשה המצות ישמח בהם על שזכה
והיות עבד ואיך עליון עושר כל בני אדם ישמחו
לו וכן אמר דוד שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב · וכל העני
בשמחה יש לו שכר אלף ידות יותר ממי שהמצוה עליו ומשמו ״
ונראה ויהי כל היום הוא עוסקים בתורה ומפלפלין ומשבחין ·
בשירות ותשבחות להק׳ והרים קול שמחה ואז מתעוררי׳ מלאכי דברי
ועוב שמחה ושוחה רוח הקדש בקרבו ולכן שמח ומתפלל ומתבונן בדבה
ונפשו קשור קצו · ומעלה להם רנים ומחדש של מעלה לפני שם הב׳
ירא הש׳ ית׳ וישרי הבנים השלם בקרבו · זהו שאמ׳ שמחה נפש׳ ·
עבד בחכמה עני · והשלמה כלות במנו שכפת מישרים ״ וכן

אל דוד ברכי נפשי את י״י · לפי שהנפש משלה העולה ומשבחין י׳
יודעת עדין סודה אז היא תאהב את בוראה ותדבק אותו · ו׳
ומאשר תגיע הנפש אל המדרגה המעולה הראויה לו אז תתחבר בו [illegible]
במלכותה ותשתעשע במדריגה · ועל עת ודבק חושקת ואהבתו ·
ואמר אותו מילה על שעה בס״ת שולח בה חשק הנשמה
אבה ימלך וידלק ויהבה חשק האהבה · כמו שוש אשיש בי״י תגל
נפשי באלהי · ואשרי הנפש הזוכה לאותה שמחה · אין
האמונה שורה אלא מתוך שמחה · ועל הענין הזה אמרו חכמי׳
ז״ל [illegible] אלא מתוך [illegible] שמחים וטובי לב ש
שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ועצבות אלא מתוך שמחה
וכן כל הנביאים היו מביאים לפניהם נבל ותוף וחליל וכינור
ומקבלים הנבואה · וכתיב ויהי כנגן המנגן והשמחה
תקוות הנשמה שמתמלאת בתפארת השמחה אשר תאמר
[illegible] · [illegible] יודעת [illegible] יקר תורה ויתגלה אור
[illegible] [illegible] מתאהבת וחושקת ותשוקת חשק [illegible] עליון ותתקשר
[illegible] [illegible] ותהיה [illegible] וחוקרת אחרי המעלות לאור באור
[illegible] [illegible] היא מתאמצת ואורות ותעלות ורעת
[illegible] [illegible] ומתרבת באמונה לבוראה אז היא מתקשרת
[illegible] [illegible] מתרבת במלאכתה באותה שעה מתקדשת
[illegible] [illegible] הקדושים · ואז מתאהבת ומתחתן לפני אלהי׳
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ומתיפה בסוד [illegible] עד
[illegible] · ואז העליון [illegible] להעביר זוה להתיפסה בחדרי
[illegible] [illegible] בסוד החיים · חוד יש תעלות משאחד
[illegible] [illegible] [illegible] שהם · ואמר העולים הבו ד׳
[illegible] [illegible] שאתם ובסוד [illegible] איש [illegible] היו איש
[illegible] [illegible] ובסוד [illegible] שנים [illegible] זה טוף וזה
היו [illegible] [illegible] [illegible] על שהיו [illegible] שלו ביניהם [illegible]

וכן ענין רוב החולה מאלו הבריאות לכחות הלב והאדם
בשמחה · וכן זה שמחת כלה ושמחת הלבבים · אלו דברי משנה
המשמח את הלב וכתי' פקודי · ישרים משמחי לב · וכל זה
בשמחת מצוה · וכן כשיש יסורין באדם ישמח · וכן
אם חבבן על יסורין · ועל זה השמחה ביסורין במקום זה
מבין ישועה במקום הבא · ויקבלם וזה גם זו לטובה אז כל
דעביד רחמנא לטב · יען כי ידעת אשר סופן טובות · וכן
דרשו רבו' על פי מקרא זה · אודך כי אנפת בי ישוב אפך
ותנחמני · משלו משל בני אדם ההולכי' לעשו' בספינה ואחד
ישב לו קוץ ברגלו עד שלא היה יכול לילך לספינה · והיה נמנם ו'
לספינה ועבר · התחיל מקלל וזועף · לימים שמע שטבעה הספינה
ומתו האנשים אשר היו בה · אז התחיל זה לשבח הבורא ית' ·
כי ראה שהקוץ היה לתועלתו · וכן ישמח אדם ביסורין ובשאר
נזקים שיהיו לו · כי אינו יודע איזה טובה עתיד להיות לו ומהן
וכן ישמח האדם איש עם זו · גדר טובה השמחה
ושמחת חתן וכלה · שנ' קול ששון וקול שמ' קול חתן וקול
כלה · ועוד אמר יזהר שלא ישמח במפלתו כי מאורע
השמחה המביאה קלון וחרטה · וזו שמחת אנשים ונשים
יחדיו · כי זאת השמחה היא קלות ראש · ואפי' בסעודת הספר
ואל יאמר אנשים לבד · ונשים לבד מ"ש בסעודת השמחה ·
ואנשים והנשים לבד כי דומות דעות · והמסתכל לחופה
צריך לספר שירה נאה ולא להרבות קלות ראש במעשיו · גם
צריך לשמוח מעט ולשבח דברים כי כל הימים הם זכר ליציאת
מצרים ולזכר הנסים שעשה לנו הק' בה עם בחירו · וכן ישמח
בלבו · בזכרו חסדי הק' ב"ה ועל טובותיו על עושה רצונו · ו
ועושי כן ומתקנין מאכלים ומלבושים יקרים · ולשתות יין כדי
לשמח הלב · ויזהר שלא ישים השמחה הרבה על הבלים · ו

אלא ישים אותה השמחה על אהבת הבורא ית' ויתענג מתענוג
אהבת הש' וישמח ויגל במוחו הכל אשר עשה והתענג בזה ההון ול
לשמוח · גם יזכור כי אלה ההם טעם עולם הבא אשר הוא תכלית
המעלות׳ ומזה לאדם בגלות הבית · והתענג בתענוגים שיזכור
התענוגים הגדולים ויתאוה להם מרוב׳ אז תתענג על ה' · גם ישמח
בשמחה שמחת רשעים ותענוג הפושעים ויחשוב אם הפושעים
כך מה יהיו לנושאי רשע · ועל זה אמ' דוד נתת שמחה בלבי וג' ·
וזה דומה למלך שזמן אורחים · וכשהגיעו לאחר הולך ראו הכלבים
אוכלים אווזות ותרנגולים · אז ישמחו האורחים ויאמרו אם לכלבים
כך אנו הקרואים והמזומנים מה יהיה לנו ·   צריך לשמוח על
טוב העולם הזה כי הנזכר העולם הזה לא ישמח בטובתו · ולא ישמח
בשום עניין אלא במה שמביאו לידי עבודת הש' ית' ·   צריך האדם
ליזהר מאד שלא ישמח על דבר שהוא טובו ויש בו לשאר בני אדם
כגון אדם שיש לו תבואה · לא ישמח אם יהיה היוקר ורעב
כי משכל טובתו לא ישמח בקלקלת העולם · גם לא ישמח במיתת א'
אורישנו אף על פי שיהיה לו ירושה ממנו או שאר טובות · סוף דבר
לא ישמח בקלקלת שום אדם במשכל העולם · ועוד מאהבת ריעך
כמוך · ויקנו לבו להיות שמח כשישמחו האחרים · ובפרט ישמח בני
בריותו מבני אדם המחזירים על המצות לעשות רצון הבור' ית' · ולא
ישמח ולא ימלא פיו שחוק כי עכשיו ערבה כל שמחה · ביום
שהיה שוחק בן רבי הקדוש היה בא פורענות לעולם · וגם על זמן ה
הבית לידי גיחוך ולא נחך · ומה יש לשמוח ולשחוק מעת
אשר תחזור השכינה לציון שהיא השמחה הגדולה · דכתי' אז
ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה · כי הגדיל ה' לעשות עם אלה

שער הדאגה

הדאגה מדה רעה היא בכל
עניינה והיא נכרת על הפנים · דכתיב ויאמ

וירא אותם והנם זועפים · וכתי׳ ומדוע פניך רעים ואינך חולה ואין
ואמר אל החכמים אית׳ אוהבי אל ואנשי נפשות העליונות שאין דואגי׳
· הדואג על העולם הזה להשיג תאותו הרי זה מגונה · ואמר
והיא איננה שלמות באנשים המאמינים והבוטחים בה׳ · והדאגה
והיגון הם חליים הלב · והם חולי הנפש · הדאגה הרעה שבכל הדאגו׳
היא שידאג אחר עבירות · ובעת שלא ידאג כי חטא גם הוא דואג ו
ומצטער · הדואג ומצטער על עולם הזה הוא רחוק מן ה
התורה והמצות והתפלה · לכן יחיש לתקן המדה הזאת ולהסיר
אותה ממנו · ואין צריך להאריך בגנותה שכל הטובות הבאים
מן השמחה הם הפך הדאגה ומדה המבטלת · גם יש בה
הדאגה דברים טובים כמש׳ הכתוב מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו
החוטא צריך להתאבל ולדאג בלבו · והתשובה במרירות לב על שחטא
עד יום מותו · אם הפסיד דבר יקשה בעיני האדם · ואם אבד עשרו
ואמר נקי חטאיו · הלא נפשו עליו תאבל · וכן על הצרות הבאות בלבו
נוטה ויאנן בלבו · ויחזור ויאמר שיצטער ויחזור על שהאריך בלי ית׳ ·
ולא זכר חסדיו וטובתו עליו · דע כי מדרגת התשובה
הם לפי ענין היגון · כי היגון בא מאת תאות הנפש השפלה
העליונה ועל ידי חלוק היגון והדאגה לפני השם ית׳ · והמשל בזה
כי הולך בעת הבגדים והוא יורד בעת הקדומים אלין והם ומלי׳ ה
הולך העברים יתן להם ... ויחמול וחמלתו על הרחוקים
והקרובים · לכן יתאוו הש׳ על הנשמה כשהיא משלמת ודואגת
על חטאותיה · וכן אמר דוד ע״ה נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא
נסתרה · הדאגות באות מן היגון והדאגה · והנה שלש
דאגות הן עונו · וכתי׳ ... יום ... על זו שאמרו תורה
וכתי׳ כי עוני אגיד ואדאג מחטאתי · ולעולם יהא יגון על לבו
שעבר וידאג על העתיד · ויהא תמיד שמא לא ישלים חוק התשוב׳
וכתי׳ אשרי אדם מפחד תמיד · ואפי׳ אם היה עמסין שזכה וצריך

גדול יותר ולעולם כן יבואו לידי חטא · וכן מצינו ביעקב אבינו שאמר
לו הקב״ה ושמרתיך בכל אשר וגו׳ היה ירא כן יגרום החטא · וכן אמר
אבותינו שהיה ירא שהיה חסיד גדול היה ירא כן יגרום החטא שלא
ימסר בידי עשו הרשע · ולעולם יראה שאין עבודתו וגו׳
מקובלת לפני המקום · ושמא הוא מאותם שנ׳ עליהם מי בקש זאת
מידכם רמוס חצרי · עכ״ז יוסיף ויאמץ בכל יום ויום · ומעשה באדם
חכם אחד שראה אדם אחד זקן · א״ל אם ראית עולם זה ימצא
הש״י ראוי בך · ואם ראית עולם הבא · יוסיף הש״י ראוי עלי ראוי
והגונה מאוד לעניין התורה · שיחזור תמיד אולי ישכח
גם הגונה מאוד לעניין שלא ירבה אדם עם חכם · כי ירא כן
ידקדקו בנך מן המחלוקת · וכן בלילה שאדם קם ואומר לו יירא
משדים לקום ממטתו ויחשב כאן הולכים בלילה יחיד ולא יהיה
ובם בכך ויבטח במי ויקום · ולא יפחד · גם אם יש לו חסיד
קרוב לעירו · לא ימנע עצמו לשם לומר משום פחד הדרכים כי דרך
שלוחי מצוה אין נזוקין בהלוכם ובחזרתם · ואין אם רב הולך
ואינם נזוקים לא ימנע מחמת הפחד כי שלוחי מצוה אינן נזוקים
סוף דבר בכל דרכיו יבטח ולשם שמים · ויתן את
יראתו ירבה ויעשה אולי את בעבור שחטא · כי מתן
והגה הוא כמו הבך · ויעשה תשובה ונדרים ויתחנן לפני הש״י · אם
את אדם עושר ישלח וירבה ואוהב הדאגות הרבה
ועוון בבית · ישעיה כי אז דבר אז
שאר פורענות וכוונו בהם ולעולם יראה שאין עונותיו
העניין כי מעל בחיים ונפש · וכן ישוב לש״י
כחו · הלא מצינו שאליהו לא יעקב אבינו שאמר אל יהודה
ג׳ פתאום לעירו · כי היה לו לבקש שלא תהיה תקלה על
סביבו · וכן מצינו כשהיה ג׳ שנים דוד
· ולבסוף שבשבילו הרעב ·· ואמ׳

יש לו אל טוב ושלוה ירצה שאינו יוכל עולם הבא בעולם הזה ·
אם הוא עני ואינו סובל ביסורין ירצה העוני והיסורין הספרי על
עונותיו ותקון קיומתו לעולם · ואם הוא בעל ודברי תורה ומה
העוני והיסורין ירצה יותר · אם הוא חכם של ירצה שאחרי לו יהי'
מעשיו לפי חכמתו · אם הוא אינו חכם ירצה על זה · כי אינו יכול
להעריך בשורש החסידות · אם מכבדין אותו יזהר שלא ישמח
בכבוד ההוא אך ירצה שאין בכבודו יקבל שכרו · אם הוא חכם והו
ענוה מבני העולם · ישמח בזה אך ירצה מתוך שהוא ומבזה את
העולם מקבלים תוכחתו · עוד טובות הרצונות והתאוות
כדתנו דבי אליהו כל חכם וחכם שיש בו דברי תורה לאמיתו אינו
ומתאנח על כבודו של הק"בה · ועל כבודן של ישר' שנתחללו ומתאוה
ומתאוה על כבוד ירושלים ועל בית המקדש ועל הישועה שתצמח
בקרוב ועל קיבוץ גליות הנה משרה בקרבו רוח הקדש · לכן ירצה
אדם ויבכה על התורה שנשתכחה · ויאנח על ישראל היש' אשר
נמוסו ויתאבל על מיעוט חסידות · ועל ישר' עם יי' אשר הם
נרדפים בגלות ויעלה ירושלים על ראש שמחתו · ויזכה לראות
בשמחתה כדכתי' שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה ·
השם ית' למען רחמיו יזכנו ויצילנו מן החטאים גלוי שכינתו כי
עין בעין יראו בשוב יי' את שבות ציון · אמן

שער החרטה

החרטה הוא שורש התש
כי החוזר בו ומתנחם על המעשה · והוא דרך ישר אשר
לענין התשובה · כי אי שחטא ומתחרט כאלו לא חטא · ואי
אפשר לשוב בלא חרטה כי לעולם לא יתכפרו עונותיו אם לא
מתחרט עליהם · גם התפלה אינה מקובלת אלא בחרטה · כי
איך יבקש סלח לו אדם וגם כשאינו מתחרט על חטאיו · וזה
דומה לעבד שעבר פי אדוניו ומבקש מחילה אל המלך אם הלב

אינו מתחרט בלבו ומודה ועושה הפרחון בכל יום ימנעם האל עליו
יותר · וכן מי שעושה הבריות · וכן בכל יום ובקש האל שימחול לו ·
וחוזר וחוטא ואין ספק שזה הענין מרבה עליו רוגז האל כבקש ומאין
באמונה · וכן יתחרט המתפלל והמתודה ויחשוב שלא יעשה עוד
ואז תהיה תפלתו מקובלת · וכל העושה טובה ומתחרט
עליה מדה רעה מאוד · וכן צריך שיתודה שלא יתחרט על הטובות ·
שלא תאבד שכרך · אם עשית לעני צדקה ולאחר זמן הכניסך ה'
הבורא בך שלא תבואם תתחרט על הטובות שעשית לו כי מין ש'
עשית כוונתך במתנתך ושם שמים הנה שכר שמור לך ·
המידה הזאת היא מגונה מאוד וכל העולם שאין האדם קיים
מעיין שאין כשהוא יוצא היום לעשותה · ומתחרט ואחר ואינו
יעשה בחברו · וכשם שהוא עוד להתענות או לעשות צדקה או
לומר ומתחרט · שהוא רע מאוד · ואעפ"י שטוב הרבה הרבה
ג שמתחרט על הרעה טובה מאוד ובהניח עשה שאם יעשק ולא מאונס
ומעבר ומורה ואורה · וזהו תכלית הטוב שיחשוב מעשיו ויבחין
המעשים והאמת הטובות · ויחשוב על כל דבר שיעשה אם יוכל
לעמוד בו אז יתחרט בו · ואל ידין ומעשה ומעשה · כי אז מורה
ויענה מי שהוא הפסק והוא עזרה ואחר העולם אף ה' אם הוא
קרבן ומורה טובה ומורה טובה · כי ימות אין ומחשבות מדו ואין
ת לסמוך עליו · כן אדם שוב מנער שהחוטא שלך מועט
ואל תאחר עד בוא זקנה · כי אז תהיה מתחרט ותלך ותפילה ·
אם תבין בשכלך ומתחרט קבלהו · ואף אם ספק לך
אם מתחרט בלבו רק כשהוא מקבל עשנו קבלהו ·
אם הוכחת אדם בדברים קשים עד שהוא שונא מכין
שמור לו ומתקנו ומאין ותקוטט אז תתחרט על מורה הקשה
כי אם תתחרט על מורה הקשה ותבקש ממנו מחילה · אז י'
יתחנן מעונותיו · החוטא היה דרך כל המעשים

ומעשים טובים · אם הלך בטל ומדברי תורה יתחרט על הבטלה
ויתן לב לעסוק בכל יכולתו · אם לא שחזק והתפלל בכוונה גדולה
יתחרט וישוב ויאמר איך עמדתי לפני המלך הגדול בלא לב · אם
הוא קבל בדברים בטלים יתחרט מאד ויחשוב מה עשיתי אשר
בשעות שהיה לי לקנות חיי העוה"ב עסקתי בדברים בטלים ·
אם הגיע לימים יתחרט מאד אשר עברו ימיו בלא עבודת הבורא ית'
כי גדול תקנה בידך וחשוב בלבך על כל דבר שעשית · ועל כל מצוה
שלא עשית ועשית כתקנה ועל כל דברי חסידים שלא עשית בהם
ותתחרט על כל אחד לפני עצמו · ותחשוב ותתקומם כ"כ אין לו רפואתי
ועשות רצון בוראי ואיך עזבתי דברי חסידים ומוסריהם הטובים ו'
ובזה שחרטה הוא תיקון לכל האשמות · ולכל העבירות · ואת ית'

שער הכעס

הכעס היא מדה רעה ומצוי
הרבה מחולי הגוף כן הכעס מחולי הנפש · ומדרך הכעס כל
אינו בעיניו שוטים כן · שנ' הסר כעס מלבך · והכעס רעה
חמשך · ואין רעה אלא בעינים דכתי' כל כעסו יי' ומעיהו · גם
רשע לאיש רעה · ולא עוד אלא שהתחתונות שולטין בו שנ' ונשא
לך ובקש ולין עם' עיניים ואומן נפש · אי זהו דבר שמאלה אות
העינים ומדאיב הנפש · הוי אומ' זה התחתונות · ועוד אמרו
כל הכועס אפי' שכינה אינה חשובה כנגדו · שנ' רשע כגובה אפו
ידרוש אין אלהים בכל מזימותיו · ועוד משכח תלמודו ומוסיף ט
טפשות · שנ' כעס בחיק כסילים ינוח · וכתי' וכסיל יפרוש אולת
וכתי' וכסיל לא יבין · ובידוע שעונותיו מרובים מזכויותיו · שנ'
ובעל חימה רב פשע · ועושה גדול מאד שנ' גדול חימה עושה
עונש · ואחר חימה רוב בני אדם משום טעמים ומחזיקים ג'
בכעסם אינם משיגים על לב מה שהם עושים מתוך הכעס

ועושין הרבה עניינים במנפס זה שלא היו עושים בלא הנפש כי
הנפש אוהבין שלא של אדם · ויקרבו עד שירבו דמי נפש ונכנס
בתחבולת וקנאותיו ולא אשר שישאל המנפן אין החטאים ה׳
וכן אמר אליהו ורבינו גר׳ לא תרחה ולא תחטא · ואמ׳ בן דמים
אדם עכו · והאחר אהם במנפס כי במת הנפש אדם עני אבן
יתגבר כנפסו · על חטאתו ועשה עניין במת הנפש כי התבת ה׳
החטיה · או תתגבר חטאתו על נפשו · ולא ירבו ולא יעשה מעשה
מחמת הנפש זה שהיה עושה בלא נפש · כי גבה עני חטאתו
ואמ׳ ג׳ הקבה אוהבן · ואחד מהן מי שאינו כועס · ואמ׳
רבן אין הקפדן מלמד · כי אותו כעסו התלמידים יראים מאתו
ואינו מפיקות כן יכעוס עליהם ואפי׳ אם הם שואלים אין לו לב לפרש
לתלמידיו כל הצורך · וגם ישיב להם דרך כעס · ואתה כן לא י
ירבין התלמידים · והתלמידים ואפ׳ שירן כעס עליהם ישאלו ו
וידקדקו ולא יחושו על הכעס ולא ירבן על רבם · ועליהם משו
רבן ז׳ ואין אין אמרו דם · כל הכעס עליו רבן ראשון ושניה ושלי ק׳
זוכה והבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות · המנפן אין לו
חן בעיני הבריות · והוא שנאוי בעיניהם ואתה כן אין אמשו ה
מקובלים לבריות · ואפי׳ אם יש בידו תורה ומעשים טובים אין ה׳
העולם לומדין ממנו · דרש רב ספרא ירבן לא עלתה בידו
אלא רגעתו ואורם אלעזרין לו מעשין מעולם הזה ·
המנפן הוא כבר אמר על כל ביתו השולחן כעסו ושולחו
וקוצ׳ · הנני שימו לדי תקוה · מפני שהוא מטיל אימה יתירה
עליהם כמו הבוא ומעשה דוד עקבו אשר בני ביתו בקשו לה׳.
והתפללו ונבר אין החי · המנפן ואין מעמיד על אותו :
ואינו מוחל אך הוא עקם ונעשר תמיד · המנפס מבין לדי אח
מחלוקת תמיד כי משהוא כועס עם חבירו ולא הוא ירבה עמו ו
והוא עמו · ומשיש מחלוקת יש קנאה ושנאה · ובני יהוד

[illegible]
10[illegible] [illegible]
10[illegible]

ידעת רעת המחלוקת · ונושאי יתבור בשער המחלוקת · המנפס
ומונע לב האדם מכל טובות · כי משורש טובה אין לו לב לרחם על
העניים כי על כן יתן עושר בעולם הזה ושלום נגד רחוק ויורד
ויורד בשר ודם · המנפס מכלל טובות הלב מחמלה ואין השכינה
שורה אצל המנפס · כל מנפסן לא יראה חסד כלל כי המנפס
מבריח ממנו חסידות · שלא יעשה כמו לפ דבריו לא בהשקט ·
המנפסן מונע ממנו מוסרים ותוכחות · כי אין יודבקים
רק רשעיו · ועונותיו שטעיותיו ודרכו המטעים כי כל אדם יעתר
ממנו להגיד לו מעשיו כי יקנא עליו · ואף אם יוכיח אותו שום
אדם לא יקבל ממנו מאת המנפס וכלו שלרעתו אין ·
המנפס יקבל שום מדה טובה · אך לא יסור המנפס ממנו
כיון שאין המנפסן מקבל תוכחה · ואחרים כן איש יכול להוכיח
את אחרים כי התורה אמרה הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא
עליו חטא · תהיה תוכיח מאהבה ובנחת ותאמר לו בלשון רכה
ותחנונים כי לטובתך אתה אומ' לו · ואז לא תקבל עליו חטא אבל
אם תוכיח את חברך ותהיה בקול רעש ובזעם · יתבייש ואז תשא
עליו חטא · ואותו חבר לא יקבל התוכחה · כי כן בני אדם כי
כשאדם בא על חבירו בחזקה · אז חבירו מתקשה כנגדו ולא יכנע
ממנו · ועל זה אמ' החכם דברי חכמים בנחת נשמעים ונגד
ידעת משמאי והלל · שענו אותו הגנבים · קפדנותו של שמאי
ע' בקשו לטורדנו מן העולם · ענותנותו של הלל קרבנו תחת
כנפי השכינה · הלל מרוב ענוה שהיה בו לא היה שום אדם
יכול להכעיסו כי הרוצה להעיר מן הכעס קונה מדת הענוה והרחמים
כי אחרון אין יהיה מדת האכזריות · כרחמני וחנון אף ורחום ·
וכן לעולם אינו חרון אף כי מדת הנקמה · וחרה אף ה' בכם ועצר את
השמים · וכן הרבה · הכעס גורם עוונות לאדם · ומחמת הכעס
לא יכנע וגם לא יורה על האמת · ואמ' כשתכעס להתחבר עם

אדם הכעסן יהן ואם יורה לך על האמת תתחבר לו ואם לאו עזוב
אותו הכעס מביא לידי טעות כי אין לך גדול כמשה אשר
כעס בג' מקומות וטעה בכלן טעות. כש' ויקצוף משה על אלעזר
ואיתמר וכת' ויבא לו לכלל טעות החטאת. וכת' שמעו נא המורי'
וכת' ויך את הסלע. וכת' ויקצוף משה על פקודי החיל. וכתיב
אלעזר זאת חקת התורה מלמד שנשתכחה הלכה ממשה. ועתה
תבין אם כך היה למשה כ"ש לכל שאר הכעסנים. לכך אני שואה
אל תהא נוח לכעוס והזהר בך ואמר שלא תעשה שום קלה
מתוך הכעס. כי אילו הרקות בגדרו והמשכו לין והמשו
עליהם במהרה. יהי מגיעך מלו עובר על שנך אומרת שלו.
גר היום היום אומר לך עשה כך ולמחר אומ' עבור על דבריו לכן.
יראה בך לא זו אף זו לא דר שישב בכפו של אדם. הוי אומ' זה יצר
הרע. והוא אין יצר הרע רודה האדם בשעת הכעס. ואמר"ו
ד' מדות בדעות. נוח לכעוס ונוח לרצות יצא הפסדו משכרו. נוח
לכעוס וקשה לרצות רשע. נוח לרצות וקשה לכעוס חסיד. קשה
לכעוס וקשה לרצות. יצא שכרו בהפסדו. ואלו הד' מדות נאמרו
על הצדיקים כשהוא כועס על הטובים או מצוות העולם. אבל
נוח לכעוס על עושי עבירה ונוח לרצות להם זו מדה רעה שמחניף
לרשע. ומה הוי שנוח לכעוס על הצדיקין וקשה לכעוס על הרשעי'
ונוח לרצות לרשעים וקשה לרצות לצדיק שזהו רשע גמור
ואעפ"י שהכעס מדה רעה מאד מאד צריך אדם להעמיד על
עצמו בקצת העתים מדת הכעס. כגון ליסר הרשעים ולהטיל
אימה על בני ביתו. ולזרוק אימה בתלמידים. ולהתכעס על
עושי עבירה ישובו מכעסו. לפי שאינו ראוי על ראובן נגד חרבות
ומצוים מעשין לכך כן עושה כהן ונביאים. ואמרו אנשים
שאים כ' ימנו הל' צריך מדה כל דרכו של אדם. ואם אין
ועשה מדה מן בכעסו מן משחק. אדם שיש בו .

בו מדת הכעס ומכריח מדתו ומתגבר עליו ואינו מתמלא הכעס ועליו
נאמר טוב ארך אפים מגבור. ואורך אפים הוא מן המדות המעולות
בכתוב הקנה [illegible] אבל החכם שכעסו עליו שלא במחשבה
תהיה עליו השטות. ואף שכעסו בא במחשבה תהיה עליו הישוב
והגדר. ומצד אחר אף שכעסו רחוק ומאוחר אינו רחוק מן
המעולים הנכבדים. ואף שהוא קל לכעוס אין [illegible] חיים.
ואינו שוכח לעולם. וכן שאינו שוכח אינו מקבל תורעמת משיחה
ואינו מעריך עליו את הדין. ואינו יכול לעבוד את השם ית' בשמחה
כשאדם שרוי בתענית. או כשהוא שרוי בשום צרה ומרירות. [illegible]
הכעס מאד מאד [illegible]. לכן בתחלה הוא צריך להזהר מותר
שלא יכעס. השתיקה מכלל הכעס. לכן כשיראה [illegible]
שכעסו מתגבר עליו ישתוק או ידבר בנחת ולא ירים קולו כי
הגבהת קולו משעת כעסו אף יתעורר הכעס. אבל קול [illegible]
והשתיקה משקטים הכעס. וכן לא יראה בפני האדם שכעס
עליו. וכן ידבר עמו בלא ראיית פנים ואז יברח מלבו הכעס [illegible] כי
כי [illegible] שלבו של אדם כשהוא מלא כעסו כמו שכל האדם [illegible]
יפה הכעס [illegible] אחר אל הקנאה ואין הכעס [illegible]
הקנאה. ובני [illegible] הקנאה. ולכן האדם שיתרחק מן
הכעס ואף על דבר שראוי לכעוס יעצור את רוחו ולא יכעס וכן
צריך מכל הכעס לעשות [illegible] שיעלה בדעתו שלא יכעס וצריך
שלא יקניט כלל אפי' אם הוכה וקולל ולא ישיב ולא יכעס ולא [illegible]
יחוש וזה דבר ברור. כי שהוא קרוב הרבה מוחל על [illegible]
ירגיש וישתוק ויעצור רוחו [illegible] שיכעס [illegible] כי זה לא
[illegible] לעשותם אם יאמר לכן [illegible] מן הכעס [illegible]
יכעוס הרבה. ואף שיעלה לאשר רוחו מכעס ורוצה [illegible]
[illegible] על [illegible] אף אם הוא [illegible] ורוצה לכעוס על העבד
שיחזור למוטב כמו יעשה יראה עליו בפניהם שהוא כועס

עליהם כדי לייסרם · ותהא דעתו מיושבת עליו כמו לכן עשו כ'
אדם שהוא כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס · וכשהוא מראה
כעסו על בני ביתו · יזהר שלא יעשה כן כשיש לו אורחים עניים
כי הם סבורים שהוא כועס עליהם לכן יראה עצמו שמח לפניהם
על חטאים והתרחק מן הכעס עד שירגיל עצמו שלא
יקפיד אפי' בדברים המקניטים · עד שיעקר הכעס מלבו וזהו ה'
הדרך טובה ודרך צדיקים הם עלובים ואינם עולבים שומעים
חרפתם ואינם משיבים · ושמחין ביסורין שמטילין עליהם ·
מש' ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ·

שער הרצון
זאת המדה היא טובה מאד

והיא שבאת מנפש טובה ויקרה · והיא שישים חרת ה'
הרצון הוא חתונה בכל עניינו וכל זה שיכוין הבורא ית' · ולא
יהרהר אחריו · וכנגד המדה הזאת אין מעלה על הענוה ·
ובכבוד אין רשע לו ורצונו לסבול ולא יתרעם על ענייניו · ולא ית'
יתקצף על השם ית' וגו' לא עשה לי השם ית' כן · ואין המדה הזאת
שהוא שמח בחלקו · וכמו ירצה מעלת המדה וגדולתה וכשאדם
הצדיק רואה כמה אדם והם רעים כן · גם הרקים רעה וגם
שלמים ומשלימים אותו כמות במצות · דרכי איש גם אויביו
ישלים אתו · וכמו שירצה אמונות ומאמין מן מהם והשלמה
אתו · ונאמ' באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש · ואמר
הקב"ה מוסף שרשה כן [illegible] · אם כן חכמי שרוצים כן כמו
אדם כמו הוי שהבורא ית' רוצה כן · כמה מעלתו גדולה · וכן יש
ישרה עצמו לעשות המצות ואז ירצה בו השם · ואמר החכם
כל רוצה עשיר · ואין מדת הרצון כמו המחילה והסליחה · שהרצון
מתרצה אף שפשעו בו ומעבר על מדותיו · ואף שהוא מלבב ר'
על אחרותו תפלתו משתיקה · חשוב מדה שהרצון ה'

היין לאדם שהוא מוצא ומשמחו דעתו דיפה לעת חמרו · ודבר
זה קרוב שיהי׳ שובב לו משהוא עושה כרצון איש ואיש והנה
והנה יש הזה אור קרוב לדרכי התשובה · כי משהוא אוחז במעשה
הרע · וכל חברו להוכיחו וחוזר ומיטב מעשיו שיש לו מתחלה
לחבריו משיו שהוא אורח ועוזב דרכו הרעים · וגם יש שמת
רוח לחברין · וכן הוא׳ שלמה שומע ועושה חכם · שומע פ׳
שהוא שומע ועושה חכם · ומתרצה ועושה כאשר יגיד לו החכם
שהוא שכל התורה כלולה בתורת הרצון · וכן כל התוכחות ולא הבין
כי׳ד מצות אחרן תורה כתי׳ · ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ·
ושמרתם את בריתי כו׳ וכן׳ שו שמוע תשמעו תקבלו עליכם ותהי
ותתענו והשיבו הם עושה ומשמע׳ פ׳ נקבל ונתרצה · וכן יענין
הקללות נמי׳ והיה אם לא תשמעו וכן · וכל השמיעות האלו אין
אין פירושם שמיעת האזן לבד אלא כי שיתרצו ועושות מצות במלך
שנתרצה אלו אזן ושומע ועושה לענין המצות. וזכה שלוקח הבריג
ונתרצה לשמוע לו וכן אליאזר ליקח אשה אמותליו וכו׳
שלמו אומן יב׳ שמעים · וכתי׳ ושומע לי ישכן בטח ושאנן ד׳
אפחד רעה · ד׳ שומעים הם יש שומע ומפסיד ויש ד׳
שומע ומשכר · ויש לא שומע ומפסיד · ויש לא שומע ומשכר
שומע ומפסיד אדם הראשון ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך
וזה הפסיד כי עפר אתה ואל עפר תשוב · שומע ומשכר זה
אברהם אבינו׳ כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה · וזה
שכר כי ביצחק יקרא לך זרע · לא שומע ומשכר זה יוסף ולא
שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה · וזה נשכר · ויוסף
הוא השליט על הארץ · לא שומע ומפסיד אלו ישראל דכתי׳ ולא
שמעו אלי ולא הטו אזנם וזה הפסידן אשר למות למות ואשר
לחרב לחרב · ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו ואם
תמאנו ומריתם חרב תאכלו · בן סורר ומורה גחין ב׳

בעבור שאינו שומע . מרבות והמשו ט' אבו ואמו ט' . ואמרו
בנבט זה אומנם שומע בקולו וקראו אותו כל אנשי עירו . ועל
כל ישראל נאמר ואחרים היותם עם ה' . ועוד נמצא על שאלו רע
ישמוע מרבות כי עם קשה עורף הוא . ואחר שהכל תלוי בתורת
הרצון וכן יתנה כל אדם רצונו ונעשות חשק מצות השם . וכן אמר עשה
רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו . ובטל רצונך מפני רצונו כדי
שיבטל רצון אחרים מפני רצונך . ואלו של דבר ואל יתבקש אדם
ואל יבקש ערוך מכל דבריו . ועוד אמר שאמרה זו דרך ישרה
אך יתנהג ויקבל דבריהם בעיון נפשו כי על העקשים נאמר עקבם
פתים בדרך עקש . ונאמר עקש לב לא ימצא טוב . ובטיה אקולו
שתקנו העולם . ובטיה אקולות שהתבונו החכמים ושאומר אל
דברי תורה . מרבות כי אם בתורת ה' חפצו . וזה מה שאמר ט' ו
וכתיב אשרי איש בתורתו חפצו אמר . ואין אומר ואמר אלא חפץ
כל שישים אדם חפצו על האמת . אך יגבהו הכל תהלים
ועתיד וגם הכל עתידים להיות תחיהם . ואי שאמע ואהים ואזה זה
הוא זה שלם לא קדום ולא נשה . והיה יושב עם האבות ויסב עמהם
אך לא זה ואם תאידין לא זה אלו אלא מפני שאמע ואי שנאמן
ת' שומעת תוכחות חיים . בקרב חכמים תלין . ועלפי שאמרה הזין
טובה אל ישמש מה אל המעשה . ולא יתנהג להם ויסיר רצונו מכל
דברים רעים ואל זה שמדבר תורה עליו . אך יתנהג במה שהלכו
חוקה לו . מרבות רבה ה' את יראיו . ואשים רצונו על החשק
אעפי שהן קשות עליו ואחר ישים רצונו עליהם עד שיהיה חמדת
עליהם מנינו . ועלפי שהיה קשה מפני אומרם ושמחו את בנן
יחידו בשל רצונו מפני רצון הבורא ית' . והשכים ועשה בזריזות ו
ונמצא חכמה . ומוהבה . ואל אי שישים רצונו וחפצו במעשים
הרעים ואחרגה ברשעים ובמעשיהם ויאמר בצדיקים אותו הרצון
חמו אותו ושמרו התחתה . ועליו שואר הוי שמים האומר ואחרן

ומתוק זה ומר מתוק · ועוד מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת
ה' גם שניהם · כל מי שרוצה להמם בדרך חסידות ומעמיק
ביחוד והכיר הבורא אז יבין והיות אלא אנכ' חכם ונבון ונפש רעה
בלא מעם · כמ' ועתה בנים שמעו לי ואשרי דרכי ישמרו · ואל ה'
הם כה' לישר' · אינ' מבקש אתכם אלא תשמעו לי בלבד · אם שמעת
לי אז אקיים בכ' זה שעבדו ישעיה אם תאבו ושמעתם טוב הארץ
תאכלו · וכת' אשרי אדם שומע לי · וכן ישים אדם דעתו לעשות
רצון בוראו ית' ולא יסמוך בדעתו וכו' שכלו חמש · וכן עוד כתו'
ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ·
ודרשת והגידו לך את דבר המשפט ועשית על פי המשפט אשר יאמ'
יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל · והאיש
אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן אשר עומד לשרת שם את
ה' אלהיך או אל השופט ומת האיש ההוא ובערת הרע מקרבך ·
כל אלה נראה אשר הרגת הזקן זהו גדולה אשר כל התורה כלולה בה
ואפי' אם יאמ' חכמי' על השמאל שהוא ימין ועל הימין שהוא שמאל ת'
תתעבה להם וכו' ותמצא דעת' ותעשה כדי לעשות דבריהם כמש' וכש' כשאו'
על הימין שהוא ימין · ועל השמאל שהוא שמאל שתתעבה ותשמע להם
תתבטל שמחתך ותחליף מחשבתך · ותהי רצון תמיד עבודת
יוצר' עליך · הנה תראה אשר כל מעשיך ועבודתך כלום תלויין ב'
מעבודת' ברצון הש' ית' · אך מאוד עבוד ובטחו במעשה אשר
הזהיר השי' עליך שלא לעשותו · אין יתעבה הל' במעשין האיש הזה
אין אלא [illegible] בעיני אשר אינו רוצה לחפוץ ב' ועולם
לא יהא סרבן על חבריו ודעתו וחכמיו ואמרין כי כן שכתב ד'
אחד מן החכמים שאמ' איני לא עברתי על דעת חברי ואמרי
ידעתי שאני טוב מהם שאני כהן וכו' אמרו לי חברי עלה לדוכן אני עולה
אין להאמי' בתורה הזאת כי היא כלולה בתורת האהבה והשמחה
אין מעלה טובה כמו אותה · וכן אמרו על אדם מן הגן ושבר[illegible]

צריך רפואה ותחבושת של כל אבר ואבר מאבריו ועצם העצמות ו
והחוטא אשר חטא · בכל כ׳ אבריו שנ׳ מכף רגל ועד ראש אין בו
מתום · ובה הקב״ה מרפא לכל אבריו ברפואה אחת והיא שאומ׳
שנ׳ הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם ·

שער הקנאה

ואת הקנאה היא ענף מן
הכעס ואין אדם שלא חוטא

כי אין אדם אשר בכל בני אדם נמשכים איש אחר רעיהו כי כאשר
רואה שחבירו קונה עשירים מעשירי העולם בין אנשי המולד· או
בגדים או טובה בית או מאופני הון· אז הוא טוח ובשינוח· כי
מחשב בחמרי יש לזה זה וזה גם יהיה לי כך ודבר זה ראוי שלזה הולך
באומרו וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת
איש מרעהו · ודע שהמדה הזאת מתגברת עליו הוא חוטא מאד
כי הקנאה מביאתו לידי חימוד · כי כשאדם אינו עונש אותו לא מה
שיש ביד אחרים · אז אינו חומד · אבל בעת אשר ימשיך לבו ויקנ׳
על מה שיש ביד אחרים · אז הוא חומד ועובר על לא תחמוד
בו · ואדם אשר המדה מתגברת בו הוא קרוב לעבור על לא תרצח ·
כי מעשה באיש אחד שהיה לו שכן רע · והיה חומד ביופי אשת
והיה חושב את אשתו וקנאת מחבתו · יום אחד ערב שבת שהיה ·
שהיה האיש אוכל · אז קנא לשתות היום לסחורה · זה מעשה הרשע
הלך כל שבת ושכר הבעל שביניהם הרי עבר על זכור ושמור
ואונס את האשה שהיה חומד ושכב עמה הרי עבר על לא תנאף ·
ואח״כ משהכחיש ונטל את הארון מקבר האשה ואורה ונעור
עליה והרגה הרי עבר על לא תרצח · וכשגנב ונטל זה שחמד
הרי עבר על לא תגנוב ועל לא תחמוד · ואחר עשרו אבן ואנו
והוכחו עדיו עליהם והבם · הרי ענה על אשת רעו · ואח״כ
הזמן לפני בד׳ והעיד הוא וחבריו בעדו שאלו חכמים שוקה משכן

משכון שלו הרי שנשתמש לו בעון האשה ואחר הוא והמוציאים לו
ולא היה יכול להוציאו ויהי עד עכשיו ששמרו ליסטים הכתו של
שבידיהם והרגו את האשה · וכששמע הדיי' שמם עם הוא
ולקח עבוטו הרי עבר על לא תעשה • ובכל מקום שמכל שלא ·נ״ה
כלל הרי עבר לא תעשה · וסוף עולה רעתו ונתפרסמה · כשיעלה
ומחשבת בטשת ינאו לתרבות רעה וכמו מורים חיים הרי עבר
על אנכי וסוף היה אורח במנו ומעביר לו הרי עבר על לא יהיה לך
ועל לא תשתחוה ועל לא תעבדם · וכל זה גרם לו החמדה שלו
שהחומד קרוב לעבור על כל התורה · אין יש דרך אחרת קרוב
להשכיל ולהבין איך הקנאה והחמדה מאבדות האדם · והוא על
דרך משל שלמה המלך בני אל תקנא בחטאים כי אם ביראת י״י כל ה'
היום · כשאדם מקנא בחטאים · ורואה עושרם והצלחתם ·
ורואה הצדיקים מתדלדלים ומתייסרין ביסורין ומתוך כך תקנא
נפשו במשפטי אלהים ומחקין ומיחשבין ומורי התורה ומלחמה
כמו חזקו עלי דבריכם אמרתם שוא עבוד אלהים ומה בצע כי שמרנו
משמרתו · כי הלכנו קדורנית מפני י״י צבאות · ועתה אנו מאשרים
זדים · גם נבנו עושי רשעה · גם בחנו אלהים וימלטו · וזה הדבר
מביא לידי הוללות בדעתו של אדם ויבא להם אחורנית ממצותם
רשע ושב לו עריך ודעלו · ואתה כך הולכים שרירות לבם ·
וזה כלום עושה כך והוא עשיר ואליח · וכן עושה גם אני
וזה שיראה לו יקנא גם לו · וכל זה גרם אחד קנאה שמתקנאין
ברשעים והומדים עושרם ושלוותם ולפי כי צדיקים מעליהם
על המקנא · אבל הצדיקים אינם מתקנאין ברשעים ואינם
חומדין לא ממונם ולא שלוותן כי יחשבו כי עושר שמור לרעתם
ושלוותם לאבדם ותרבות רעתם לצדיקים · ויחשבו שעוני
הצדיקים ומרקן כדי לזכותן ולהנחיל אותם לעולם הבא
ואין ספק מי שחושב כך לא יחמוד ולא יקנא ולא ישיח בגוות

שלות הרשעים ויאמר אם ומחניפין כך אל יעשה לאדם שיתן ויתן ו'
ויחזור ויתן · הקנאה היא גם מהריעות הנפש אם בא מקנאה במופת
של אדם אל קבורתו · אם מעשה הוא אינו חכם במה שעשו במה שיש
ונה הוא ועבד אשר יש לו תלוה על מעשה אחרים · ואינו מתלה
בעצמו אין זה עבד שונא כל ומ"ש שונא והתורה על התורה יש אשר
לא יעשה טובים ואלא הרבה אחרים · אין הקנאה יכול מחלוקת מן
שהרוח בקרח · שקינא בכבוד אליצפן בן עזיאל ואחר כך עבר הוא
ויונקי שרים וסיעתו אין העולם · הקנאה ולבני אדם כמו היה
בגנו · והיו מביאים ליד ספחת · וא' החכם למן · השואר אין
הקנאה כי היא עברת בך שפוך משחתם אחריה על לבך · ואותו ה'
האיש שאתה מקנא בו שואה בנות לבך · ואתה תשואת שונאך ויקום
בך · הזקנו חולים עצמו כי הוא אותו מחמה תדיר ושלו' הן
ותחסרת מות הקנאה הטורח בקרבן אין לבן פני · אמר והתפללו
ולעשות מעשים טובים · כל אדם האומר טעם ערב בה
באותו על אלו והזקנו · שאינו טועם טעם ערב עד שתתפור
הטובה מחבירו · לכל שעה יש תקוה · שאם ישגו אדם חבירו
כשתקוה תסור הטובה כשתשוב לו הקנאה · וכן כל שעה התאוה
בדבר אחר שיתן לו ואותו הדבר תמצא השעה חוזר ואין שישון
וחוה קנאה · וא' החכם אל תקנא באחיך על אשר לו כי הוא
יעמם בחיין ואתה תשלום ראוי לעד · ויאמר החכם לא עמלו ה
החולך והזקנו אלו ולען · חכמי הראשונים הי"ן
מתפללים לו תמה קנאותם על אחרים ולא קנאת אחרים עליהם
ומה היו מתפללים על אחרי בזאת המדה אינו מתגברות אחרות
אלא כך העניין כי הרבה בני אדם נראים שאחרים מתקנאין ב
בהם משום שיש להם נכסים וגדולים · ויאלים טובים בעיני העולם
או בנים מנים שהם ואין תהלות לאחרים משלהם או הם ד
נראים שיתקנאו בהם ויחשדו משלהם · וכן היו מתפללים

25

מתפללים כי אולי הם קבלו הקנאה מאחרים והתאו אחר' ולפני עיור
לא תתן מכשול · וכן מדה טובה לאדם שלא ילבש בגדים חשובים וכמין
יותר מדאי · לא הוא ולא אשתו ולא בנו וכן לענין המאכלים ומאור
עניין כדי שלא יתקנאו בו אחרים · גם מי שהשכילו לו הק״
עושר ונכסים יהיה נותן לאחרים לעשירים ולעניים · ויתנהג
עמהם במתת ויעשה עמהם חסד · ובכך יאהבוהו ולבו מלא יהיה
טוב על הבריות · וכשהוא אוהב לכל אדם אז לא יקנאו בו ולא יח
יחמדו ממונו · אך ראוי לאדם שיתפלל על מעלות הטובות אשר הם
תפארתו ויתקנאו בו אחרים ויעשו כמוהו · ומי שנזהר שלא
יקנאו אין צריך לו כלה ואין תועלים שולטין בו · כדכתי' ורקב עצמו'
קנאה · מי שיש לו קנאה עצמותיו מתרקבות · וכן יתרחק אדם מן
הקנאה ומן המחלוקת ולא יתאוה שום דבר מה שביד אחרים · ולא
יאמר אחמוד עשירת חבירי ואין לי מעות. גמור הענין זה אין בעולם
לאחר עשירין אז אסור לזה להפליג בו · כי זה יתבייש והשיבכו |
ריקם אבל הני כתן אוגע · וכש' יום זה החוזר ויש עבר את ישאל
שאלה אור הקנן לא יקיון שאוסור לשאול מחבירו מקח או מתנה אם
אינו יודע שיתן לו במספו חפץ · ומשל משל כחוזר וקנוי פגול
בכם מלך ואמר אחד מהם ישאל מאב ויתן לו ולחבירו כפליים · ו
והחוזר היה מתאוה לשתותן · רחק החוזר את הקנאה ושאל ש
שאל שיעקרו לו עין אחת ולחבירו שתים · עתה ראה מה תועלת
תלוית בקנאה · נמשו הקנאוי שקנא מרם ובם חיתה בגזלם
ועליו נאמר אך על נפשו ואינו עמי · וכן ראה זה אינו יודע ולא · ח
בלעם חזון [illegible] · שלא [illegible] ע
מיה שאינו ראוי להם לא רק זה שמבקשו לא נתן להם אלא אין
זה שמבירם מטו אהם · הכל אלה יאמר אדם ויזהר מן הקנאו
ומן המחלוקת ויחשוב שמי הדיאון שבירו איש שלו · שמי [illegible]
כי אחר כל ואיבע וזה יועיל לו שאינו שלו · שמי גדול יש לאדם

הנזהר מן הקנאה והחמדה רוב העבירות. אם אדם עושה יתבייש
ויוכיח משבחי הבשת׳ ולכן שומר האדם עצמו מן הקנאה ונצבה
פחות מאשר שאדם שומר עצמו מן החמדה׳ כי השומר עצמו מן הקנאה ואבירה
הוא ירא שמא ירגיש חבירו ויתקנא ויתפתה ויתבייש ויפסיד הרבה ואל
הקנאה והחמדה הם בלב. ואין אדם מכיר בו אם יחמוד או יקנא א׳
והוי דבר המסור ללב׳ ונאמר ויראת מאלהיך׳ ואמר שהקנאה
היא מדה רעה מאד׳ ויש מקום שהיא טובה׳ והיא מדה עליונה ד׳
כשישים קנאתו על יראת השם׳ כמו אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת
ה׳׳ ואמרו רז״ל קנאת סופרים תרבה חכמה׳ כשרואה אדם של
שלומד יתפוס קנאה בלבו׳ ויאמר זה לומד כל היום׳ גם אני אעשה
כמוהו׳ וכן לענין כל המצות והמדות הטובות׳ יקנא כל אחד
בחבירו ויתפוש מעשים טובים של חבירו. אם יראה שמשבחין בו או
אחת שהיא טובה יקנא בה על אותה המדה ויעשנה גם הוא ד׳
אבל מי שמקנא בחבירו שהוא עוסק בתורה׳ ואינו מקנא בו שיחשוב
זה כך וגם אני עושה כך׳ אלא מה שבלבו׳ ומקנאו מפני שיש בו
מעלות טובות יותר ממנו ומתאוה הוא שיבוא לידי גנאי העולם יותר
ממנו ומחשב מחשבות רעות לשונו ולבו ותורתו׳ ומעשיו ה
הטובים הרי זו קנאה רעה היא׳ והוא חוטא ומחטיא שאותו של
ירושלמי מגנה׳ יכבד אדם ירא שמים ויתרחק במצות י׳
ויתן להם יד ויסייעם בגופו ובממונו׳ ואל יקנא אחרים גם אתה
נעשה כן ויכבדו שעור לו׳ ואותו שלא לשמה בא לשמה ואל
הקנאה אין העולם עומד׳ אין אדם נוטע כרם ואין אדם נושא אשה
ואין אדם בונה בית׳ כי כל אלו העניינים אחר שאדם מקנא ב׳
בחבירו׳ המנה מתיך דעתו גם הוא לעשות כך׳ וכן לענין א
אשה כל אחד מקנא בחבירו׳ וכיון שקיום העולם תלוי בקנאה
ישים כל הקנאות לשם שמים כגון אם יראה בית יפה בו חדר ומזר

ללמוד תורה · ושיהיה ביתו בית ועד לחכמים ולהכניס בו אורחים ·
ולעשות בו חסדים לבני אדם · וכן אמרו ז"ל אשל שקנה אברהם אשל ·
ביה קנה שמים וארץ · ואמרו קינו משונה ואינו ערך כנגד עשות
אין התיבה אלא במקום שהיינו עושים שם · א"ל וכי זה צרה היה
לכם ועשות התיבה וכי עזים היו שמה · והלא לא היה שם אלא נח
ובניו ונשי בניו · א"ל עם הבהמה והחיה והעוף · לא היו
א' ישינים אלא היו נותנים לפני זה ולפני זה · ואותה שעה אמר אברהם
אי ולי שנעשו צרה עם הבהמה והחיה והעוף · לא היו יוצאים מן
התיבה וכיון שנעשו צרה יצאו · אני אעשה צרה בבני אדם שהן
בצלמו של אלהינו על אחת כמה וכמה · אותה שעה קנה אשל כמו
שנא' ויטע אשל בבאר שבע · ועל דרך זה יזכה אדם קנה לו
יקנה במצות ובמעשים והוא כקנין והזריזות · כאשר אמרו חכמים
ארבעה קנין קנינים כן · חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו · וכן
חזינן באליהו · דכתי' ויאמר קנא קנאתי לה' כי עזבו בריתך בני ישראל ·
וכן אומר בפנחס בקנאו את קנאתי · והקב"ה נתן לו בריתו שלום · כש"
וכן אומר הנני נותן לו את בריתי שלום ·

יו שער הזריזות

הזריזות היא מדה טובה

ותחלה ולמצות ובה ועניין תקנת העולם הזה והיא תחלת הצדיקים
ומידי הזריזות מדרגות הצדיקים לעבודת הבורא ית' · ואמרו ז"ל זריזים
מקדימים למצות · הנה תראה באברהם אע"ה מעניין העקידה וישכם
אברהם בבקר · כי אע"פ שהיה קשה לו לשחוט את בנו יחידו עשה
רצון בוראו בזריזות והשכים בבקר ומי שעושה מעשיו בזריזות נח
יהיה בוחנו · ויהיה שהוא אוהב בוראו · כנגד האוהב אותו ומזרז
עצמו לעשות רצונו כי הזריזות תלוי בלב כשאדם חפץ אדם · כל
מחשבות האחרות שיש בו ותופש מחשבה אחת · אז הוא זריז בלי
ספק · וכן עשה אברהם הסיר מלבו אהבת בנו · ועשה רצון בוראו

ונתגדלה אהבתם בין חבריו ואהבת הבורא ית' · ועל ידי זריזות השלם · כי
היית דעתו קשורה בחשק גדול באהבת האלהים ית' · ועל שמו הקדוש
ואברהם אבינו וזריזו במעשה העקידה · כי יש אדם שיעשה עבור
אוהבו דבר קשה או חמור אבל לבו עקום ועשות · אבל אברהם ויצחק
שניהם עשו בחפץ לבם · כי מדרגת האבות היית גדולה מאוד שכבש
עקרו או' בדעתם עד שנתאחדו עמו ביחוד גדול כל כך מעשיהם
היית לפרסם יחוד ה' בעולם · והיישיר בני אדם לאהבתו · ומלך
שעשו האבות · עבודת ה' ומצותיו · נתמלאו בה נפשם ונתדבקו דעות
באהבת עד עולמים · וכן עשו שניהם בזריזות · ואתה צריך
לדעת כי מדת הזריזות היא תחלה לכל המדות · כי אין האדם יכול
להיות תמיד על ספרו · כי צריך לאכול ולישן ולעשות צרכיו · לכן צריך
הזהירות והזריזות לחזור לספרו למהר · ואל יחשוב היום גדול והשעה
גדולה כי עת אחר' או תמחר למשפחה אשוב שאין לו תמיד · ולא
אל יאמר עת ערב הוא כבר יום אזל ולמחר אלמוד ואחזור מיד והתפלל
כי טובה שעה אחת שהוא לומד ולפני דיבור אחד אל זה שבעולם ·
ועה"ז אותם יוצא משמוע תורה גם תפלתו תועבה · וכן כתי' טוב
לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף · ואו' הק' טוב לי שעה אחת שאהיה
עוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה להקריב לפני · אר' פנחס
בן יאיר זריזות מביאה לידי זהירות · וזהירות מביאה לידי נקיון · נקיות
לידי פרישות · פרישות לידי טהרה · טהרה לידי קדושה · קדושה לידי
יראת חטא · יראת חטא לידי ענוה · ענוה לידי חסידות · חסידות לידי
רוח הקדש · רוח הקדש לידי תחיית המתים · תחיית המתים לידי
אליהו · בא וראה כמה גדול כח הזריזות שמביאה לידי מדות הללו ·
לכן יהא אדם זהיר וזריז לכל המצות ולאהוב אל הספר והשכם ו
והערב. ומדת הזריזות היא תבשיל לכל המדות · והיא מתקנת כולם
ואתה יש להזכיר לך דברים העוברים תמיד וצריך בני אדם להתעל'
בהם · אם צריך אתה להיות שום דבר נסתר · תהיה זריז והבין'

להבין הספר וגם תהיה זריז לחפש הענין שתחפוץ ותהיה זריז
לך ולשאול ואי שיודע אותו הדבר · ואם יבא עני אלי ביתך לבקש
לחם · אל תאמר לו שוב ולך והביא · אלא תן בזריזות ותביא · אם
אותה בא לעני יגיד ויש לך מעט מים · או מים חמוסים · ואם אם הגלי
אינו מכיר כי קטן שיש בו סרך ואותה רעב ואוכל · אל תאמר ת'
תשוורק והקל מנוויה אלא הגדרו והבהל מים וכלי דמאי ויואל —
וצריך זריזות כותב שלא ישהא נקבו גדולים וקטנים אפי' רגע א'
אחר שלא יעבור על בל תשקצו · וגם המשהא נקבו חמור עליו מ
חולאים גדולים · וצריך זריזות בזהירות בזו ושאחר עשיו בקירות
שיהו כבדין נקיים ונוהג נקי' ראשון אפי' הטבל אחר שעשה צרכו כי
אי אפשר להתקנח יפה בלא מים · גם צריך זריזות לעשה צרכו
בלילה על מטתו שיקום ויטול ידיו ויאך ויקום נקי ויטול ידיו ויברך על
הגוף תחלה וסוף · ואשר יצר · או השותה בלילה על מטתו · שיאך
ויקום נקי ויטול ידיו. ויבר' על הגוף תחלה וסוף · ואם הוא על
מטתו ושוכב בזו רחש או חולה במקום שיעמוד ויטהר ויברך · וגם
צריך זריזות לקום ממטתו להעביר תאוה ומעפעפיו להשכים לתורה
ולאור · וצריך זריזות לגרש מאחשבותיו המחשבות כמו השטוה
והקנאה והרהורי נשים · כל אלה צריכות זהירות בזו ביותר מאד
התוות כל מחשבותיו אחר רצון בוראו ית' · ואם יבא לו שום צער
בגופו ממונו או כלותו יו והכל · או יסורין צריך זריזות חמור —
ולהגביר במחשבותיו אהבת עד עולמים ובלו העני אלם ויהיה לבו
זך להצדיק הא' ית' בדינו ובמשפטיו ויקבל מאהבה ולהרבן בתורה
ובמעשים טובים ולהתחזק בכל כוונתו ולא עיון · כלו של רבו
יברוק עשיו מוי זו עבירה שהוא קל לעשות ויזהר ולעשות דברים
להזהר ולהשמר מן העבירה · גם יברוק עשיו מוי זו רק' חטא
הוא רפוי יבן תחלה את גופם או שהוא רפוי כמו אדם שהוא בטן ·
יבן בתחלה שהבטלו בו הדברים בטלים · ואי שקוממו עשיו בטיחה ·

כמו הוא מתבטל מתורה ותפלה וכל טוב · וכן יהיה זריז וזריז
להסתלק מן האנשים המדברים דברים בטלים ולא יתחבר עליהם
ובזה יש לו רפואה לחולי זה · וכן יעשה לכל המדות הרעות ה'
יכין תחלה על היסור הרעות ויהרוס אותן ויסיר מעליו המסך ה'
המחשיך אור נפשו · וכל זה ע"י זריזות להסתלק מ"מ יתעסק ב'
בעיקור המדות הרעות · לו יעשו כלם שורש וענף · עד שלא יוכל
לקנותם · ויהיה זריז לבקש שלום ולרדוף אחריו שנ' בקש שלום
ורדפהו · ויהיה זריז לבקש דברי התורה ויגיע הטו' ית' מכת
נרדפה את יי' · ויהיה זריז לבקש צרכי דרכי צדק צדק תרדוף וכל
שומעו אלו תרדף צדק ומבקשי יי' · וע"י זריזות יכתוב ספרים ד'
אשר הוא צרי' להם · או מצוייה לו ישמע דבר חידוש יהיה
זריז לכתבו · ולא ימתין עד שישכח · וכן אמ' רבו' ז"ל הוי קל כנשר
וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים ראה איך הזהיר חכמים
לעשות מעשיו קל וגבור על המצות · וכן אמ' דוד חשתי ולא התמהמהתי
לשמור מצותיך · וכן דרשו רז"ל ושמרתם את המצות אל תקרי ה'
המצות אלא המצות · כי תבא מצוה לידך אל תחמיצנה · אלא עשה
אותה מיד · וע"י אמץ קלות וזריזות וגבור' להלחם עם הרשעים וה'
להיות אמיץ לב כמו"ש שימו איש חרבו על ירכו · וכפנחס
שנ' ויקם פנחס בן אלעזר ויקח רמח בידו · וכן הזהיר במעשה
להיות זריז מאד להפר מחשבות רשעים שלא יהיו במזימתם וב'
ובמחשבותם ובהסכמותם · וכל הכל צריך זריזות לעשות התשובה
ולא יהיה שעה אחת רשע לפני הבו' · ראה איך חשובים האנשים וה'
והשרים הם זריזים בשליחותם ובעבודתם · כמ"ש וכמ"ש שי
להזריז לעשות עבודת מלך מלכי המלכ' הק' · ועאכ"ו שהזריזו
טוב מאד יהיה שלא יתעצל בעבודתו יותר מאלו כי הרוכב מהירו

במהירות הוא קרוב מאד להמצא · וכן מי שהוא כן במהירות הוא
עם כל זה יתכן עם המהירות מעשה מתוקן · וכל מתן ירבע ה'
העניינ' · וכן אם הוא מתונים בדין · והזריזות היא שיהיה
נעור בלבו ויכין מחשבותו ויקן דבריו ומלאכתו · אך לא ימהר
בשום מעשה · וכל אלו העניינים צריכי' חכמה גדולה ומתי ימהר
ומתי יאחר · ומעלה שאחר הזריזות טובה מאד לא יהיה זריז ל'
לרדוף תאוותו ולשמוח אחר העוונות ולרדוף אחר מעשים רעים
נ"ל חסר שיש זה כי כאשר הזריזות לעניין התורה מביא את האדם לשמור המצות
וכאשר צריך זריזות לתורה כך צריך זריזות לעניני העולם הזה
שיהיה זריז במלאכתו · ויש הנאה גדולה למי שעושה עניניו
בזריזות · לכן ראוי כן לאדם שיהיה זריז לשני עולמות · ועושה
מלאכתו שהוא צרכי העולם בזריזות כדי שתהא מהרה למלאכת
שמים ·

י"ו שער העצלות

מדת העצלות היא רעה

מאד · ומי שמשתמש בה נכרת כן ענינו מקולקל בעולם הזה ובעה"ב
ועליו נא' שלמה על שדה איש עצל עברתי · והנה עלה כלו קמשונים
וגדר אבניו נהרסה · רמזה חכמת העצל לשדה איש עצל כלו שאמר'
עצל לורי שאינו זוכה תבואה · מפני שאינו עובד אותה כראוי אלא
אוכל ומוציא רעים נמלים כמו חולים וכן מושכים הצדיקים · ואפי' לו
אם היה שוה בשדה עד שתגדל תבואה אחת עצלותו יפסיד
התבואה כי גדר אבניו נהרסה · והוא עצל ואינו מתקן הגדר ומתוך
כן יכנסו הבהמות והעופות ויאכלו הכל · ואמר גדר אבניו מעט
שגדר האבנים הוא חזק מאד ומעט הוא נהרס מחמת עצלותו שלא
יתקן הפרוץ · קודם שיפול · לומר כך עניין העצל בתורה ובמצות
כי העצלים אוהבים המנוחה · ומתוך כן המצות קשות עליהם
ולומר התורה כבד על נפשם · ויברחו ממצות הדרש ולקיים

שמחה ומשם יוצאים נבה"ב ובבית המדרש הם יושבים מ"ש עולה
תפלין תרומה · כי המצות חביב השינה במטה האדם וכמו הזהיר
שלמה מעט שינה ומעט תנומה ומעט חיבוק ידים לשכב · ולא די
שהמעט לא ימצא ויריע התורה מן שאינו עוסק בו תמיד · ולא אחד
המצות ומצוה לבן סבות שלשעות · כי המעט יורה הרבה ולמדו ואף
טוב ולמד המעט כדי שיתחזק כי מי שיתחזק משאדם חזק יותר ו
ומצות יותר מן החלש ומטה אוזן ודברים מלוים · ואם שנה ה'
יהיה לו פתוח שיהו שהמצות נוגם שיתפש סמ' ולא שיעשה
מצוה בהתבטלו מן המזור · ומעט שזוכות הספר היו ומתשטוב
לו ועת כדי להתעסק בו ושואל מאי רביחותו ופרנה הוא זה
דווק ואדם העוסק ודיר כראוי כי אין בה אבנים כמו האדם · או
שיהיו עשירים במחשת לטרח תמיד · ומעשים עין ועת כדרי
שיתחזק · אבל המעט מאשר זאת הספר · ואמתן ואחריה עד
שמתבטלו אחר זה · ולעולם בכל מצוה שיש בה טורח עושה סברין
ופי המצות והתבטלו מן המצוה · כלל של דבר כי המעט יוצא כל
סברותיו ופי המצות והתבטלו מן המצוה · המעט הוא רך הלב
ואינו עוסק במקום תורה · ועליו אמר שלמה ז' דברים כך אמ' לעצל
רבך מניר לך ולמוד תורה ממנו והוא משיב להם אני מתיירא מן
הארי שבדרך · שנ' אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות · א' הרי
הוא דר אצלך בעיר · והוא משיב להם ואני ירא בחוץ · שנ' אמר עצל
ארי בחוץ בתוך רחובות ונו' · א' הרי הוא בתוך הבית · והוא משי'
אם אני הולך אני מוצא הדלת נעולה ואני צריך לחזור · א' פתוחה
היא ועדיין לא יקום · שנ' עד מתי עצל תשכב · עוד מאטרן ונו'
ונותנים לפניו ואוכל · ומתעצל לתת בתוך פיו שנ' טמן עצל ידו בצלחת
נלאה להשיב אל פיו · ואומרו שמים · מחורף עצל לא יחרוש
ושאל בקציר ואין · אמו מחורף. לא יחרוש · אמ' שמעון בן יוחי

יוחי זהו שלא ידע תורה בינקותו · ורוצה ללמוד בזקנותו · ואינו יכול ·
וזהו ושאול בקשר וזיין · ע״כ צוה שלמה את הנער · ובזקנה אומר
רבי יוחי מלין כי קרוב הדבר הלכה בפיך ובלבבך לעשותו · חולין
הדברים מתוך פיך · ומי שמתעכב בזה שלא יוציא הדברים מפיו
אין עולות בידו מזה · ראה איך הנער רחוק אל האדות טובות ואינו
שוה כלום · ושליחות אינו שוה דבר · כמוזן ושונים מנשן ולעינים
כן הנער ושולחן · וגם חוות על תאיתך כי אותן ידין לעשות וגם
חכם עליו מניין משמעה משיב טעם · פי׳ על זה הפסוק כך הוא ·
מלך יש לו רעים ושולחים הרבה · ועשו כלן שליחותו · וגם השיבון
דבר למלך כשיחזרו משליחותם · ואחר כן עברי המלך היה איש עני
ומעירים לו׳ חולה אני וגם מאוד משולחן המלך וכשיחזה חכמים ·
יבינים מאורה הדרך החדיך עמו חכם בעינינו אל חכמים · שמות
הוא בידו ככתוב חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב · אין
כזן המלך ישלם עמו ולקחים שהוא משיב טעם והנער לא יחזור
לו המלך · כלו של דבר הנער אינו שוה לא לעולם הזה ולא ל
לעולם הבא כי אותן ידין לעשות · וזה החכם הנער שנב׳
האדם שנתעלה לקנות אוהבים וחכמה ויראה · ויש יותר עני מאינו
של אלו הין בידו ואוהבים · כך בידו שולה חושה הוגנת וחויה
ועורחת מי והחכמים הנער · כדכת׳ לך אל שולה · עצל ראה דרכיה וחכם
לכן יתבייש במלאכת השולה חושה וגריזה על עניניה ולאחר מזה נגד
ומאחז בידת הגריזות · ולמות מתחת יד העצלות · והשיב עמו ואם
שחת: ויש עצלות שהוא טוב מאד כמו הישב ומתעצל
לעשות רעה ולרדוף אחרי התאוות · אמ׳ על אדם אחד שהלך
המלך לשלחו ומקום סכנה ולא רצה ללכת וחרה ונכה המלך · ואמר
למלך טוב שתהרגני ואני חי משתחרגני מחר ואני מת · ועל עניין
זה אמ׳ ז״ל יש זריז ונשכר ויש זריז ונפסד · יש עצל ונפסד יש עצל
ונשכר · זריז ונשכר שעושה מאה״ב טל השלט · ואינו עושה במ״ש

עצ׳ ונשכר שאינו עושה כל השבוע וגם אינו עושה במ״ש עצ׳ ונפסד
שאינו עושה כל השבוע ועושה במ״ש ׃ ראה דרך חטאים אין העצ׳ ׃
לכן שיש זריזות שהוא טוב ויש זריזות שהוא רע ׃ ובן עצלות ׃ לכן
תחשוב שתעשה הטוב בכל אומץ ובכל תעצומך ותגבור חל׳ וגבר
ואומר קלת קלות ׃ וקלת כבדות ׃ והל ושם שואים ׃ ותהיה קל ושבת
עם חכמים ׃ ולהתחברים מליה ובזקנות ותהיה כבד ושבת עם
הליצנים ועושי רעה ׃ ותהיה קל מעיניך לראות התורה ולעיין המצות
ותהיה כבד מעין לראות מעשה הרשעים ולהסתכל בנשים ולהסתכל ב
ממון ותהיה קל באזנך לשמוע מוסר ותוכחות ודת ותהיה כבד
באזנך לשמוע עבירות פה ודברים בטלים ׃ ותהיה קל בפיך ללמד על
הרשעים ׃ ותהיה כבד באפך ללמד על הטובים ׃ ותהיה כבד בלשון
מרירות ובשקרים ובמרירות ולצנות ולשון הרע ׃ ותהיה קל לדת
ותוכחות ועצות על הטוב ׃ ותהיה כבד והרים יד לרעה ׃ ותהיה קל
מידך צדקות ולעשות מלאכתך באמונה ׃ ותהיה כבד ברגלך ללך
בדרכי הרשעים ולך לבתי האשתהלות ולך מטיילים ׃ ותהיה קל
ברגליך לרוץ בבתי כנסיות ולבתי מדרשות ׃ וללכת לבקר חולים ולעשות
רצה ׃ ולכל המצות ׃ ותהיה כבד בלבך לחשוב הרהורים רעים ותהיה
כבד על הקנאה ועל השנאה ׃ ותהיה קל בלבך לחשוב הרהורי התורה
ולהבין מצות ואהבת השי״ת ויראתו הטהור כזה תהיה קל וזריז בלבך
ותדבק באור העליון ׃

שער הנדיבות

מדת הנדיבות היא מדה אשר
ישתבח בה האדם ומעלה גדולה ׃ וכשהנדיבות על דרך טובה אז היא
משובחת מאד ובה ישיג אדם מעלות רבות מעולם הזה ומעולם הבא ׃
מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו ׃ כי מצד המתנות
יאהבוהו אחרים ושרים ופרשים וכל אדם ׃ ואין דבר מעולם המביא
האדם לידי אהבת העולם כמו הנדיבות ׃ וגם בעולם יגיעו גמול

גמול טוב עמו ומתנותו ״ ובם ג׳ מיני עיבות · הא׳ עיב
במאזן · הב׳ עיב בקנין · הג׳ עיב בחכמה · ואלו הג׳ הן בו׳
באברהם אע״ה שהיה עיב במאזן דכתי׳ ויטע אשל · עיב בקנין
משה רע״ה שהלך אל אחיו ושם עמלו · עיב בחכמתו · כי לימד
כל העם דרך ה׳ הישר עד שהעבירו · דכתי׳ את הנפש אשר עשו
בחרן · וזאת המדה המשובחת מאד מפני שאדם מתכבד בה׳
דכתי׳ רבים יחלו פני נדיב · ודבריו נשמעים משהוא מוכיח בני
אדם לשוב אל הבור׳ ית׳ · אם הוא עריך ולפני רבים יעזרוהו והכל
משלום עמו · ורע המדה במקום שהיא ראויה כגון עקה לירוני
שוזים עניים · אותה המדה היא מטרון כגון שאינו נותן
במילות הימים אך הוא עושה לכל הימים · וזהו טעות שלמה
שאמ׳ שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו · ופשט ה׳
הפסוק מוטה על הנדיבות כי מי שזורע חסד יקצור תבואתו · ומי
שיש בו המדה הזאת הוא מתעשר כמו שיש מפזר ונוסף עוד · ו׳
וכתי׳ נותן לרש אין מחסור · ומה דוד בנושא הנדיבות פזר נתן
לאביונים וצדקתו עומדת לעד · המדה החשובה היא הזאת היא הלא
אל הבורא ית׳ שנ׳ מלוה יי׳ חונן דל · ומה החכם עשה חסד עם מי שראוי
לו ועם מי שאינו ראוי לו · כמי שראוי לו יהיה החסד במקומו · ועם
מי שאינו ראוי תהיה אותה ראוי לעשות · זה אחד מן החסידים
שנותן מתנה גדולה ומי שיש לו מתנה הוא חצי עיב · אבל העיב ה׳
השלם הוא אשר נותן תמיד ... לו רב קודם שישאלו ממנו · ועל אחד
הנדיבות תלויה בהגון כי אינו נקרא עיב עד שיהיה רק בכל עת ובכל
שעה והמשל כמו יאות כי אדם שנותן ומי שאומ׳ לך זהו בפעם זו
אחת אינו עיב כמו שנותן לך זהו בלי פעמים כל זהב וזהב במקום
הראוי כי אותו שנתן לך זהו בפעם אחת שמעורר רעה והמשב
ואח״כ פסקה הימנו · ובם לעשן האבר אין שבר מי שמרה שבמי

אחד בן דינרין או יעשה צדקה בן דינרין שהוא די מחסורו · כמו
אי שאמרת · שנביים או השלים חסרון · עניים בני דינרין ועל זה
הכל יודו רוב המעשה ולא עלפי המעשה · וכל המעלים עיניו מן
הצדקה כאילו עובד ע"ז · שנ' השמר לך פן יהיה עם לבבך דבר בליעל
ונקרא אכזרי שנ' ורחמי רשעים אכזרי · והמרחם יחוס שאין אחד
מבני אברהם יצחק ויעקב שהם רחמנים אלא מזרע הגוים שאינם רחמני'
שנ' אכזרי הוא ולא ירחמו · וכל המרחם מרחמים עליו שנ' ונתן
לך רחמים ורחמך · והנותן צדקה לעני בסבר פנים יפות · ידבר
נכונות · ואמ' נתון תתן לו · ולא ירע לבבך בתתך לו · וטוב
מאד הנותן הרבה בסבר פנים יפות · וטוב מכן הנותן מעט · ומי
שהוא בסבר פנים יפות · וטוב שיתן קודם שישאלנו · וטוב שיתן
בסתר שנ' מתן בסתר יכפה אף · ואמ' שהיו קושרין מעות בכנף
ומשליכין לאחוריהם · כדי שיבאו עניים ויטלו · והנותן אינו יודע למי נתן
והעני אינו מתבייש · [illegible] והסתיר שלא ידע
העני ממי יקח · ושלא ידע המקבל ישולו והסתיר · וכשאדם עושה
צדקה יעשה עם הצדקה חסד כגון שיקנה במעות דבר הצריך לעני שלא
יצטרך העני לטרוח · או אם יראה עני הגון בגלוי והעני אינו רוצה לקחת ב
צדקה · שיתן לו במתנה · וזה עושה עמו חסד · ועל זה הנביא אומר
זרעו לכם צדקה וקצרו לפי החסד · כי השכר הוא הכל לפי החסד
[illegible] שאינו חשיבות הנדיבות של מעלי הצדקה רבות צדקה [illegible]
[illegible] כמה גדול כחה של צדקה שהיא נתונה בשוה של
הקב"ה · שנ' צדקה [illegible] · גדולה היא הצדקה שבה
שאחבה אברהם אבינו · שנ' והאמין בי"י ויחשבה לו לצדקה · ונאמ'
כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך י"י ל
עשות משפט וצדקה · גדולה צדקה שבה נשתבח דוד [illegible]
שנ' ויהי עושה משפט וצדקה לכל עמו · גדולה צדקה שבה נשתבח
שלמה [illegible] · [illegible] לעשות משפט וצדקה · גדולה צדקה

צדקה שמגעת עד הרקיע · שנ' צדקתך אלהים עד מרום · וצדקתך כהררי
אל · גדולה צדקה שמגעת עד כסא הכבוד שנ' צדק ומשפט מכון כ'
כסאך · גדולה צדקה שמה שמתנו יתר' · שנ' וצדקה תהיה לנו
גדולה צדקה שבה עתיד הקב"ה להשתבח ביום הדין שנ' ויגבה ה'
צבאות במשפט · כו' · גדולה צדקה שהיא מנחלת כבוד וחיים לעו'
ועושיה · שנ' רודף צדקה וחסד ימצא חיים וכבוד · והגאולה תהיה
בצדקה · שנ' ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה · ומחר כשימות של
אדם היא עושה לו לויה · שנ' והלך לפניך צדקך · וגדול החסד
שבו נברא העולם · שנ' אמרתי עולם חסד יבנה · לכן ירגיל אדם במדה
הנדיבות · הנדיבות היא כלל הטובות האלו · ועוד יהיה נדיב בממונו
לקנות האמת כמו שנ' אמת קנה ואל תמכור · ויהיה נדיב בממונו
להדר המצות · הידור מצוה עד שליש · ויהיה נדיב בממונו לכתוב
ספרים · וישאיל למי שאין לו · ובזה תהיה צדקתו עומדת לעד
ויהיה נותן בזה שלא להקפיד אם יקלקלו הספרים מבני שלומדים בהם
ועל כל כי בכל יהיה נדיב ושכניו [illegible] ויהיה נדיב להלוות
כספו לעניים · ואם יש להספיק [illegible] ויהיה נדיב בנפשו
ובגופו · ולעולם לא ידקדק עם חבירו בדבר ממונו · אם הוא מוחל [illegible]
או שאין או דבר אחר או [illegible] · ויהיה נדיב בנפשו וטורח עבור כל
אדם לסבול עול ומשאם · ולהשתדל בצרכם ולהתפלל בעדם ולשמוח
בשמחתם · ולבקר חולים ולעשות חסד עם המתים · ובמדת [illegible]
להיות נדיב בחכמות תורתו ללמוד כל אדם דעת · ולא תמשיך לכם [illegible]
וזהו [illegible] הנדיבות שבכל מיני הנדיבות · המתנדב לאדם להביאו לחיי ה'
עולם הבא · ויש שמדת הנדיבות היא טובה מאוד [illegible]
שלא יהיה [illegible] להשיג תאותו בממון [illegible]
ולעשות [illegible] יקרים · [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible] · אך ידקדק להיות [illegible]

הטועמים והלובשים והאוכלים מן המיטב רמז כל חלב לה' · ויהיה
שכרו שוה ברב טוב הצפון מעין אשר לא ראתה עין ·

שער הצניעות

וזאת המדה היא קרובה מאד
לענוה · ועל הצניעות הזה שואל אל תלחום לחם רע עין ואל תתאו
למטעמותיו וגו' ושתה יאמר לך ולבו בל עמך · ונוה חכמ' רע עין ·
מקבץ הון ולא ירחם על האביונים ועל העניים · וכשיש לו משא ומ'
ומתן עם חבירו יעז פניו ויקדיק יותר מדאי · ולא יוותר להם מאומה ·
ואין מאכלו ואינו מלבושו · ולא יהנה שום אדם ממנו · ואין לו שלחן ·
ולא שעתו לו המזון · והוא שונא על הבריות · ואינו מכיר מעלה
ולא יקנה לו לא רב ולא חבר · ומתוך כך ישאר ריק מן התורה ומן המצות ·
ואם הוא צנוע במה זה לא יאמר ומי שלא יראה ועשות חסד
עם בני אדם · ויצטער על רעות אם הוא רואה בחטאתו · או במצרין מין
שהוא איננו חסר כמה · ומודה כי החטאה רעה למה שאינו חסר
במה שצריך וחוץ עוד · וזה אינו אחר · ומתוך חונן בני יכבדו לאום ·
וכל על הבריות שוחו ובורח ורואה חשבו · ומפשט הכסף בצדקה ובאשו
על החמאה · והטוב שבמדה הזאת שאינו מכיר בין ממונו ובין בנים
ולאחרים שונא מעבירות גזלות מחה שאחסר נפשו מטובה · ומתוך כך
אין לו גזלות · כאן שיש לו רב · כי מרוב הטובה והבטוח שיש לאדם
ימצא ממונו · לא ירדוף אחר ממונו ויהיה טוב לב יכולתו במקום
שראוי לו להתנדב · ובמקום שאין ראוי להתנדב יהיה צנוע וכו' ·
וישקול כל זה במאזנים של התורה ולאחר שיעשה וכו' שיהיה צנוע
שאין רוצים · רמזו ויותר יעקב לבדו · ואמרו ששכח פכים קטנים
וחזר עליהם מכאן שהצדיקים חביב להם ממונם יותר מגופם לפי
שאין פושטים ידיהם בגזל · וזה צניעות גדול שעשה אדם שיהיה
עשיר כמו יעקב אבינו שחזר על פכין קטנים · ואינו מוציא אחד
שיהיה וחזן שאין רוצים · שנאמר על אשר ברית לו · ברית שלו כרי

כדי שאמ' לעשות עוד זה בשמו חוקן בתשובה · היש ותקן כזה · לכן
ולאחר אדם שלא יתקן פוגמה לריק ושלא לצורך · ומקום מגנה כן
צדקה ובשאר מצות המוטלות התלויות במעשה כן וקנות חנו ומפרים
יהיה ותקן גדול כדי להשיג מעלות העליונות · והשיב הנפש ולהקים
טהרה · שתהיה צרור בצרור החיים · דכתי' והיתה נפש אדני צרורה
בצרור החיים ·

שער הזכירה

ואת הזכירה היא מדה שני'

שאין העולם הזה יכול להתקיים בלא זכירה · כ"ל משא ומתן בעולם
הזה הכל תלוי בזכירה · כי לא היה אדם מאמין לחבירו אם מלוה לו
אם לא היה זוכר · וכל הענינים שבעולם · קנין מקח וממכר · אם היו
שוכחין דבריהם · לא היו יכולים לעשות מקח וממכר · בלא זכיר' · ואין
צריך להאריך בזה כי דבר ידוע הוא · לכן יקח אדם זאת המדה להשתמ'
בה לענין מצוה · כי הזכירה צריכה למצות · כיצד אם עשה דבר
יזכור צריך שעשה ויקיים · ואם יש דבר בינו ובין חבירו יזכור הענין
כמו שהוא ולא ישנה בדבריו · ואם צוה לו חבירו דבר סתר ולגלה עליו ד'
שלא לגלות יזכור ענין חבירו ולא יגלה · ואם לוה מחבירו מעות ד'
או שאל ממנו כלי ביתו יזכור כמה מעות לוה ממנו ויזהר במשכנו ו
וישלם לו הכל · ואי שיש לו עסקי רבים טוב צריך לזכור אחד שלא
ילוה מעות · כדי ישאלו עניניו מבני אדם כגון שטרות ישלם הכל ולא
יזכור · אם גמל לו חבירו טובה יזכור שיגמול והשיב לו גמול · וענין
הצדקה צריך לזכור העניים ולהעלות על לבו תמיד · ומתוך כך יעשה לה
אם יכול והענין עדות על מה ששמע ורואה צרי' להזהר מאד שיזכור
מה כל ולא יפחות ולא יוסיף על מה שראה · ראה איך הזהיר
הק' על הזכי' · שנ' השמר לך פן תשכח · אלהיך לבלתי שמור מצותיו
ומשפטיו וכו' · וזהו דבר גדול הזוכר השם בכל מעשיו · וכן אמר דוד
שויתי ה' לנגדי תמיד · הזכיר היא מעלה עליונה מאוד · והיא

כלי הם ויגיע כל המצות והתורה · בשמירת מצוה ומען רצונו את כל
מצותיו · ומתפלין עומד ומכוון בן עיניך ומען תהיה תורת יי' בפיך
· וכתיב וזכרת כי עבד היית במצרים אחרים ושארית ועשית את כל החקים
האלה · וכיון שהכל תלוי במצוה ישוב לך וכתוב ג' דברים שיש לך לזכור
בכל יום · ותכניסם בעמקי מחשבותיך · ואז שתזכרם בפיך בלב · ואין
אני תכתבם על לוח לבך · ואז תהיה עטרת תקובלת ותכל המקום ותשא
חן וחסד ושכל · הדבר הראשון · שתזכור איך הבורא
אותך ויש · ותזכור הטובות שעשה עמך ומעודך עד היום הזה · ואיך
גדלך ונשאך על כל הבריות · וכל זה עשה לך ואז שהיה חייבך ועשות
ואז בחנם עשה לך כל זה אלא בחסדיו [illegible] לך כל זה ותזכור זה אתה
חייב להודות ולשבח ית' · ב' · שיזכור חסדי יי' ית' עמו
שהוא שום במזיק ואם היה חסר אבר אחד [illegible] אחד
ורפאו [illegible] היה [illegible] טובה [illegible] שום ·
· ג' שיזכור חסדי הא-ל ית' · שנתן בו חכמה ויראה · אם היה
שוטה ויקרע כסותו · [illegible] · ואז היה [illegible]
לשום · ואם היה [illegible] שבחו · כי
[illegible] ית' · ד' שיזכור הטובה שעשה לו הא-ל ית' כי
שנתן לו תורתו הקדושה והוראתו ודרכו הישרים · והגיע ועבוד [illegible]
הארץ · ויתעסק בה [illegible] וכה [illegible] מאור החיים
ולהיעגת [illegible] · ה' שיזכור רחמי הא-ל ית' · ש
שירחם עליו ואת תורתו הטהורה · [illegible] · היה [illegible] ש
שעה לו [illegible] כל המצוה והיה כל [illegible] הבן [illegible] היה [illegible]
על זה · שאם היה [illegible] בארץ · ואין ספק אם היה [illegible]
[illegible] קטן [illegible] הקטנים [illegible] · היה [illegible]
[illegible] היה [illegible] · כי [illegible] אדם ·
ו' שיזכור אם יש כל שום [illegible] כל על המצות שעשה
יזכר ויחשוב על זה שכל הדברים שברא הא-ל ית' · הם [illegible]

עושים מלאכתן · החמור עושה מלאכת הסוס והשור חורשים
ואין שום יום שבם חוזרין לאחוריהם · והשמש עושה בכל יום מה
שעשה אתמול · ואם היה יום אחד שלא היה זורח · והיה חושך
מה היה עולה מעיני העו"ל · או אם מי היה בין העשירים הגנו
שנתן להם האלקים בין מלאכים כל העולם · או אם האדמה לא היית
נותנת יבולה ופירותיה כל העולם היו מתים · ונמצא שזה כל הדברי'
עושים שליחותם · ואיך לא יתבייש האדם שלא להקב"ה אמרו כל
שבראו לשמור התורה והוא חוטא ומקבל עבירות ועובר על התורה
ז" שיזכור בעניני העולם · עבד שאוהב את אדונו
מטיב עמו ומספר לו כל צרכו כמו צריך לאהוב הקב"ה וקבל
עליו מורא אדונו ואהבתו ושיכוון לבו וישתדל בכל כחו שימצא
חן בעיני אדונו · כן שהאדם יקבל עליו עול מלכות שמים ויחשוב
עצמו כעבד נרצע לפני רבו · ולא יראה בעצמו שום טורח ועמל ·
ח' שיזכור אדם שיש לו אשה שאוהבו ואוהבה כנפשו · א'
או בן שהוא אוהב אותו בכל לבו · הוא טורח תמיד
להטיב להם ולעשות כל רצונם · ואיך עושה זה במעט שייראו א'
מהם או שייטיבו עמו כמו שהוא עושה רצונם אלא מאהב' ל'
ואהבה שהוא חושק בם הוא עושה כן · שיעשה כן לפני הקב"ה
שיתן כל ממונו ושאר הגדול וכח · לא יעשה המצות מאהבת
פני אדם לא מיראתם או שיהיה מקוה לטובה ויקבל טובה מהם
אלא ישאו ליחיד כל מעשיו ושאר הגדול ית' לבד ולא ישתתף עמו ·
דבר אחר · ט" שיזכור כל עברי המלך אשר
הם זריזים ומשתדלי' · ם בעבודתו ואם עברי
המלך יעשו מעשה המלך שנה' חכמה ועצה הנה יתנו לבם
אל דבר וישימו כל מחשבותיהם וחכמתם לעשות עניין המלך ב
בתבונה ובחכמה · והכוון בכל אשר יכולין לעשות ואם יהיו אדם
לשבח המלך והחזיק לו טובה על הטוב שעשה לו הן אם ימתוב לו

כתב זו יעמוד אלו ושבחו על פה יחפש לבו לשון נה ונוה לשבח
בו המלך קו' שיעשה כן לפני מלך מלכי המלכים שישים כל טונתו
בעבודת הבור' ית' . ועשותה כהלכתה ליפותה . והנה כל מעשה
האדם בעבודת הבורא ית' נחלק לב' חלקים . הא' חובת הלב ואמרו
זה יתעסק במחשבותיו ליחד השם ית' בלבו . ויפנה לבו מכל
מחשבה ויהיה יחוד שלם לאלהים . ית' ובב' . הב' עסק הגוף
ואומרים עמו התפלה . שצריך לנקות לשונו ושפתותיו . ולכוין ב
בלבו התפלה יפנה לבו מכל עסקיו ויעמוד בכוונה לפני האל הגדול
הב' מצות כגון סוכה ולולב וציצית וכיוצא בהם מאלו [illegible]
האמורים למעלה . ואין עיקרים הכוונה כאלו התפלה כי עיקר התפלה
היא הכוונה . ואלו עיקרים גומרים כלם לב ואף הם קודם
שיעשה יזכור מצות אשר יעשה ויעשה בחיבור מצות ואין כל .
" שיזכור זה הן עסקיו עד היום הזה אם עסק
בעבודת יוצרו ית' אז יגיל . וכן צריך לזכור בכל יום מה עשה
עבודת הבורא ית' ומה אחר כך . ולעולם יתן לבו שיוסיף
יותר בעבודתו מאשר שיעסוק בצרכיו . ואם לא חשב כל אלו
בעבודת האל ית' אז לא הבחות מעתה ואיך יוסיף בעבור הע'
" שיזכור איך הוא אחר וגו' בעניינו [illegible]
וחושב יומם ולילה וחושב בזה ואין חושב לזהב ולא די ש
שיעזריהו לקבץ כסף וזהב . ואפשר שתהיה יציאתו ואין שיזכור
כל שהוא היה מאוון ורעתו . ושהוא יאות אחרת . ואולי כך ע
טורח כל זו וכו' אז יעשה ושאחרי הזכר. הקץ את העולם ונשאר טוב
ואתה חייב לתקן לתקן נפשך ולקיות זריז לזכור תמיד ולהתעד
ולהשתדל במצות הקיים לעולם ולעולמי עולמים . ואתה תאמר
זה המלך יש בין טוב העולמים . ואלות האחר אין האחר מעלות
האלו אין החושך . " יב " שיזכור שהקב"ה
יודע מחשבות לבו . והוא איך ויקשו עצמו ואיכה עשה המלך
[illegible] שם הדברים שבעיו הוא ית' הם עשה [illegible]

ההולך לפני המלך מש׳ כי אין לבא משער המלך בלבוש שק
ומשער תרופה בוסף הצריך עלין השלו/ ויריעה מן הבו[…]
ויגיע ריחוף שאומתו הע׳ רואה שאין תבשיל הנמצא לפני
המלך ופרקים יוב׳ יוצתו המועדים. לפני המלך לעולם כי ה
הוא רואה במחשבות ולכן נשתו ונגלוי ואין חנם חמץ כי בכל
מקום שהוא בורן שיש לו ומחשב תמיד בגדולתו. והפסים ומן
ומעשות רשע וקשט המחשבות ומון. יג שיזכור
אשר חטותו יותר ממעשיו שאינו עושה כמה כחטותו [...] ומשן
לו ממון ואינו עושה ממנו טובה לפי עשרו ויחשוב מי האיש
אשר אדם כל אלו ויאמר לו המלך כן זה. ע״ש שתהן לאוהב[…]
זה שלא יעשה כן כן שיעשה כן לבורא ית׳. ואל תאמר אלו
הגעתי ועושר כן וכן אלו אלו ירעתי יאמר יותר ממה שאני יותר
הייתי עושה יותר ממה שאני חייב מן העבודה. [...] זה הבל [...]
[...] מי שאוור כן. כי כן דחיית היצר הרע. אלו כל אדם יעשה
[...] לפי חטותו ועושה לפי מה שהוא עתה ואם יהיה לו יותר
יעשה יותר יד שיזכור האדם המסביר פנים
לחברו אין לו טוב אין להובה אותו. [...] הפני אל
הפנים כן לב האדם נודם. מש׳ אם חזן אל [...] יקבלוהו בסבר
פנים יפות ומראה לו שהוא אוהב [...] ותוך ישתבח
ויתהלל במה כן לבורא ית׳ שהוא אוהב אותו ועוזר אותו
והבטחתו אינו כל זה. מש׳ ואלו גם זאת בהיותם בארץ אויבה
כן שאינו חייבין לאהוב אותו בכל לב טו שיזכור
שהאדם מזמין ערכו קודם שנרי [...] ואינו יודע אם יחיה
כל עת שיבוא מחר. והולך לדרך רחוקה. צריך הוא מזומן
צידה לדרך. כן שיעשה כן לעולם הזה שהוא דרך רחוקה
ו[...]עולם שלח המקום שלום. והבין האדם לכן יקדים להכין
צדה לדרך טז שיזכור האדם אשר ראה

כי אין חמרו גבורים אותו ואתה · שהיו בהנאה גדולה ואין ה'
האריך ימים ואין בהמות מתענג לבו כל שעה ואין אדם שולט
בו · והנשמה היא פקדון בידו ואינו יודע מתי ימלך בעל הפקדון
ויתבע פקדונו שיחזיר ונות הפקדון שיחזירנו נקי כאשר נתנה
לו · כמו שנ' · שיזכור מעלה ואחת טובה אחר והמתוק.
חנך אדם שיכול להבדל מהם וישב יחידי בחדרו · כי רוב העולם
אינם צדיקות · ואין משנים · כגון זנות ולשון הרע וחניפות וחט
עצל היושב יחידי כי הוא אינו מתקנה על מה אדם ואינו שוה
לענות שלהם · ובמערבו שם הוא חייב להוכיח בנעימ' · כ
בסגולות יד כמחם שלקח רואח בידו · בדברים כאלה שיו ודעת
ואת תבה רעך · ולב טוו שיו דוד שנאתי קהל מרעים · ואי
יום ועשות זה והתקוטט עמהם תמיד · כיון שהם עוברין תמיד
וכשאדם יושב יחיד בטל מעליו כל זה עונש ואחד של העונשות ·
הינה אם עם חסידים וחכמים · יתקנו וישב עמהם ויאמר
מהם כגון הולך את חכמים יחכם · יח · שיזכור
ויתבונן בין העליונים והתחתונים · והוא אמן שהוא קטן ושפל
עד דברים העליונים · ויבין שהוא לו הכל · יט' חלק והשליטו ·
על כל העולם בהמות וחיות ועופות ודגים ועשבים וצמחים
והודיעו סודות גדולות ונוראות · ונפלאותיו ובזה הוא חייב להודו ·
עבור זה כדי לעבוד עבה שעלו לו אדון · כמו אשר הוא אדון ה' ,
האדונים שחייב להשפיל עצמו לפניו ושמחו · יט · שיזכור ·
חסדי האל שהוא דלו אותו מפקטי העולם · שהוא רואה כמה בני
אדם חולים ומסורים · קשים ברגלם ובטחון · ובגופי האחרות נגע כ
ובטחון ובגרעת ומחיב ובתים ומוש והוא יודע בעצמו שהוא
ראוי לכל הגזרות · כי עבר כמה עבירות ואין שום חשובות בכבוד
יח' ועוד שהוא חייב לאור חייב בחן עליו הש' והכל חלה בו
וידע כמה הוא ראוי להיות ועל בזה ולבקש ממנו מחילה

מחיה בכל פעם · ויזהר בעבודתו ושבחו ולבקש ממנו שישמרהו
מן הצרות והתקשות בעולם · כמ"ש והיה יום שואל תשאלני · כן
ואז"ל אין עוד מלבד אחיה · כ" שיזכור
ויחשוב כל יום יש לו ממון שהוא פקדון בידו ומשית ה' ית' ·
יקחיש מידו ויפקידנו ביד אחר · וכן לא יצטער לפרוע בו אחרי
מה שהוא חייב · כן יום בו ישיב הגזילה בשמחה וישבח לה' ית'
שירד ממנו לפרוע הגזילה · ויזהר שלא יקחו ולא יחשוב מה ש
שיראה הבורא ית' יעשה · כי הכל הוא שלו משלו נתנה בהן כשרון
יקחה ממנו · ולא יברך על מעשו עמו · ולא יחשוב שבחכמתו
בא לו ממון אך שהוא מאמין שנתן לו ויבקש ממנו שישלימו על
ממונו ועשות בו רצון הא' ית' · כ"ג שיזכור תמיד על חטאת
ועונו · ויתבטל עמו תמיד ועשות הטוב · על שיראה בן קטן מאור
ונחש [illegible] [illegible] אלהים על שיענה · שיזכור חכמה
ויחזיק [illegible] [illegible] · ולעשות [illegible] [illegible] ·
כ"ד · שיזכור העולם הבא ועשות טובה נם חברו ולא [illegible]
והם בעולם [illegible] ויאהב והם זה שהוא אוהב ונפשו ·
[illegible] והם זה שהוא [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] שיעבודו [illegible] על [illegible] · כי [illegible] שלם [illegible] · [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
כ"ה · שיזכור תמיד מצות הא' ית' · ויבין בברית
[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] ועשה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

עתה ועכשיו פתחת עיניך אל ריח נפלאו מעיניך אשר בו תעשה
עמוד בכל יום · וכן אמר דוד נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד
כד ״ שיזכור ויחשוב אדם שעינין רבות אינן אלא ממון
בלי כסף וזהב. האוצרות כמו בשור דק ויבש שדומה לו הכל
ומי אינו יכול לראות. והסתכל בשור הדק מאד מאן מי שעינו הזקות
כך אם אמר אדם תורה והנאה במעותו · ונראה לו שהוא מבין אותו
ממון לא יסמוך על אותה הדעה כי החכמה והדרך כשיבין לעולם
יותר ממה שהיה במעותו · לכן בעת שתהיה הקרוב והתחברות תן
תחלה והתבונן על עיניך · ואז תבין ותוסיף להבין ותגדיל על
בינה בעניינים · ותגדל ההתגלות · ותוסיף לעולם ותקנה את אדם
זה שידעת · כמו דוד ע״ה אמר מאוד השכלתי · ולא תחשוב איך
תדרש לך על זה שידעת ותעורר · ויעלה ראית חכם מבין תקוה
ומה לך · כה ״ שיזכור תמיד שני אותם עולם הבא
ועולם הזה · הנה אלו · ויזכור העולם הזה והעולם הבא
תרעו · וכבר אמר יותר מן החטאים כאן שאין חיים ואין התחבר
כלי אחר · כן לא יתחבר לב באחרון עולם זה ועולם הבא · ולא
יוחבב עולם זה אלא אשר מעולם זה יקח צידה לעולם הבא ״
כו ״ שיזכור על אותם העוברים באמת האל הוא ב
ירידתן ועונותן ועשו את אמת האל · כי שיהיו מעשיו אותן אל
האדם הם ויבוא לגן ועבודתו ״ כז ״ שיזכור
אי שהכעיסו את האל ונתחייב מיתה · והוא עליו ויסור אותו
תמיד והחזירו על כל · מה ישוב אותו האדם להם ונתן
יסורין תחת המיתה כן יחשוב אי שהוא חייב שהוא עובר
על מצות התורה ית׳ ונתחייב מיתה והקב״ה והביא לו יסורין
אז יזכור אותן תחת המיתה שנתחייב לכן יקבל באהבה ו
ושמחה · וזהו סוד גדול שהוא ברית הבורא ית׳ ״
כח ״ שיזכור אי שנתן ברוך הוא אותו בחיים...

בוטחה בגזל· ורצה המקבל והרוס ולבות. וכי דעתו שלא יוכל הערן
ולנכב· כך ימסור אדם את נפשו ואשתו ובניו וכל ממונו ביד
הש׳ ית׳ ויהיה הכל נתון לו בוטחה· וכיון שאתחלה אמר עליו ב׳
ביד הש׳ ית׳ הרי עלם בטחון על הש׳״ וכבר הזכיר לו לקבל באהבה
מה שיגזור הש׳ עליו· ואף אם לא שלח ית׳ לו הש׳״ רעה על גופו
ולא על ממונו· ולא על ממון יש לו שכר גדול על דעתו הטובה אשר
הכין לבו לסבול הכל באהבה ולא׳· כת׳״ שיבטח על
מי אדם ויהיה שיש אדם אחר שקל כלך· ואין זה אחד הבטן
אלא אחד׳ תבונת חטיאת ונקיות· לכן תאהב על הקנת מאוחך·
כי הכל הוא חוטא· כי אם היה אדם חכם ונבון· ויעשה תמיד
שאין דעתו· לא היה שוה כלום אם היה שוטה· ואם היה אדם
חטאי וחלש והיה אופן בחטיה היה עולה ועולה ולחשיבות·
[illegible] שיבטח אם אדם בו ואין עבירה· ולא הכ׳ ר
טס שום אדם ואין שום אדם חכמי אותו· ומחל עלין אדון
הבריאה ונתן לו חטא בכל יום ויום והזהיר שלא ואחר בו ושלא
יעבור על מצותיו והודיעו באו הטוב עבור עבודתו והזהירו על
הפשיעה ולא הודיעו העת מותו· זה העובר חייב להמע ולעזוב
הגאוה ולחזור על עבודת הבורא כמה יעשה רשע ויוהב [illegible] שיודה
וישתה ויקנות בעבודת הבריאה· [illegible] שאין לו חטא שיבקש מטרו
כן [illegible] האדם הוא [illegible] מעולם כי משהבקש זמן שותה [illegible] העולם
אם היו משתדלים כל העולם להקדימו רגע אחר לא ולאחר לא [illegible]
אחר מזכרין· לא היו יכולין כל כך העולם· לכן לו מחוט זאת הל׳
השומן ית׳ [illegible] כמיד שאין לו חבר כי אם אדון ולא חומל כי
אם בואו [illegible] הנה השולחן לפניו שיבטח אדם תמיד
[illegible] הזכרן אותם [illegible] בריך קורא· [illegible] אחר יוסיף להעריך בה
מי חטאת [illegible] אורם כל אדות טובות· [illegible] הנה אדות החמודות
והם זכות [illegible] הנפש והטהרה [illegible] ואם תרצה [illegible]

ביותר. והכרם ותחדש לך כח עליהם אשר לא ידעת. והיה ב — לכרם לי
אדם באלו ההנהגות כל שעה ובכל רגע ועת. ואם יוכל לעסוק ר
בכל שיאמינו כי שלא יסור האדם מהאורה והדבר והבשורה
אלהים יהיה הרואה עליו בכל עת תמיד. על כן אמר שהתורה
תורת ה' אליך וכתוב לא תמוש התורה. ואמר לא ימוש ספר
התורה הזה מפיך. ואמר והיו הדברים ושננתם וקשרתם וכתב'
ואמר והיה לכם לציצית וראיתם אותו. ולפי זה ראוי לזכור אלהים
בכל דרכיו בכל עת ואין צריך לפנים. והוא אות הנביא ה'
כלה היא חובה אשר זה יכול כל אדם להזכות. ואלו המצוה
היא שומר הכל והיה שמור רק אל האורות. לכן מצות האורה
יהיה בכל האורות. זה תקנה גדולה לקיומם האורות שיהיה
רגיל אשר זה הספר ואז יכול כל האורות וישוב אתם. וכל
הפנים יחזור אותם בפה אחת בשבע. ומיום הפלות אשר
של האורות הכתובים בספר הזה בסוף הספר יחזור בכל יום כ'
פעמים. ויבקש עמהן ויזר אם קלו לקיים המצות עד שיהיה
רגיל לעשות אל אורה שנה התורה. ודע לך שהאמר אכלה
ירי עשיה. ברכתי ונתתם ועשיתם. לכן המחזיק אותו
באורח הזכר. והדר יעשה בכל אורח חובה והאלה לאי העושה
אותו בעל אלהים. ויהי אדם אותך שלא יכלו עם חכמי ר'
עשה לו רב ויגד. וכבל לו חשוב. ואלו ישכח אותם כל מצוה
ואם הוא רוצה להתגדל יכול כי מתקן איך זה מתעלה
לו. ואם שלא נדרים באלים לא יוכרם אלא יהיה מבדר
שקולות המצות ולשמור את המצות אבל לא במשמרת. יא
שקולות המשמרים ולשמור את הדין. עיין דברי התורה
נשלם מה במעלי התורה

שער היראה

המעלה היא רבה לאדם

כ

לאדם ויאמר בענייני העולם הזה והעוה״ב · ואוי שהוא שוכחן יצרו
כל עניינו שיש בינו לבין כל אדם ואותן שיזכור אם הוא לזה או אלו
יכתוב הכל · ואפי׳ אם הוא לזה פרוטה ואחביו יתן לב שלא ישכח
ויכתוב הכל · ואוי לאדם שהוא עובר ושוכח · שלא יהיה לזה אצב
אדם כי הם מתביישין לשאול ממנו — והוא שוכח ולא יחזור וישא
עונו · ואי שיודע במעשיו שהוא שוכחן יזהר מאוד להחזיר ענייניו
כמו שעשה אליך ואחד שנתן לאחד ואעבירין המשכונות לפני מת
ואמ׳ לו כשתחזור אותי מעות הרבה תניחם לי · והיה כתוב בכתב
כן · היפה כי אינך לאדם אבל אתה נוני לה שישאל קנתי את
קנתו · כי שיעשה תלויים חקנת משה שישאלו קנת שאר מאור
וישוב בקהל לראה ותלויה ונתר · והיה לאיך אחר עבר וכוה
לעיור לפנין במעה שינה לבות בני אדם מכשלים ויאמר לו בן
אדני זכור איום הדין שאין יכל אותך מכשלים של אש והיה אומ׳ לו
כך להמיעל לבן · וזה יאמר אדם כיה דברים שהוא שוכחן
יעשה לו זכרונות וצריך גדרים גדולים שלא ישכח התורה רבה
השאר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ר
ראו עיניך · ועי׳ והזהר שלא ישכח חדות העונות · לוך
ישתחש בחרת השמחה ושכח החטאת שעשה כי אם יתן לב׳
לזכור חטאתו ועונותיו ויזכור רעתו ורחמנותו אז יהיה צריך
בעיניו · ולא ישוב · לך יזכור פשעו ויכתבם על ספר כדין וכרו
אותם כדי שיזכור הכל וישוב על כל אחת ואחת · ויתודה על כ׳
לך על חטאתו שעשה לא יחוש לזכור · ולעולם יראה בעיניו כאילו
הוא ריקן ממצות ומלא מעבירות · וישכח מצות חבריו ויאמרו
וישכח אלבו שעשה וזכה והאחרים רעים · ומצות הרעה
ישכח אלבו כל דבר שבעולם · לך יעלה במחשבותיו עד הש׳
ויכין בו ברכין עלי · ומה הוא עושה צריך לבנות הכפף
ישכח אלבו כל דברי חורה · ורמי קדושה לך יחשוב בלבו

ביתו · במוחו שטה ויחשוב שהוא חכם טובה ונוה ישפו ולבן
לא ישו דבו ולא מעה ומעה יעשה עמך שלא ישכחך · כי נר
מצוה ותורה אור ··

שער השתיקה והדברים

ורשב״ג ז״ל כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב
משתיקה · וכן אמ׳ שלמה אויל מחריש חכם יחשב · ואמ׳ החכ׳
כשאני מדבר אני מתחרט על מה שאמרתי · ואם אני שותק איני
מתחרט · ואם מתחרט על השתיקה פעם אחת מתחרט על
הדבור פעמים רבות · ואמ׳ החכ׳ כשאני מדבר הוא מושל בי
· אם אני מדבר על אדם דבר שאוציא הענין מוצא הדיבור הוא מושל
בי · ואלדרימי למען למען לך ובקש מחאת אחיה · ובשתיקתי אני
אני מושל במאומה ולהסתיר ·· ואמ׳ שנים היו עומדים
לפני אדריינוס היה אחד אומר על הדבור שהוא יפה ואחד היה
אומר על השתיקה שהיא יפה · א״ל המלך למה אתה שהיה אומר
אומר על הדיבור שהוא יפה היאך א״ל לולי הדיבור היאך היו
העולמים מתקיימים מעולם · והיאך היו הספינות פורשות בים
והיאך היו היתומים גומלים חסד · והיאך היו הבנות מתקדשות
והיאך היה משא ומתן בעולם · אחר א״ל אדריינוס יפה דברת
· א״ל ואתה שהיה אומר על השתיקה איך בא לדבר · ענה אותו
שהיה אומר על הדיבור וסכרו · א״ל מה סכרת אותו · א״ל אדו׳
אני אמרתי משלי עשלי ואמרתי מדבר על הדיבור · והוא בא ואמר
משלי על שלו לכן סכרתי אותו ·· אמ׳ שותק לא אמר הלהי׳
שתהא יושב ושותק כחרש · אמ׳ ברוב דברים לא יחדל פשע ·
וחושך שפתיו משכיל · פי׳ מומל שפתיו מדבר במה · אין
נגזו מאזין ואחים הבאו עוה ומשקה משתחוים · ועצ ה
העצר מקיפים לישו׳ בגלות אהבן · וכיון שנתן רשות לבם

ודבריו במחשבה איך עבירתו · על מה דברים שלשה חכמתך
ויושר · והחוטא שלבבם הם על לשון הרע · והעושה בין
שעושה סליחה · ועון לעברו ושמעת לבבו · עושה אותו ומעשה
ועושה אותן קשים · הטעם לפגום הרב׳ ודבר לפגוה הקשי׳ קשה
ועברו ואל לא חוטא לעשותכן אדם קשי׳ אשם חטא · והרע
שהכל אין הלשון · אם אדם רואה אותו כך או קשה · אזי לדרכם
והנה זה שעושה חורה בשתיקה · אחר במענה הדברי׳ והשמחות בבב
נחלק׳ לד׳ חלקי׳ · הא׳ עליו עון מן בני אדם הרקים וקלי בבג
אדם ודברי שלה · הב׳ נזק מצד אחד ותועלת אחר זה כגון
שמשבח אדם לקבל ממנו תועלת · ומזה השבח שהוא חוטא
חשבה הוא והכלים את שעוו ודין לאי שחשבתו · הג׳ לא
נזק ולא תועלת כמון דברים של הבל · איך נבנת חומה פלוני׳ וכן
הולך עליה וסיפורי אוכם ואורים · הד׳ שאלו תועלת כגו׳
דברי תורה ודברים שהיו אומרין בהם · אבל יש חכמי׳ התורה
המחזיקים עליה חלקי׳ · א׳ מצוה בו · ב׳ אסור ג׳ נמאס
ד׳ נאהב · ה׳ מותר · המצוה היא לדבר בדברי תורה ויראת
שמים · האסור הוא כמו עדות שקר ורכילות ונבלות פה · הנמאס
שאין בו לא עבירה ולא תועלת כדיבורי ההמון מה לדבר מה דבר
שנעשה כבר ומה שעתיד להיות ובה דברים אחרים התולעת
· הנאהב הוא הדיבור בשבח המעלות שלהם ולגנות אנשי
הרעים · ושבח הצדיק כדי שישבחו לו מעשיהם בעיני בני א
אדם וילכו בדרכיהם · ולגנות הרעים כדי שיתגנו ויאמרו מעשיה׳
בני אדם ויאבד זכרם ויתרחקו מהם ולא יתנהגו כמעשיהם בבג
· והמותר הוא דיבור של סחורה ומשא ומתן ומלבושיו ועניני
מאכלו ומשתיתו ושאר צרכיו ואף שמחזק דבריו בזה העניין הרי
זה חשובה ואף דברי חול · רוב דברי העולם אין בו צורך אלא
הדברים שיש איסור בהם כמו לישנות החנופות ושקר ומספרי

ולשון הרע · ועל אלו הד׳ ישו וכתוב על כל אחד שער בפני עצמו ·
בכמה מעלות טובות בשתיקה · כגון אם פגע בו אדם הדין
עמו ואחין ויקום ויהרין · ואם שמעהו מחרפו ישתוק וזה הי׳
המעלה הגדולה העליונה לשתוק למחרפיו · גם יכול אדם אחר
עמו ושתק בבית הכנסת שזהו עבירות · וזה צריך זהירות גדול
לשתוק בבית הכנס׳ להשמע אדרבה אפי׳ מדברי תורה וכן לשון
דברים · והכל כדי שיוכל לכוין לבו בתפלה · ואם הוא יושב בין
הנגם ע״
החכמים ישתוק וישמע דבריהם · כי כשהוא שותק שומע ד׳
מה שלא ידע · וכשהוא אדם אינו מוסיף ידיעה · רק אם הוא
מסופק בדברי חכמים ישאל אותם כי זאת השתיקה רעה מאד
שאינה הולך עד יום עת לדבר עת לחשות · בעניים שהדיבור
טוב · ובעניים שהשתיקה טובה · ואמר החכם כשלא תמצא
אדם שיודיעך אוסי הרבה בשתיק · כן תרבה שתות עמד
שהלשון קל אחד ולכבי צריך לזכי אחד והכבד את הלשון ולשמוע
ואתה שלא ידבר רוב דברים הוא יותר כבד מכבודות של רוב ה
השתיקה · אם שומע שחברו אדם ישתוק עד שיסיים דבריו
כי משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלימה · ויש שהוא
רק בשתיקה הוא שלא מכוה עבירות · והחנפות אליצנות ולשו׳
הרע ואחי׳ וחפים ונדרים · כי כשאדם מחרף ומקנא אותו
אם יענה לו יוסיף לדבר עוד כלימה · וכן אמר החכם אם שמ
שומע הדבר הרע ואתה שותק · אלו ולמה · אז אם אשיב ואענ
לחורפי אני ירא שישמע חרפים אחרים יותר קשים מהראשו
ואו׳ שהכסיל חולק עם החכם · החכם שותק תשובה לו ·
לכסיל שהכסיל מתעלב משתיקת החכם יותר מאשמה היה משי
לו · ועוד אז תשוב כסיל מאולתו · ועל ידי אדם נקמות לו
סודות כמו שאינו יכול בדברים או יגלה · ועוד ח״ע יקבל ב
בירכות · ועוד חוות וחיים ביד לשון · כי אדם עושה בלשון

בלשונו יותר ממה שעושה בחרבו . כי אדם עושה מכה ומוסר
חבירו הרחוק ממנו למיתה . אבל החרב אינו ממית אלא בסמוך
לו לכן נבראו לאדם ב' עינים ב' אזנים ב' נחירים ופה אחד לומ' ר
שימעט דיבורו . השתיקה יפה לחכמים וכ"ש לטפשי' סייג לחכמ'
שתיקה . סם רפואה השתיקה . ומעלו' שהשתיקה יש בה כמה טובה
כסיל במלות בדברי תורה . אם היה שהכסילים מלעיגים על דברי חכמ'
יענה להם להשיבם מטעותם ושלא יהיו חכמי' בעיניהם . אם היה
אדם עובר עבי' ואתה בא להוכיחו . וכבר אמ' שלמה מענה רך
ישיב חמה ולשון רכה תשבר גרם . לכן יזהיר אדם עצמו שיהיו
לו דברים רכים . ולא יהיו יקבו ברמים קשים . והזהר בלשונך
ושמור מלשון בתענית . כי פי כסיל מחיתה לו . חושך שפתיו ר'
מוקש נפשו . ונאמ' שומר פיו ולשונו שומר מצרה נפשו .
. ונא' מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה . אם תשב
בחבור' טובים שאין אתה לך דבר . ומה אתה שותק כ"כ ממה שתהיה
מדבר ויהיו דבריך להם למשא וימאסו לך שתשתוק . וכזה מאמר
שלא ימיש אדם אל ימשל בחבירו . אם ישב אדם אצל אדם שיש
לו מום בגופו שהוא מתבייש ממנו או שיש מום בבנו או בכל
משפחתו שהוא מתבייש בו . או שיש פגם במשפחתו . יזהר
מאד שלא ידבר במלות מום או במלות פגם אפי' אינו מדבר עליו .
אלא מדבר מאיש אחר שיש בו זה הפגם וזה המום כי הוא סמוך
לעולם שמדבר ממנו ויתבייש . אם אדם עושה דבר של קלון
וחזר בו ועשה תשובה . גם יזהר שלא ידבר במלות מעשה
הפגם . גם לא יאמר לו אפי' דרך שחוק היאך עשית כך ולמה לא
עברת ממנו כי היה לך לעשות מעשין אחר" . אם אדם
אומר לך דבר תורה שידעת כמו שתשתוק עד שיגמור הדבר . כי
אולי יחדש בו דבר שלא ידעת מתחלה . גם יש לו הנאה
שיאמר לך הדבר ואפי' שאם ידעת שלא יחדש לך תשתוק עד

שיגיעו · שניהם שהרי והם מריבה זה עם זה ומחל׳ נתפיי סו
יחד ואין שלום אחד חכם · ורבו אתה עשית לי כן ולכן עשית לך
כך · ואפי׳ אין רעתו ומחלוקתו · כי מתוך זה יאמר אתה עשית לי
כך וכך ישיב לו חברו ותרבה כל הקושיא הזאת שלך · ומתוך כך
יתעוררו המריבה פעם אחרת · ואפ׳ אם לא תתעורר המריבה · ית
יתביישו אותו שכפשו · יש מי שיושב לפני חכם ושותק
ויש לו שתי קנין שיבין ושותק · ויש שותק ויש לו עבירה · מין
שיחשוב זה ידבר ומה כמו שאינו יודע להשיב לי מאי · הלין
בחכם ואינו יודע בקבר שלום · ויהיה חזר משאומ׳ ז׳ דברים בגלם · וז
החכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין ואינו נכנס
לתוך דברי חברו · ואינו נבהל להשיב · שואל כענין ומשיב כהלכה
ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון · ועל מה שלא שמע או־
לא שמעתי · ומודה על האמת וחילופיהם בגלם · אוי החכם
מי שהוא מדבר בחכמה ובמשל הוא סומך במבטא · ויש לו לת־
דברי הנבונים כעין מושבעות זהב · חכמת חסך מורה
דברו ואינם שואלים · ונעק חיה אם יראה אדם שאין דברין
נשמעים · אך אם אדם שדברו נשמעים ויש דברין בפני · כי
השומעים אבל הוא ישתוק · כלו של דבר כמו שאדם עושה לות
והחתה ויש לו עת לספר ועת לשתוק · כן יתנה ויספר להם כי
כי יש לו ב׳ דלתות השפתים והשינים · והוא חזר ופתח
פיך ושמור לשונך כמו שתשמור כסף וזהב ומרגליות בתוך
חדרך בתוך תיבה ותעשה מסגרת ומסגרת כך תעשה לפיך
ואלה אין היו הראשונים נזהרים משיחה בטלה · שהיו
משתדלין שלא היו משיחין שיחה בטלה כל ימיהם · ועוד
שמעין יש תקנה גדולה והתפלל בכוונה · כי רוב מצוי התפלה
בכוונה בגוים ודברים בטלים הקטנים בלבו · גם השותק
היינו גדר גדול ליראת שמים כי מי ואמר להיות יראת השם ית׳

יח' בלב החוכמה דברים   ונחה יש לפי זה ד' שערים על
ד' כיתות שאינם מקבלים פני   שכינה   כת לצים דכתי'
משך ידו את לוצצים   כת דוברי שקרים דכתי' כי לא לפניו
חנף יבא   כת מספרי לשון הרע דכתי' כי לא אל חפץ רשע
אתה לא יגורך רע.   ועתה יש להשקיף עמקיהם ואחר
חוקיהם כי מעשה החוקים יש תועלת רבה להבין הדברי' על סדרן
הליצנות נחלק לה' חלקים.   הא' איש העתן דופי בבני
אדם כמו תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי   ואיש שלועש
בך עקרו לך. דכתי' לך יהיו עושה במערת זמן. פי' המפורש
בך הוא זה יהיו לך הליץ יש בו שתי מדות רעות הא' שהוא
זר ועושה במערת זמן   והשני שהוא מזיד על חבירו בדבר
שאין לו ריוח עושה עוק והפסד גדול לחבירו כי משהוא עתן
דופי ומכחיש ריחו בעיני בני אדם ומשפילו וזהו תכלית הגדול
יותר מן הגנב והגזלן כי משהוא גונב אין זה לב כי יום
להנאתו הוא חומד להרבות לו הון   אבל העתן דופי אין לו ר
ריוח והוא בשעת הלב   והוא הליץ הוא יהיה ובמה עלוה והוא
עתן דופי בבני אדם אבל המשל הוא מכיר אותו ואומר כך הוא.
ילעיג בבני אדם ויתן בהם דופי כדרך הליצנים היושבים ואומרי
פלוני עשה כך וכך ומתלוצצים בו   הב' שלועג על בני
אדם עבור שהוא בזה להם אחוות שלא הגיעו כאותו וכבוד
ולועג בעניים או שיהיו בהם מום ולא הם בעניין מכוים וזה
העניין מן אחוות הגאוה. וגם המציאים מן אחר שלוה ורוב
העושר כמו דכתי' שבעה לה נפשינו הלעג השאננים וזה הוא
שאורך השאננים ולעגם. והמציאים מרוב שלותם ילעיגו ו
בגבורים ובעשירים. כמו לא לועגי.   ועוד לועג לרש ח
חרף עושיהו. כי אין שלועג לרש עבור שהוא רש ועוד בו.
מעט זה שהוא רש עבור אחד מכון חסידת   וזה שהוא

[illegible]

בו

עשיר עבור חסרונו וכחו · כאן ומאחר שכבר כתי׳ ועולם ידי עשה
לו את החיים הזה · וזה הרמש הוא דבר האל אחרי עשה הרע ש׳
שהוא הבור׳ ית׳ כי כל מאת הש׳ ית׳ · דכתי׳ עשיר ורש נפגשו
עושה כולם ה׳ · הרי עשה ומצות על מעשה הש׳ ית׳ · הה׳
אם אומר דברים ולפעולות ואין דעת להבות בעליון · אך מרחיק
הדברים שאין להרחיק · ומרחיק פעולה שיש תקוה ואחרית ותו׳
ותועלתם · והוא זהו חכם בעיניו · וכל מעשה שהוא לו התחיל ·
נראו שטות בעיניו ואומר עליו · ומעשים תביאיהו המדה הזאת
לידי מצות ואומר על המצות רב דברים הלכות עד מאד ומתורת
לו שיחת · וזה האומר אינו מקבל תוכחה · שנ׳ אל תוכח לץ פן
ישנאך · ואומר יוסר לץ יקח קלון · ונעבור שהוא חכם בעיניו
ומתלונן בפעולות ומעשים אחרים · ובין המדה שאין לה תקוה
שנ׳ ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו · · הד׳ קומל
עשן ושיחה בטלה ודברים בטלים כגון יושבי קרנות · והם מחפשי׳
כל ימותם ואנו ויצאת כי אין להם חכמה אחרת כי אם שיושבי׳
ומונים למי יורם · ומתלוננים במעשיהם · וב׳ רעות יש
בידו · הא׳ שכל הדברים מביא חטא · והב׳ שאומ׳ ומדברי
תורה · ויש בדבר הזה דרכי אות · כי אם שם על לבו כי מלת ה׳
הזאת שהוא יושב ומתלונן היה יכול ללמוד או לעשות מצוה
ולקנות חיי עוה״ב · הה׳ · המתלונן על האנשים על
הדברים ולא מחה שהוא בו ואותו מעשה שהוא מתלונן אינו
הוא לא יצא כדרך בשאחים ודרך השחוק · ובענין שעשה בם
וזה חשובה הדין · שנ׳ אין הדין הזה טוב · ועל כי לא יהיה
ומתלונן קצת בורים על שהוא פורק על שמים מעליו ·
עד יקבל עליו עונש ותת עליו יסורין מרה מגד מרה · שנ׳
ועתה אל תתלוננו · פן יחזקו מוסרותיכם · והחמי׳ הן מדברי
הלוי רבה שלא יתלונן ואומ׳ על דרך מורה ועוי׳ · ועל זה

זה גורם להגביר המחלוקת כי רבים נכשלו בלשונות על ידי רוב דברי
המתלוצץ על עושי מצות הנה עונו גדול ומיעוט · שמי שהוא
ומזלזל במצות הש׳ · והרי זה כמי שמתלוצץ על מצות המלך אלהים
חיים יש לו · ועוד זה המתלוצץ מחטיא את הרבים
כי עושה המצוה הוא יהיה נרפה מן המצות · וגם אחרים לא
יעשו המצוה · כי הם יראים מן הליצנות · אבל כמו כן יש לו
להתלוצץ · ויש להתלוצץ ממעשי עבירות כדי להרחיק מן ה
העבירות · וגם אחרים לא יעשו עבירות כשמתלוצצים בזה ·

כב. **שער השקר** רע מאשר ישקר האד׳ בכסף וזהב במאזנים

ואמרינן בין קל ושבר · כן ישקר האדם במאזנים המטה והמין
הדעות והשקר · ויש חילוק בין שקר ושקר · כי האומר על
המין שהוא זהב ואינו השקר ידוע הוא · והאומ׳ על נחשת קלל
שהוא זהב · זה השקר צריך הבחינה · כי יש לשניהם דמות אחד
ויש דברים הנעשים מחשת מראות זהב · ויש אשר הבקיאין
יכירו שאינו והבחין כל בקיאי · כן מעשה המתחכם
יש ... ועושה מעשה חכמה וירא שמים עד שנראה שהוא אמת
אבל החכם יבין כל אחד ויבדיל בין השקר ובין האמת · וזה
ראוי לדעת שהשקר והאמת שניהם בלב האדם · יש אדם
אוהב · אפילו באומר שקר והוא נמשך אחריו כי
כל מעשיו ... ודברים ... שהוא להיות אמת · ויש שנמשך
... אחר שקרו · אבל יש אדם ... ולא יעשה שקר אלא כי
שיש לו סבות לשקרו · ויש בני נמשך אחר השקר · והחכם
יחפש סבות השקר משרשו אחר אחריתו כי יש לו ידיעה כי
אדם נמשך סבותיו אחר אחריתו כי הוא יעשה כל סבותיו
אחר העצלות · וכן הכעסן אחר כעסו · וכן הגאוה אחר גאותו
והם אחריתו ידוע כמו שאמרו ...

וכן כל המדות שיש בו · הוא עושה סמנו המזג על המדות המזן
על המדות האוהב לפי אהבתו · השונא לפי שנאותו · לפי אדם
שרוצה להיות איש האלהים אותו צריך להסיר תאוה ומאוס כל ה'
המדות הרעות · כדי שלא תמשיכהו המדה שיש בו לפי ענינה
ואז יוכל להשיג המעלות · יש מיני השקר ט' חלוקים
הא' המכחש במצותו מפקדון או בהלואה · זהו המחזיק שקר והיא
רבות · ויש בזה השקר ב' עונשים · האו אחת השקר כי השקר
לבד עצמו הוא תועבה · שנ' שש הנה שנא ה' · לב מחשבות און
עינים רמות לשון שקר כי תהפוכות שפתו · והעונש הב' מחמת
העון שהזיק לחבירו · הב' המשקר ואין נזק השקר
עד לחבירו · אך מתכוין להטעות חבירו · ולא ישאר ממון · ומזיק
הדיח עליו רעה כמו שנ' בפיו שלום ידבר ובקרבו ישים ארבו · ואף
מניע מזה ורם ענוב השקר שנ' תועבת אדם שפתי שקר ·
הג' המשקר בחמרו לא לגזל ממון רק שהוא שלו אך חייה
שנו בה עתיד למו לחבירו והוא מחזר אחריו לקחתו אין ב'
בשקר ובמאמות · לא ירגיל שקרים לחמוק עד שיתן לו מתנה קטן
שמחשב אותו במחשבות טובות השקר ויתן לו מתנה עבור זה · ומעט
בזה העונש אהבל הראשון · כדברי מלו עונך עי' שנ' אולי ימושני
אבי והייתי בעיניו כמתעתע · וגו' על זה הל' הרב והעשור
תעתועים · ואין דורך על המש אלא הראשון זו אינה אחר כי הוא
נחת בשקר ונעשר בשוא · הד' המשקר בסיפור דברי
ששמע ומחליף חקותו · ומתכוין להחליף ואין בו שום ריוח בעות
השקר · וגם לא יזיק אותו השקר לחבירו · והמעמים שהוא מספר
דברים שהוא בזה חוטא · ויש עושה לו שהוא אוהב שקר בלא תועלת
ועל זה שאה יפיח כזבים עד חמס · כי זה תמיד אדם שיפיח
כזבים בדברים · יש לו דעת שזאת המדה תביאהו להעיד שקר
ברוחו · והה' שהוא אוהב שקר · ויש אנשים שיחליפו חקנת

מקצת הדברים שישמעו בלא דעת כי אינם שמים על לב מעיד
שהם שומעין הדברים לחקור על אמתתם ג"ם זה מדה רעה ועליה
אמ' שלמה ואיש שומע לנצח ידבר פי' שנותן לב לשמוע ולהבין ה'
הדברים אשר יספר עליו שיספרו אותם על דרך האמת שלא /
יאמינו בהם שום שקר אותו האיש לנצח ידבר כי יאמינו בני
אדם לשמועו דבריו ולא יבוא בו על דבריו. הה' .. המדה
וחברו שישיב לו מה שיתן לו התורה מה יעזור כן ולא מה
לו על דרך השחוק שימצא בו לב חכמו ומשמע שעל כן לא היה
לכן ותת. עמו"ל שלא ידע אדם אחר מה ואחר לב.
הו' .. המבטיח חברו להטיב לו והבטיחו כל עת שבטוח
בו לב חברו אין לו וחלל הבטחתו. ואם הוא חשוך מדר
יש בו יותר עונש מן הראשון שלא עשה אלא רצו מעליו. ובזה
כורם עמו ברית. והזוג' וחברו ידו לו מתנה מועטת ועל' שלא
הזכיר לו מלא לשון ומשחה. ואח"כ החוזר בו יש בו חשום אח
מחוסרי אמנה כי לב חברו סומך עליו ובוטח בו. אחרי שהמתנה
מועטת. ואם איש עני הוא ועלי' שהמתנה מרובה אם חוזר בו
דעתו רבה כי נראו עד ולא יהיו רבון וכן מי שנתפתו במו ימים
ולתת מתנה ואדם זהו טוב הבטחה. כיון שהוא מתהלל על נדיבתו
ואין עתו שישוב מרבן אחרי שנתכבד ונתהלל בתמו .. הז' ..
המתעה חברו לומר כי עשה עמו טובה. או דיבר עליו טוב ולא ד
עשה. ועז"א אסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעת של [illegible] ויש
מה כי נתחייבו על מדי האמת. כי הוא מיסודי הנפש. ..
הח' .. המשבח בתעלות שאינן שמעלות בו ומה חסר [illegible]
ואפי' אם היה אמת כי משבח מתהלל משמע אחרין שלא עשה
עקרתו ונדיבתו אלא לשם ולתהלה. ואמרו' מי שאומרין אותו
בחזק' שהן פטרים שהוא יודע בו מסכתו. ואינו יודע לו שיאמר
להם אמת ואינו יודע. כש"כ שאסור לומ' לו כב והתחזור בתעלו שאין

בג׳׳ הט׳ הדיבור והשקר בסיגי דברים שנאמר. ואלו הן
הדברים על אודות חכם. ואינו מספר לשום אדם בזה. אך יש לו
דינא דמלוה במקרא אמרי׳ שאינו מלוה אותו בכך כן שהמלוה
שואלת ממנו לו׳ טופחי ועשרה לו ממש. וכשאמר לה ממש ע׳
עשרה לו טופחי הלך כן ואינו הרמי׳ כשהיה אבן חכם טופחי
אז לו אמר ממנו׳ ממש והוא עשרה טופחי וזה עשה הכן ולמר
אמן שהיה לו המום שהיה חכם והעכ״ל דיחה לו שלא ועשו
משום לאחר לשונם דבר שקר העני שלו. אך אין עושים בזה
השקר מעשה השקר ולא דבר. אשר הגמרא מחוק הרבע׳׳
לצל׳ ע׳ חוק השקר׳׳ נוד יהבי אדם אם ימא חביר ו
אמר ויאמר אשר דבר שיש בזה. אל יאמר אין לו אך ירחה
אותו בממון שלא ישקר. ויש בספר חסידים אמר׳ אם ימא גוי ו
ובת יהודי ויבקש להלוותו מעות. ויש ליהודי מעות. אך אין
רוצה להלוותו לזה הגוי. לא יאמר אין לי מעות. אך ירחה אותו איך
שיוכל בלא שקר. אבל אם היה יודע הגוי שיש לו מעות. ולא יוכל
להשמט ממנו. בלא שיהיה היה יותר טוב לומ׳ אין לי משום דרכי ש
שלום. והכל תלוי בדעתו של אדם איך שיש לו ענין הגוי אם
יוכל לומר ישלי. אבל אם ערי אותו במקום אחר. אם מעין הזה
ימלו ורחותו בלא הרבה ימשה. גם על עשו של שקר וכו׳
כשיאמר אותו אין שומעין לו. שקר אין לו רגלים. ולא יקום
אדם שאחרים ישקרו. דאין משמחה משכם אדברים יהדר
ויש בכהם דבר שקר לא אך אל האחר לבקש ממנו שיגלה לו.
הממון שאמר לו ירצה לגלותו. זה לא התביישו לגמ׳ שלא יגלה
לגלותו. ואמר כן יגלה אותו בדבר אחר ונעשה משקר. וכן
ירחק כל ענינו שלא ישקר ואז במעשיו ואמר שלו. ושלא יקום
שאחרים ישקרו. ואחר שלא יתחבר עם שקרן ולא ישא ויתן עם
שקרן ויתפש חברו עמו. ואני חכמה גדולה והצל מן השקר

שער ה[illegible]

השוחד כי יעור הדין ועלום מרב אדם ויזכו לו חובת שוחד
והכיו ממנו מעני שהתירו חכמי לשחד כן לעשות שלום
בין אדם לחברו . וכן מותר לשחד חתן לכתובה שהרי יש חובה
ועוד אמר שעיר כן . ואחד שיבוא כי אם יש לו בה שהוא
חשוב לו [illegible] שהם טוב אדם טוב [illegible] שנתוו [illegible] בבית
מה עשה לו [illegible] והחורה אלו וזהו שכתוב
[illegible] ובחוסמת כי אם שוחד
לו [illegible] אם [illegible] לו [illegible] אחת [illegible] שוחד לנו . ובושה
[illegible] שוחד [illegible]
שהיה [illegible] ועל אלו שהתירו חכמי בו
ושעת אם [illegible] לעשות הכל [illegible] יותר טוב ויהיה [illegible]
כן אם [illegible] לו [illegible] טוב [illegible] אחד [illegible]
[illegible] ואם [illegible] יותר טוב [illegible]
[illegible] וכן יעשה כל [illegible]

שער האמת

[illegible]
[illegible]

[illegible] לה [illegible] ומקום טהרה [illegible]
[illegible] מקום קדוש הקדוש [illegible]
[illegible] הכל אמת [illegible] עשה את [illegible]
[illegible] ולא [illegible]
[illegible]
[illegible] אדם [illegible]
אדם [illegible] וזה שכתו
[illegible]
אמת [illegible] אין
[illegible] בדברים

אלו ידע התשובה שתגבר חשקו האהבה · יעשה כל ענייניו מאהבת ואין
יכנס השוקו מקום קודש האהבה · וכן נאמר קרוב ה' לכל קוראיו וכל
אשר יקראוהו באמת · כי אם יאהב ויתקרב ואין שיקראוהו באמת ו
ואין זה דבר נקראו אמת · וזהו הרמז אשר רמז שבתהלים ויתקרב
אל השם · לבו ונפשו אליו ומתחזק והדבק באור העליון וישים מחשב
וחשקו תמיד · וזה הענין ישיג האדם כשהוא מתבודד בחדר
ומתפלל זה ירבה כל חסיד והפרוש להתבודד ואל יתחבר עם אדם רק
לצורך גדול · וכל אם תתפלל שפתיך ומבין אל הבית · ואותה
מחשב במעיינים שלך ותקראו בלשונך ולבך מעיין [illegible] · ואין שתחשו
והתבודד כי תחשוב בלבך היאך קרוב עוד ותשרה בתפילתך [illegible]
מעיין בני אדם וקני [illegible] · ואין עבודתך מאהבה ואותה אהבת
של קרוב יותר בפיהם ורחוק מלבותה · אבל אין תתפלל ואהבה
וכי לעובר מאהבת שנעשה כל עבודתו מאהבתו [illegible] טב
בלב שלם ובנפש חפצה ואין אהבה בפני המעשים ואין נמור אחוו
או רעות רוח · וזהו אם תשוב עד שדי תבנה · כי אם תשוב עד
שדי שאין מחשב חוצנת מן שדי [illegible] אז תבנה בבנין חזק וזהו
השכינה · וכן אמר דוד ויחי יקר כל מהולך ואין ישכון בהר קדשך
הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו · התבונן כמה שאומר ד
ואמת בלבבו ולא אמר בפיו · אלא כל שיהיה האהבה בלב האדם דבוק
ודבוק · וכן חסידים הראשונים משהיה להם רקח ואחכר היו [illegible]
אותו [illegible] והסכימו [illegible] איך שיהיו מסכימים וכן אמר יום ה'
היה הקדוש [illegible] ואין [illegible] אלא כפי הסכמות ובכם אדם
חשוב ההולך [illegible] זה ודבר אמת בלבבו · אם קבל עליו והחשבתו
יכתוב אותה המחשבה שלא ישכחנו · ואם יחד דבורי ומחשבתו
ואם אינו יכול לעמוד בו [illegible] ומחשבתו שנוי בלבו
ונעשה שלא הוציא בפה · ואם כל על מחשבתו יהרהר שלא יהיה

יהיו מחשבותיו לעולם כל זמן שלא יתעסק ומי׳ כל דברי אמת. ב׳
בלבבו ואינו רוצה לדבר שקר אפי׳ דברים שיחשוב ושידבר אעפ״י ש׳
שלא יזיק להם כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו שנ׳ ותגזר אומר ויקם
לך. ומי שהוא אינו מאמת בכל מעשיו ודרכו שלא הן מוכח והאמר
דן בהודאה ועולם יאמר בפני הראשון סוף דעתו. ויקבל כל אמת
המתעסקים עמו שידע שלא ישנה ולא יעביר ולא יחסיר. וגו׳
החכם תמיד תמיד האמת לעולם. כל שיעשה כן לעצמו במלו
לעשות משא ומתן שידבר ולא ישקר. וכתוב בכתב וישא אלו
אותו כתב ויהיה בו קודם משאו ומתנו. וכן יכתוב בבית אחר
ועל שולחנו שידבר ולא יאמר שקר. וכי שלא ישתבר ולא ירגל
לדבר אמת. וכן עשה אחר כתב על פתח ביתו. וכבית מדרשו בכל
הכתלים ואמלה ואמטה דבור אמת איתך ולא תחטא. ומי שאינו
מדבר אלא אמת יחיה ויאריך ימים וימלט. ופתח לדבר מש״ה הפסוק
וי״י אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם. ואם לא ידבר אלא
אמת ישלם ימי חיין. ונתן תורת אמת היית בפיהו כי אומר ״
עבודות האל. כי המלאכים העליונים הם עדות אמת. ואין בעולם
והמשרות עדות אמת כמו היותו מן השמש. והמשרות הכם
בנוסת על כן אינם יודעין המסתרות רק מעט. ובמראות הלילה שאין
השמחה ומתעסקת בעניני העולם. והיודע סוד השמחה יעיר על ה
הדבר. החלומות מעין המחשבות וכו׳. ועוד על משכב סוף דין
והחלומות על ידי מלאך הגלוי לאדם. ומי שאין כל המחשבות אמת
שאין כל החלומות אמת. ומי שיהיה מקבל עליו שיהיו כל ד׳
מחשבותיו אמיתיות. גם יהיה בלילה מראות אמת. וידע עתידות
כמו המלאכים. האומר אמת אין מעשה טוב. לכן ראשו דבריך
אמת. ומחר אמר שקר תערוך. גם המראות שלאדם יהיו אמת
כי שומר האמת בכל אשר. לכן יקבל עליו לך באמת. ולאומר
תורה ידע האמת כדי שיוכל לעשות האמת על אמתו ובמלכתו. ד׳

ולעולם יזהר על המצות . ואמ׳ בדברי רבותי׳ שאין בן דוד בא עד
שימור ורע כדי שיאמרו הלב מדי מצות . ואל תבטל יקל המצות ואיזה
מקום שיבוא אמ׳ מקצת שבקשום ונבזה תקל המצות ואמר . כי
מקולית . עושה שהיא בר קטן ונבזה ולעולם היא חשובה ומקולית
ומה שהאריך הקצות יותר מדי יש לישר׳ ולהבדי׳ מהלי העולם
א אחד בהותו כל הם שהוא מצות ויקדש עצמו ימי בר
במותר להם ומשום ושקר או לשוא ואל לעצם ואל והעלותם מטוב
עכין של שחרית . ישר׳ לא יעשו עולה ואל ידברו כזב ואל ומוצא
בפיהם לשון תרמית . ועל כתו׳ ונתתין לי מוען כלום ירק אחר
ברע טו אחר אלו ואלו כזה טרים . כי זהו דק את ישר׳ מאש
כי שיתמסם עליהם נגים . וכל זמן שהם מתקרבים עליהם מאשו
אל יתן כהם . והנה מן הקפד על על כל רשעים של ותואו ה׳
המרן המם . ומעשה בר מתתיה בן שלח שיקח המנר
ויתומעתו הלב תלמידיו . ואמרו אבן טובה בעזתו תורה ואל
רבי ברכה . היו מעשיר אל מאוד אחד לקחתי אבן טובה או לקחתי
הין והחזירו ולאחר ישמע . וקרא עליו מותר ישמע מרך . אמרו
מתתיא בן שלח . וכן יש בירו חסדי הקב׳ קצו חמלי אבנים ו
ואמרו בו מאד של אחות . והחזירו להם ואמרו אבנים בהו הוא לאחרן
דרבותי׳ . וכן יש כל הדבר ומעשים אחר קדושת הש׳ מציע אות
ואיזה אר׳ ישראל הש׳ על המרן בתרקה . של מצות ומהן תשורך
ושרך שלקי׳ ומחוללים . וכן תלמוד במצות אין שיר׳ [illegible] עליך
רק אל טוב . המצות אל תנה . ותמשיך על כל מצוות ושל כ
אלהים שומר הברית והחסד לאוהביו וכו׳ . ואהו שנאמ׳ ל
שהוא שומר הברית . ואם יש צריך שהוא [illegible] על כל
אל מעולו בעולם הזה . ואהו דבר מאד שיותו של לצדיק להורי
עבדו אמ׳ במסורין כל אוב כל יאין בעולם שהוא דבר שלו וכמו
הקב׳ שהוא עולם הזה . ואמ׳ גמולו בדבר המכבד בעולם העליון

הבלון והכנע והעלה על ונות ובמה הבוגד שלו ארוך ואין קצרן
עמוקות. וזה יותר טוב לצריך חזה שהיה שלו היה מורל חולון ג
בעולם הזה ובזה רק אותו בעולם המצוות. כיסוי נהגם אם ואם
ואחר קטותו. ומנע ושנאתו מעלתו בעולם המצוות. והדבקה
ורך הבלון אשר לא השוה אין-ען ודרין. ולמעטים עתו וחם
נהולם בהגלה ואעשה הנוסקת. ובעולם הזה בעולם הזה ו
והמוגה שאיו לעולם ארוך ובגלי הגדול שהוא נרים אשר
ואורח עלי אין ען הרחמן ית' יכריענו בותו ויבטיחנו והדרך
הבטע לאור העולם אשר שם חמון עזו ועי תפלתו.

שער נחלק לד' חלקים הא' התשובה

הוא אמר במיני שהוא

רשעו ורדתו ונאלתו שם רע על המצוים ושהוא גלי מאין ה
ומה זה החטא. או לא שהוא אשכחו אלו אחוק לו ושון ויאמר
לו פעלת און מזה שעברת. יש בזה הרבה עבירות ועונשי
הגו שהיה לו להוכיחו על חטאו. ולא די שאינו מוכיחו אלא
שגורם לו לא חטאות. ומחזיק ידי החוטאים ויש לזה החטא עונש
מלא ידעו על העונות. ויש עונש שהוא מחטיא ושקר. ויש
לו עונש שזה החטא עוון אכשלו לפני החוטא כשיאמר לו אין ח
חטאות לא ישוב. הרשעו ועוד יוסיף לחטוא יותר ואומר הנה כל
שעונשו על ידי עון ואני בן אדם. שהוא ולעני החוטא ולא
ישלם להם ולא יפיסם. וחטאת המכשלת של זה. ומחזיק רשע
ואין לו עוון אריך תועבת ה' גם שניהם. ורום עון זה החוטא
בשו לרבים וזה המחניף רבים ואוהב גן ניישר אותה אין חלו
ומשי ובזה החרון. וחייב אדם ואסור עצמו במכה ולא ילו
[illegible] עצמו ממון זה. ואולו על אוניהם הדרך שהוא ה
קורא בתורה. וכשהגיע לפסוק זה ולא תוכל לתת עליך איש נכ

כבר ידענו ענין הידיעות. ואל' אחרית אחר בגמרא שעה שהחיים
שנוי' ישר' לריח שקדמתם לו ואבותיכם גם היושב בזין
אין לו לבחור ולאיש כל לא תקוה אחרי אשר ובהמעכבות טה
ישו בו שקד והתכבות. הנה המחשבה רשע בפני בני אדם
בכתוב אך שלא בפניו ואעפ' שלא יצדיק אותו על מעשיו הרעים
ואלא אם סתם יאמ' טוב הוא. אעפ' שעובר תורה יהאלו רשע.
כי זה המחשבה ואלי אשר עזב התורה. אך הלל זה העונש עליהם
ואין לאין על הרשע בפני בני אדם וגו' הנה עשה טובה זאת לך
תהאלו עליו. אי שעושה כך זהו רע מאד כי השואלים הם
סבורים שהוא צדיק ויהא לו טוב. ויש מכשול גדול מכבוד הרשעי'
כי כשיש כבוד לחטאי' הצדיקים והם עלובים אז כל העם ישאלו
לעשות. ועוד שאחרים יקנאו בהם ויוסיפו לקח ותרבות רעה
וחנוך שלו לשאלה בה לשאלה. ועוד יש הרבה בני אדם ב
בתורתם דרך התורה יכוה ומלה. ויבוא חשיכה בלבם. ויואמר
ושם הכבוד ית' לכל שלום. ועוד יש טעם טוב מכבוד החטאי'
הצדיקים כי יסור הנפש האדם. הוא להיות בעבודת השי' ועבור
יראתו ותורתו ונעבור זה בגלל הן כל העולם. שאין המכבד הצדיק
הוא מעיד ומקיים טובת השי' בבריאת העולם. והבז תח צדיק
ויראי שמים. זה חבל בורא הכל ית'. והוא מין אחי שאומ'
אין עבודת הבורא עיקר. על כן יכבדו עוברי השי' לכבוד השי'
והוריעו כי עבודתו היא לברה עיקר. וכל בכבוד הרשעים יש
חילול הכבוד והעבור. וזהו עון האלה נלגם ובמשו. ועל רבים
שושכם אחריהם ועושים מעשיהם אלא ואין עושים כל
כמעשיהם מקבלים כמעשת כמלא כגון. אני ורשע אני
ושומע. ועל כבוד רשעים חושב כבו' תח' הצדיקי' ואין ב'
כבוד לצדיקים. ולא יוחר השפלת הרשעים. ועתה אחרי
שיש מכשול לעולם בכבוד הרשעים יזהר שלא יכבד טוב על

על הרשעים · אם לא יזכיר גם הרעה שלהם · של׳ ושם רשעים ירקב · ג׳
וכתי׳ תועבת צדיק איש עול · ואם אינו רוצה לספר רשעתו גם טובתו לא ·
יספר · הח׳ ״ חנף המשבח רשע לפניו ואו׳ טוב אתה איש
נאמר אדם טוב אף אינו משבחו ורמז שלא יהיה לרמים מוקש גם זה
החונף גדול עונו · מה׳ בפה חנף ישחית רעהו · כי כשמשבחין אותו
לו ויחשוב שהוא טוב ויאמר לבו ויתקשה ולא ישוב בכל זה שאין
צריך כשמשבחין אותו יאמר בלבו · ואתם ידעתי שאין הוא והנה
שוחת בתחבולתו של זה · אבל הצדיקים אם ישבח אותם אדם לא ית׳
יתקשו בזה עבור שאמרו אמ׳ כל העולם אומ׳ עליך שאתה צדיק היה בעיניך
כרשע · ועוד אם יש לך ריעים מקצתם משבחין אותך ומקצתם מוכיחי׳
אותך אהוב את המוכיחים ולא את המשבחין כי אלה יחיו עולם
יביאוך ואלה ברכת ישרים ישמחוך · ועוד בפה חלק ישחית האדם
הרשע בפה חלק ורך חולק ומוליך ״ חחה פי׳ כי יחנף האדם ויפול
בפה חלק והוא בפה החנף · ועל העניין נאמ׳ יכרת ה׳ כל שפתי חלקות
לשון מדברת גדולות · קרא בפה חלק משני שמשחית רעיהו · וקרא
לשון הקשה שהוא הפך החלק · והוא לשון הרע · ויש חכמים
שאמרו ומלך הרוע כי שיאהבו אות׳ וישאו ויגדלו אות׳ ונשא
רגל כל המחניף לחבירו לשם שמים לשון נעקר בלשון ״ הי׳

המחניף לאדם רשע אומ׳ שאינו מחניף לו ואינו משבחו אלא
ויקרא ומתחבר עמו יש לו עונש ולא די לו שאינו מוכיחו ויש לו עונש
בזה · ועוד מוסיף עונש על הקריבות · שהוא ויקרא וזהו בברכת
בהרעמן ורשע כמו את מעשיו · והצדיקים מואסים הרשע ·
ואל לא והיינו הולך הדרך ולא העורב אלא הפך שהוא אינו ב׳
וכן אדם מתחבר לרעהו הדומה לו · וזהו אומר והסכל בפני ך׳
אדם רשע של׳ ולא כי ירשיעו אלו יהודה אם עשו · אם אבית
אליך ואם מרחוק · ולא הסכל בפני אדם רשע עינו טובות ה׳
עת רעתו · כי יתן כהן עינו הפך שנסתכל במעשו אחר שלא

הכי אומנין · ואם אתקשה גדול במעלת הרשעים · הנה אמר שהו
אוהב שהגיון של יותר הכל יה. ואין עבר המורה אותו ויתחבר
לשמוע · הנה שהוא לומר אמשין · הנה שבם אחרים יתחברו אתו
ואחרים לו ויהיו יקר אותם · וגם הם יאהבו אותם · ואמר לו יורה ד'
ואינם הם רואים אותו דברים שאומר להם · ויאהבוהו · וגם הוא לא ·
ישוב כי גם לא היו מתחברים אתו ויהיו עבדים אותו היה שב ואדרבה
הרעה · ואין שיתחבר לרשע הוא ואומר עליו זה רע על כל כי ורע
אותו הרשע כמו שהוא אומר עליו לא יכנו לעשות טובה · וזה צריך
להבין מאמרו שהוא ירצה ואינו עושה דברים טובים לא לא יתחבר
ורב אותו עם יראי שמים · כי כל עם זה שהיה אומר בשונך
בני אומרים לו סחורה בלי עדים · כי דרכו באמת עם זה כמו ש
שרבי עליו בשום שהיה נואף הרי התיבה הוי כמו ההנאות
הנה · ואיש שהוא עושה במעשה כל העם ימלא שישמע לו והוא
אומר · קרבן והיות פרים או והיות רבים ואומר עליו שהוא הכ
ואומר כן · וכל העם סומכין על הוראתו והנהגתו · וכן האומר
על זה שאין הבור בו שהוא עושה · והעם מספרים בדבר קדושות ·
ומרבים ואומר חברי כל המעשר רק שאינו הגון כמו שעל אמירה
ובאים כי זה כמו שעל אלו חובה · ועמד הכן ליתן און המעשר ·
הנה · אין כי ישב בדו לאחות ואינו אוחה · ואינו עתן לב
על מעשה המצוים · וזה מדבר קדוש והנבלות · כי המצוים חושב
כמו שאינו אוהב בדין · ואינו מקבל אותו כל מעשיו הם טוב
ומעשיו ובעל הרע ויקריב · שנ' ומעשה הרע יקריב · ואולי כל
אי עושה בדו לאחות ואינו אוחה · נחמס על אנשי ביתו · נכל
העולם ואינו אוחה נחמס על כל העולם שנ' ונמשלו איש באחין
ורב איש כמו אחת ואין כל ישב עניים זה בגוף " הנה הרואה
אנשי חכמים עם אנשי עניים · ואמר כלם אותו לא יקשיבו אם
אוכחם ולכן הוא אומר אותבחה · גם זה ישנה עניו כי לא כם

עיפה והוכח ולהזהיר אולי ישוב ומ״ע שעשו צדיקים גמורים ב
בחורבן הראשון · אבל אם הדבר גלוי וידוע לו׳ ובמה ונחקר
כי החוטא · שומע מוסר ולא ישמע ולהוכיחו · אז אל תוכח לץ פן
ישנאך · ואו׳ משום שמצוה לומר דבר הנשמע · כך מצוה שלא לומר
דבר שאינו נשמע · ואו׳ הוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידים
הה · השומע הדברים לשון הרע או נבלה או יושב
בפני המשחקים ובזה תורה ומצות ויודע שהם קלי׳ עולם ולא יקבלו
תוכחה · ואם שותק גם זה יענש כי היה לו לענות שלא יאמרו ·
כי הוא מודה עמהם ושהוא מודה לדבריהם · כי הוא חייב לגלות פנים
לדת גדולה לתורה ולמצות · ויקנא לכבוד הבורא שהרשעים ... והר
אחר זה הדברים אשר חייב אדם לעזוב חנופת הרשעים כי הוא ג
שעשו כששומע דבריהם הרעים תמיד והוא אינו יכול לענותם תמיד
הנה המחבר את הרשעים ודרך שלום ... לא ידבר
טוב על הרשע ולא יתנהג על כבודו על דרך שיחשבו בני אדם שהוא
טוב בעיניו · ואין להחליק לו כבוד אלא כדרך שבני אדם מכבדין את
העשירים בעבור שלוה ... ולא מפני חן ערכם · ואף בזה
יש חנופות ואשמה כי אם הותר לכבד הרשעים מפני אימה שירא
שיזיק לו הרשע ויקום לו הכבוד במקום שיד הרשעים תקיפה על
דותו ולכבדו כדרך שמכבדין אדם בעל רוע · אך לא ישבחנו ולא
ידבר עליו טוב לבני אדם · וכן אסור לאדם לאדם להחניף את הרשע
בעולם הזה · ויש רשעים שאין מחניפין להם ומכין ומחרפים אותו
מחניפין להון · והשיב להם לא תחרוש שלוה ושובתם · ואין לו ...
לא מחניפין את הרשעים מפני דרך שלום ולא ירק · מחניף
להם · ומשתכן אשר שלום בית · ואל חונו שלא יחניף · ... ש
שילמדו תורה · ומצוה גדולה להחניף לחבירו ולתלמידיו כדי
שילמדו ודבר שישמעו לדבריו ויקבלו תוכחה ויקיימו המצות · וכן
לכל אדם שהוא מפני שישמעו אותו ואין שישמעו לו לקיים המצות

ואם יבא אדם לפניו או ישאלנו והוא מתפחד יקבל תוכחתו · והרי
זה אוהב גדולה החנופה. או כי יהיה יקר וגדול · כי יש כמה בני א
אדם שלא יקבלו תוכחה בגערה אלא בנחת · שנ' דברי חכמים בנחת נ
שמעים · ויש שצריך גערה · שנ' תחת גערה במבין · ויש שאינו
שנ' ומהלומות לגו כסילים · ויש שחושך מכותיו ועוד זו אהבת
כסיל אולה · שנ' אוה עושה יתרשיהו · יש חנופת רע ואומר
כגון אדם המדבר עם חברו ומחניפו ואומר עמו דברים ואחרי' כדי
שיספר עליו הרע עמו בראשונות · ועשה חנם ויבוא הרעות מעיני כל
מעל כגן · והם והוא יאהבו יגדלו ונפשותם כי הכפו כי הגדילו ח
חולי חושן ברעות כי שימנו העקופות ואמו וזה יהיו נעדרים ולא
רואה זה החטא · ואומר חטאי והחנף · ויש שואל ישאל אדם
דורון לחברו ויודע שאינו מקבל · או ימכר לחבירו שיאכל אצלו ויודע
שאינו יאכל אצלו · וכן אם אדם רוצה לפתוח חבית יין כדי לשתו ר
ובא חברו וקנת יין לו יאמר לו אני רוצה ואמרו לפתוח חבית יין לאכבו
עמו · וכל זה וכיוצא בזה נקר' גניבת דעת · וזה אסור והחנף ולגנוב
דעת הבריות · וזר שאינו כי תרופתו ויום שגובה אנרופה
של חנופה שעוות הריבם · ונתגלו המעשים · ואוהב אדם ימי
וזר וחברו חכמי גדולים ומעשי · אם לחכמי לאדם שיש בו
חנופה ומביא חרון אף לעולם · שנ' וחנפי לב ישימו אף · ואין תפלתו
נשמעת · ואפי' עוברין שבמעי אמן מקללין אותו ונקוב קורהו · וכל
המחניף לרשע עתיד ליפול בידו · ואם אינו נופל בידו נופל ביד בנו · ואם אינו
נופל ביד בנו נופל ביד בן בנו · כל עדה שיש בה חנופה מאוסה
כנדה · ולבסוף גולה · וכן ירחיק אדם מן החנופה · ולא יחניף ל
אדם ולהחזיקו בחנופה במעשיו · גם אם יש לו קצת עונות הרבה
ואם לא יחניף לו · ולא יחניף לו ולא יקרבנו ולא יכבד אם אינו הולך
בדרך טובה · כי מה בני אדם עוזרים במעלה ואחר שאין שום
והם במעלת עמי הארץ הממוצעים ועוד שאין מחניפין והם

להם · ואין רבו בעולם היכול פתחי התשובה מן החניפות ״
ומעשה באדם כשר שהיה לו בת והשיאה · והיו בעירו שני
בני אדם אשר כל אחד היה חפץ לישא בתו · והלך אותו אדם הכש׳
וכתב ולאדם אחר שיעשה עמו מריבה · ולבסוף יקחו אותם השני׳
לדין בעניים כדי לשפוטם · ועשו כן · ואותם השנים אחד היה
מחניף לאותו אדם הכשר כדי לישא בתו · והיה מזכה אותו בכל
דבריו · ולא נתן בתו לאותו שהיה מחייב אותו · כי אמ׳ ודאי זה
הוא אדם טוב שלא החניף לי ולא נשא לי פנים · לכן צריך אדם ש
שהוא פרנס או דיין או גבאי צדקה · שלא יהא חנף · כי אם יחניף
הפרנס לשום אדם ולא יוכיחו לעשות הטוב ולסור מן הרע · אז
יהיו כל הקהל מקולקלים · כי כל אחד אומ׳ הפרנס מחניף לפלוני
ולמה יוכיחני מגן שמחניף לפלוני ולא יקבלו תוכחתו · וכן הדיין
המחניף לאחד מבעלי הדינין או יסתתרו דברי השוא ולא ידע
לעשות כראוי ונמצא שלא יצא הדין לאמתו · וכן גבאי צדקה
המחניף יתן הצריך לאחר המחניף להם או שהן יחניפו לו ויתן
לו … שאינו צריך … לכן … הצריך והעני … ואמר אין
החניפות לו שיראו ויחניף לאחרים ולא שירבה חניפות לאחרים
ויהיה … אמר כשיעשה מעשים הגונים שלא יחניף בהם
החנף · אחרים ולא לשם הבורא לבד ״ ודע שגנאי החנף
המחניף · חביריו כדי להחניף לו מכל שיש לו והודאת עם בני אדם
ואין הדין עמו והוא מחניף · ובני אדם לא יפייסו לעולם · או אם
שהוא דיין · אחר עבירות כגון זנות ושאר ערוות · והוא מחניף ·
לחבירו שיעשה מזהו … בנקל זה לאיזה מהם
שלא החניף · ושואה האוכל אלא הוכיחו על ענין בית האוצר
הרוצה להציל מחניפות יזהר ויתרחק מן הכבוד כי מי
שאינו חושש להתכבד לא יצטרך להחניף · וגם צריך ליזהר שלא
להביט … אחרים כי … המחניפים …
[illegible]

שהן סבורים שיהיה להם תועלת ממנו · וכן מי שמתרחק ממנו שונא
שני הדברים העולה וכבוד הוא עצמו מכמה עבירות. כי כיוון מי ארבע
עשירים מעשים טובים כדי שיקבלו כבוד מבני אדם · וזה הענין ה
מחלוקו כמה עבירות בני אדם · כי יש כמה שמתעללים בזה וגם קל
עינו. והוא מהרהר בלבו מעשת התפלה כמה קולי עת. וכיוה בני אדם
נותן מהם שמשתמשין אותו · וכן דרכו של יצר הרע הזאת.
והפיל את האדם ברשתו · ואז יהיו מעשיו לשם שמים · וכן לענין
החנופה · מי שעושה מחבירו אף אם יראיהו שהוא עובר על ה
העבירות שבעולם · לא יהיה רשאי להוכיחו כי הוא ירא שלא יהנה
עוד · וזה הענין הוא תקנת חכמי הדור הזה כי הם יודעים אין
העם על מחניפין להם הם בעלים [illegible] מעשיהם ועושיהם
ומחזיקים · דרך בריית של אדם להיות נמשך ברעותו ובמעשיו
אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג [illegible] מדינתו · לכך צריך אדם
[illegible] · יש לאדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל
חכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם · וכן [illegible] אחר הולך
על חכמים [illegible] · [illegible]
[illegible] · וכן אם [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

שער לשון הרע

והם מכת עשר הדברים המזכרים [illegible]

המספר בגנות חבירו ׳ ואעפ״י שאומר אמת ׳ אבל האומר שקר
נקרא מוציא שם רע ׳ אבל בעל לשון הרע זה שיושב ואומר כך וכך
היו אבותיו וכך וכך שמעתי ׳ ואמר דברים של גנאי עליו הכתוב
אומר יכרת ה׳ שפתי חלקות ׳ וגו׳ ואמרו ז״ל כל המספר לשון הרע כאילו ׳
כופר בעיקר שנ׳ אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו
ובעל לשון הרע הוא חוטא גדול בכ״ז כי הוא עושה רעה גדולה לחבירו
שהוא מבאיש ריחו בעיני העם ומעורר ההפסדות ׳ ואין לו ריוח ב
לבעל הלשון ׳ ובודאי הרגיל בלשון הרע פורק עול שמים מעליו כי
הוא חוטא בלי הנאה ׳ והוא יותר רע מגנב ומנאף שהם עוברים
אחר הנאתם ׳ ואין כריתת עול כמו לשון הרע ׳ ועל אמרו׳ שעון
לשון הרע כנגד ג״ע וש״ד וע״ז ׳ וזה דבר תמוה מאד שישקול לשון
הרע כנגד אלו העבירות ׳ ועל כל אחת מהם יהרג ואל יעבור ׳ ואמ׳
ואמ׳ חכמ׳ עוד שהעון בה כנגד כל התורה כולה ׳ ואמ׳ כי
המשתמש לעון אשמותיך לכל התורה כולה ׳ ויש לתת טעם כי מגלגל
הלשון שונה מאותו יום ויותר בכל יום חולים ומביישים בני אדם ומדבר
מה שצריך להיות שאמר עליו לשון הרע ׳ ואמ׳ עמ׳ קיה מאדם
עובר עבירה כולה במזיד היא מעשה גדולה ׳ ואמ׳ שעשה אחת שהוא
רק והולך ואומר כשהחליף ברבה שעשות יותר תעשה מהם חבל חלק
ומה שאמ׳ שנקול הוא כנגד ג׳ עבירות כך הפי׳ שנאמר על אותו
ג׳ עבירות במקום אחת אחת חטא היא ׳ ולו כנגד המשתמש והוציא
מן הכלל לעבור עליהם בכל עת ׳ ולא אמר ששונה בדבר שקר ׳ ועוד
החטא קל בעיניו כי הוא אומר רק דיבור בעלמא הוא עשיתי ׳ ואמר
ערום לו ורוב העוקים שיעשה ׳ ואמ׳ אם יעזוב אין תשובתו עולה
כי אינו חוזר על החטא ׳ והוא צריך לבקש מחילה מאותו שדיבר
עליו ׳ והוא אינו זוכר מה שדבר ׳ ועוד יש שדיבר עליו ועושה
לו רעה והרע לו ואינו יודע מי דיבר עליו כי לשון הרע מכה
בסתר ׳ והוא עושה מזיק ומכה אחר בלשונו שהוא רחוק ממנו ׳

וזה החוטא מתבייש ושוב והודיעו אשר גלוי רעה׳ ובעונים
ידבר על קצת משפחה ודיק לדורות הבאים אחריו ואין לו מחילה
בזה כי אמרו׳ האומר בפגם משפחה אין לו מחילה עולמית׳ ועוד
יש שהוא קטן בלשון הרע כעניים יותר לפי מעלה כגון אחד מגדולי
דורם ׳ ואין בכל העבירות שיש עונש עליהם כמו מי שמדבר דברי
כזבי מעלה ״ כי אמרו׳ נסיונות נסו אבותינו ונגזר גזר דינם
עד שמתו על לשון הרע׳ שנ׳ אם לא כאשר דברתם באזני וכו׳ ואמר
ושמע י״י את קול דבריכם ואין התורה מזהרת על כולי לשון הרע
ואמרו׳ דומין כמו שמדבר לשון הרע לא עבירה לו חכמתו ולא הבינה עליו
תורתו ׳ ואמרו׳ עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנ׳
כי נר מצוה ותורה אור ׳ כל העובר דרך מקרה אומר ׳ ואין על הפורק
עול אוהבת העבירה ׳ ואמרו׳ כמת ישר אוהבה בקולה שנ׳ בשמעם
את קולך כי קולך ערב ׳ ושעולה בקולה שנ׳ נתנו עלי בקולה על
כן שנאתיה ׳ ושנה מות וחיים ביד לשון ואוהביה יאכל פריה כי
שאלו יותר דברי מצוה ויזהר בדברי תורה והבאת שלום ואמר ורבים
ועשות טובה והורות הטובים והרחיק מן הרע ויקנה האמת׳
כי אין דבר לעשות שיגדל לעשות בלשון וזהו מות וחיים ביד לשון ״
רת מספרי לשון הרע נחלק לו חלקים ׳ הא׳ כוונתו רעה על
האדם כן ישמע לו ובעניים אוה הבי על אדם כשאר ונקי ואין הוא
משקר וגם מספר לשון הרע׳ והזהרת מן התורה שלא יקבל
לשון הרע אולי הוא שקר וכמו שהוא מספר לשון הרע גם הוא מספר
לשון הרע ודע כאשר יורה השואל על לשון הרע ׳ אז הוא כמו
המספר כל השומעים שהוא מורה אותו כמו שהוא מורה וכו׳
את הרע ואמר׳ אם לא יורה אולי ירע לו ומראה עצמו מקשיב
אל הדברים ומאמין הדברים בפני בני אדם מה יאמינו גם אחרים
וגם הוא מסייע למספרי לשון הרע׳ כי אם היה גוער
במספר היה אומר שאין מספר לו יותר ׳ וכל עתה שהוא מקשיב

מקשיב והאוהב לו מכם לא גרם לו שום דבר יותר . ובודאי
באמת לא חטא שהאמינו . שלא עשה מיכל לשון הרע בלבד ל׳
והחזיק שהמספרים כי הדברים אמת . והכתוב מעיד עליו כי שאומר
עליו ״ הג׳ כשאומר לשון הרע שהוא אמת לא יאמר״ לו
בין ובין עליו . מעשה אבותיו הרעים עליו על זה נאמר ב
בתורה לא תונו איש את עמיתו . באונאת דברים דיבר הכתוב״
״ הד׳ ״ ירם ילחיצו בפני אחרים על מעשה אבותיו . עונותיו
המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעה״ב ״ הה׳ ״ אבק
הזה אודיעך תועבת אותו בפני אדם ובייש מעיני אדם והשמאלו
עליו כח המספרי לשון הרע אינם מקבלים פני שכינה ״ הה׳ ״
אם הוא בעל תשובה . והוא אמר על עונות הראשונים ת
דה יש לו עונש גדול כי השב מאה׳ עונות שלו נעשין לו כזכיות . וזה
מביישו במעשיו שהן זכות . ועוד עון אחר ומה כי יחשוב
בלבו כי שהמביישו גם הוא מבישיהו . ויחשב עליו בזאוזות .
ואותו כך יתבלבל בתשובתו . ויחזור לעונו הראשון . ועוד אחר
השגחים הבושת של בעל תשובה יאמרו ולא יעשו תשובה
עולמו שזה שעל דלת התשובה . ודע שאם ירצה איש שעבר
חבירו על דברי תורה בפניו והוא נלוה ורצם יש לו חטא מה כי
אולי המחטיאו שב מדרכו הרעה ולא היה לו עצות . אבל החכם ה
יהיה עונשו שאן יעכבו כדי שירחיק מחטאתו . עד אשר יודע
לו ששב מדרכו הרעה . ואם המוחו הנה ואיש ירא חטא
ראוי להשוב עליו שעשה תשובה . ואם ידעו חכם מקצת אחת
עבירה אחד והמספרי לשון הרע יש לו עונש מן הגזל והבושת
שיקום והביא . ועוד עונש שהוא שאם על חברו ומכא . והכתיב
ואהבת לרעך טוב . ועוד שהוא אוהב כבודו כן יאהב כבוד
חבירו . וכתיב שוא שוא לא יעשה . ויש עוד שיש עון גדול על
המספר לשון הרע שהוא אמת יותר מן המספר על דרך שהוא לו

שקר. כי כשאדם מספר דברים רעים על חבירו יאמינו וידברו ומש
ודבה בינהם אבל לשון הרע על דרך השקר ידעו העולם שהוא שקר
ולא יאמינו. אבל לעולם השקר יש בו עונש יותר ורוב בעונשים.
זה המספר לשון הרע על גלוי עריה. שהן משרים ונזכר ב'
מודיעה וגם מחלוקת מודיעה את ירא' שמים. המספר לשון ה'
הרע עליהם ואמר שהן נוגעים בעריה ועוד ועושים פנים ואי' שהם
חנים. עונשם וחרפם וקרובים. זה לשון הרע שאין ערך לעונשו
כי בזה נרים ואותו נבזים. ישתלם ויהיו אחרים ברקומם. כמעט
שנעשה עוד זה תוקפם ערוה וגלוי העריים בעוברים כי אותם עניים
הרעים לא יחיו המוכים. ועונש שגדול זה עבודת הבור' ית' וגם א'
ומביא עבדי השי' הם ובהמה וקרובים כי תחת אשר היה לו לכבדם
הוא ר״ה להם שלא יהיו גם הרעים. וגם חוטא שמיא ירחי השם.
שלא יהיו נבזים כי יחשבו וזה מעשה רבו שיחשה ונתן כאשר
נחשדו בו וקלים יראי שמים שלא יהיו נבזים. ואמרו ג' הורג
לשון הרע. האומרו והמקבלו ואותו שנאמרו עליו. והמקבל נענש
יותר מן האומר. בעלי לשון הרע מוסיף ודור מסורסות
ומש לישב עמהם ולשמוע דבריהם. ולא נתחייב גלי רים
על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע בגלגלי. עוד יש דרך
בלשון הרע כי המספר לשון הרע על חבירו. או הוא צריך מעט
כי יחשוב פלוני עשה כן וכן אבל אני לא עשיתי כן ושואל שהוא
אחיו ומחניף טובה לעצמו. ואלו עשה אלה ורק אחניך
טובה לעצמו הי' רע יותר. ומעשה עושה נבזה גדולה בלשון
הרע. ומחזיק טובה לעצמו. וגם אדם מספר לשון הרע
על היתומים ועל האלמנות. אז עונשו יותר כי הם בלי דר
עוזרים והוא אלעזר אותם ביותר. וכי שאמר לחבירו
היכן יש אש אלא בבית פלוני דשכיחי בה בשר ודגים אמר זהו
לשון הרע. כמו שאמר דוד אבי אדם ליהו במרדו אש דר

זה שמשון אדם ומעלה על לבו שיקיים על לשון הרע. ומספר הוא לשון ה
הרע. ויש יש אבק לשון הרע כגון שאומר מי יאמר לפלוני שיהיה
כמו שהוא עכשיו. וכן כל כיוצא בזה. ואומר אמת אל יום
יספר אדם טובתו של חבירו שמתוך טובתו יבוא לידי גנותו. אם
מספר טובתו לפני שונאו. זה הוא ישיב איך תשובתי הלא עשה
זה וזה. ועל זה נאמר מברך רעהו בקול גדול. כן אל לבו יותר
מאת חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי היה אומר שמעון וכן
המספר לשון הרע דרך ליצנות ודרך קלות ראש כלו' שאינו מדבר
בשנאה. הוא שאמר שלמה כמתלהלה יורה זיקים וחצים כן איש ר
רמה את רעהו ואמר הלא משחק אני. וכן המספר לשון הרע
דרך רמאות. והוא שיספר על אחר הדרך כאלו אינו יודע שסיפר
לשון הרע אלא משמתחן בין אחי אינו יודע שספרתי שאלו הן יו
מעשיו של פלוני. או שזה לשון הרע. המספר דברים שגורמין לו
אם ששמעו איש מפי איש להזיק חבירו בגופו. להצר לו או להפחידו
הרי זה לשון הרע. והאומר דבר לחבירו אין לו לגלות שלא ברשותו
כל דבר שנאמר לפני ג' זה הוא כמו ידוע לכל. ואם סיפר אחד
מן הג' אין בו משום לשון הרע. אבל אם הוא מתכוין לגלות יותר
יש בו משום אבק הרע. ואם האומר הזהיר השומעים שלא יגלו
אף אומרו לפני רבים יש בו משום לשון הרע. ומעשה
בתלמיד אחד שגילה דבר שנאמר בבית המדרש אחר כ"ב שנים
והוציאוהו מבית המדרש ואמרו זה מגלה סודות. ואמר יש מקום
הנקראות רכילות. ואיזה רכילות זה שהולך מזה לזה ומזה
כן וכן שמעתי על פלוני שהוא אומר הרי הוא אומר כך וכך
העולם. והמספר בזה ... אין לך רכיל מעולם. ואין זהו רכיל
הגוף ולהכרית דברים שעובר ... ואין ... לך
שלא יאמר ... ואמרו חייבים אלו זה מעשה שחברי ל
רבים עלי. וכן נאמר לא תלך רכיל בעמך. הזהר כו' ואמר הלשון ה

הרע כי בזה אתה מרבה עון כי כל הפוסל פוסל ואינו אומר ב'
בשבחו של מקום אדם · ודרך לפסול בני אדם באותו מום שיש
בו הוא מוצא כל היום בלבו · וכיון שהוא בלבו הוא מוציאו בכל אדם
כמו ונכון מעשיו · מכל אם תראה אדם שהוא קל ושבח נשים —
ומדבר בהם תמיד דע לך שהוא אוהב נשים · ואם הוא משבח א'
אוכלים טובים דע לך שהוא זולל וסובא · וכן בכל דבר ודאית מן הפסול
דבריו מה שאהבתו חותם כל היום היא שיחתו · במשלי שאתה אוהב את
התורה כל היום אני מדבר ואומר · כי כל דבר שאדם אוהב בלבו הוא מרין
ומדבר תמיד · הלשון מחפש מומי בני אדם והוא מוציא —
לגנותם שלהם · ושלום יגנה על מקום הלמון אם ישמע אותם
שחק המתוקים ומפתים כל הגנות וישבח על המשחק · וכן הוא מעולה ו'
לשון הרע · ויבח כל טוב מאדם וידבר על הרע · ויעשה דה
כמאמר אחר שהולך עם חכם יותר משורה · ומזה נביא אחת את אותו
אדם מית ומתכוונת נבואה זו · את החכם מיה ולכם מיה החכם
מוכיח לאותו אדם ומאן לאת תאמר הגנות שלה תאמר השבח כי
לעולם יספר אדם בשבחו של עולם · אם תראה אדם שידבר
דבר אחד שעשה דבר ויש לדון לטובה ויש לדון לכף חובה ולכף זכות א'
אם הוא ירא אלהים נתחייבת לדונו לכף זכות · על דרך אומרם אם
הדבר נוטה לחובה יותר מלזכות · ואם הוא בינוני מנטה יצאה מן
החטא ומעשים ימשלו בו · יש עליך להטות הספק ולהכריע לכף ז'
זכות · והיינו מצות עשה מן התורה · שנ' בצדק תשפט את עמי
ואם הדבר נוטה לכף חובה · ואם הוא רשע ודע מעשיו ורעה ורעת
כי אין יראת אלהים לו · לכן · תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה · אם
גילה לך אדם חטאותיו · ר' או תאמר מאן שגילה חטאתי גם מגלה
חטאותיו שנ' לא תקום ולא תטור · וגם לא תאמר מעשי שהוא גילה
עלי אני לא אגלה עליו כי בזה היכר בלי נחת · וזה הדבר הוא ע'
עיקר גדול ביראת שמים · ואם החוטא אינו ירא שמים מן ה'

הכורך עצו ומעלין ומים נוהר ומשבית זוהמ. וכל מי שיודע ויודע
שהיה עבירה אלעזר לספר דבעתו . וקנות חטאין והמוציא ריחן
של רעהו עבירות בנגע בני אדם . נמצא שישמעאל הנם ומחמם
ויחזקו עבירים אין המעמדות של תועבת צדיק ומיש עצו ונותן
ירות שעות רע . ומה רשע בן צדיק חוזר ונקרא רשע בן רשע
צדיק בן רשע חוזר ונקרא צדיק בן צדיק . ודורש על דרך זה
אותו לפלוני לשם שמים . וכל מי שהקב"ה עמו ומתן
לחרפו ולבזותו ובר ולא לשם שמים אין לו וקנות חטאתו . וכן
זה המוציא הנה הוא חומא ואין לו וקנות משעה של תוכחה זה
כי ודאי אין מוציא מכהן לטובה . ודבר שפתים אך למחסור
אך מי שעושה מעשים שלשון הרע רעה . מכן שני רשעים
שעת מעשה ועושות רעה חוזר ועובר בלשון הרע . ונראה שישנו
זה את זה . ועושין רע זה לזה ואין יעשו רע לטובים . וכן
נוגע . ואחד אחר המוסיף חטא ודבר ביניהם זה שלא יעשו זה
העבירה . ועושים אף כשהחוטא רשע גמור אין להכותו .
בדברים במקום שיש לחוש שמא יעו ותרבת רעה . ואומר
לפני זה על מעלי התוכחת . שלא ונוב אבן מחזיר ואומר את
דבריך . אשר הרבה דברים חוזים בלשון עד לשונו
לשונו אומר מרע . ועל אחד דור נצור לשונך מרע . ואלו
ומעשה באדם אחד שקרא ברחוב מי רוצה לקנות סם חיים . ו
והוציא ספר תהלים והראה להם מעשה . מי האיש החפץ
חיים וגו' נצור לשונך וגו' . ובשאלה זה לי ינאי הכהן
כמה והאמינו והשיבו ונתן לו מעות . באין חלוקין ואין
עד עתה לא ידעתי זה המקום . לא ידעתי אלא או שאמרתי עוד
והגיד כמה זה . ובשורותיו אותו בזה המקום עומדו עמו ואת השם
בא זה [illegible] בדי ומעשה אחד יותר בלשונו . ואין [illegible]
שמועל בלשונו והחטא . והחלוקין חסמו זה ועובר כמו ודברים

בעולם ועתה הוא רוצה להשתדל ולעשות דבר גדול וחזק ואמר
ואהו הדבר שיתרחק מחבירו המתלוצצים שהיה קנו ודבר עליה
ליצנות ותחבולות וזה ושכר מה יתקרב אליהם אל יום ולמען כי הם
יתנהלו לרבי עמו כמו שהולכו וזה לו יום להתחזק ואמר עליהם
כמו שהולך ונראה והקדוש עמו משתוק ואמר מה כי והוא עמו
ולמען פתיחת פיו ויקרא וישב בחוץ לבדו ולעסוק בתורה ויתחבר
עם החסידים שאינם אומרים כלל אלא דברי תורה ויראת שמים ומה
הענין ו' יקבל עמו יחיד רבים וזה יחלה רפואה ואמרו כתיב
מות וחיים ביד לשון ואוהביה יאכל פריה מעשה היה
באדם אחד שחלה אמרו הרופאים אין לו רפואה עד שימצאו לו
חלב לביאה ונעשה לו רפואה אז עמד אחד אמר אני אמצא חלב
לביאה אם תעשו יתנו לי עשרים אמר המלך ועבדיו שיתנו לו נתנו לו
הלך וגנב גדיים והלך אצל לביאה אחת הניח יום ראשון גדי
אחד והשליך לה אחת ואכלתה יום ב' נתקרב לה מעט והשליך לה
אחרת כן היה עד שהיה עמה ולקח מן חלבה וחזר לו כשהיה
בדרך חלם חלום והיו אברים מתריבים זה עם זה הרגלים אמרו
אין בכל האברים דומין לנו לפי שאם לא הלכנו לא היה יכול ליקח מן
הלביאה החלב והידים אמרו אין טוב לפי שאם לא היינו עושים
לא היה הרגלים כלום אמר הלב אין טוב אלא לא נתתי עצה אחר
לא עשיתם כלום אמר הלשון אין טוב לפי שאם לא אמרתי אני
אין הדבר לא היה עושה אותו השיבו לו כל האברים איך
לא יראת לדברות אליהם הלא אתה במקום חשך ואין לך עצם כלו
לשאר אברים אמר הלשון היום תראו שאני שולטת עליכם שאחר
האיש הדברים הלך אצל המלך אמר אדוני המלך הא לך חלב כלבה
קח לך האלך ואמר ותלוהו כשהיה הולך התחילו האברים לבכות
אל הלשון הלא אמרתי לכם שאין בכם ממש אמר הלשון אם
אני אעשה ואתכם תראו שאני אוכל עליכם אמר כן ואמר לתלוהו השיבו

השיבותי על הדבור אבל על שלא השיבותי מלין . וא' זוה עזרת . והזהר על
שתפתח פיך אלא בצרכך . וא' ראוי שיהיה לך יותר לך דבור ונפש
לבית לבך קודם לה' . יהיו אותם דבריו נוחים ונעימות חלב ודבש ואל
האוהבים עמהם אינם אוהבים לך . זהו מות וחיים ביד לשון . לכן יחזר
דבר שאמרת ומחטא בלשון . ראה הלשון טוב אל קדמות . עוד
אמרו שם אדם בשר ועצם במרה כתיב אשר בו אדרך
ומרים . כיון שתחבוש ותמצא עון הלשון אשר לא עבר
היותם לזה . ולשונם חלוי בה . על אדם לעשות בלשון עבירו
גדולות ועשויות אין חשבון כמו לשנות וקולות וליצנות וחכמות
ושקר ורכילות כאלו . על אלו העבירות הם גדולות . אין דוגמא ובעל הלשון
ויכול אדם לעשות מצוות ואין חקר בלשון . ויש כמה מני אדם האומ
אחזן מה על לעשות חטאת . אין בידינו לעת עירה לעבים . והם אינם יודעים
אשר אוחזי החטאת קמו לבם האור . אוהבי חיים בעולם הזה ובעולם הבא
ובעון הלשון . כן יש לו לאדם עולם הזה ועולם הבא . ואל אין אדם יכול
אלא להם כמו הוא האור . כך הוא אומ' מי האיש החפץ חיים . ואל אי
יכול לדעת חיים . ואל נצור לשונך מרע . ויקבל עליו בלשון לדבר . ה
ויראת שמים . והרוח מן אדם להנות כמו אחרון לשמור ולעשות . ו
ולומר תורה ולימוד עמים ולהבין על זה דברים של תנחומים טובים
ודברי אמת והבדל מצוות ותשבחות . ואז יורה אהוב למעלה ונחמד
למטה והיה שכרו גדול טוב הלשון . לצדיקים .

שער התשובה

אמר ר' יוחנן גדולה תשובה
שמגעת עד כסא הכבוד

שובה ישראל עד ה' אלהיך . ודע כי מעלת התשובה רבה . ודע כי
ראשון דומה כמו של חולאים ממנו ופנו מת . ודמו המעלה יום
ראשון . ונפסקו והתחילו ורבו משובה של תור . עוד ותשב ראשון
חולאים חבלות של חולאים קודם המעלה יום שלם ונפסקו והתחילו

לספר משנה של תורה קשה ושי · קלה ושלישי ומהם חמור
ועשרים יותר בשלשה ימים ג. ועתה והתחלנו לספר
משנה של ירושלמי · קלה להבינו ומהם ירושלמי יותר מן
ר' ועתה והתחלנו לספר משנה של חורין · קלה ו
ומשני ומהם חמורות ומחמת יותר בחמשה ימים ה' ועתה
והתחלנו לספר משנה של נשים · קלה ושני ומהם יותר מן
ועתה והתחלנו לספר משנה נזק. ומקשים להתחלה
של [illegible] של ספר נזק. קלה ושני ומהם [illegible]
[illegible] [illegible] ומאמר אחר [illegible] [illegible].
[illegible] אחר [illegible] בזמן הכתוב והתחלנו לקרוא בשלשה ימים
[illegible] [illegible] ועתה והתחלנו לספר משנה של תשובה
[illegible] שתשובה [illegible] הכתוב · [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] אלו הן היה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ומהם של [illegible] · [illegible]
אין [illegible] [illegible] [illegible] העולם הזה [illegible] [illegible] כי אין
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כל העולם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] העולם · [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לו [illegible] וכן
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] התשובה כי [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אדם [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] העולם [illegible] [illegible] אחד [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] התורה · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] אשר להם · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] תשובה [illegible] [illegible] אחד [illegible] · וכן

54

ומכון שהקדים תורה ותשובה הוצ׳ להקדים מה כל עת ימיו ׳
וכסא הכבוד שהם אקדמות לשום שם כל איש ... וכמין של
שהקדים כל אלו הוצ׳ להקדים ימות המשיח ושמו של משיח ׳ כי
ביאים הם תמיד היו דעת ולא יהיה יצר הרע בגוי ... ׳ גדלם
גדולים וקטנים יודעים השם ידיעה גדולה ׳ ואז ידעו כלם שלעולם
הבריאות העולם היא בשביל עבודת השם״ ׳ לכן הקדים אלו הז׳
לעולם ׳ תנור ז׳ דברים יקדים האדם ושוב בבחירתו קודם
כשהוא בגדל כחו הא׳ כי העבודה והיראה וכל המצות והמע׳
והמעשים שהאדם חייב הם רבים מאד מאד ׳ ותנ׳ ארוכה מארץ
מדה ורחבה מני ים ׳ והיום קצר כי העולם הזה הוא זמן קצר מאוד
כל ימיו עלי ארץ או כל אילן אלא כל עוף הפורח באויר ׳ והפועלי׳
עצלים זהו האדם שיש בו מדת העצלות ׳ ומדת המתון מדם של
שאתה מרבה לכת מהלך יום או ׳ פרסאות ... יותר והדרך אלא המסלול
חטאים ואבנים ׳ ויש פחים ומוקשים בתוך הדרך והוא צרי׳ ללכת
על כל פנים כי קצרהו המלך ולא יוכל לדחות כיצד צריך זריזות האיש
להקדים בבקר ולהתגבר ויחזק בזריזות וללכת בזריזות ׳ לכן ישכימו השכים
ולהקדים לעבודת הבורא ית׳ ׳ ועוד כשהשיג כל יכולתו ששיגה ...
מן המצות כאן שאמרו ׳ על זה שכתוב כי הוא ירע ירצע ׳ משל ל
לעבד שמסר מרה לעבדיו אחד לעבדה ולשמרה ׳ והביאו מחנה לסו
כל שנה ׳ והם טרחו בה ועבדו אותה היטב והביאו מחנה ... ופני
המלך ה׳ כורין אלו את זאת עשיתם ׳ אז ארומם המלך בשורה שמחת
לו היא ... וממנו כל כחו עבודה ולא עשית מה השיעור
׳ כך האדם אף כשיגמור כל שנה כח עבודתו קטנה ׳ ואם יאמר
אדם עד שאהיה ... שאדח ... כי ... הנה מאוחר
העולם ואין פוסקות ולא תאמר כשאפנה אשנה שמא לא תפנה״
׳ הנה אם ירחה תשובתו על ... ויאסוף ... אז יאחר
ויכון יותר כשאות׳ אין אדם יודע מה העולם ומה תולדות ב

בהן יגל בה [illegible] ותאוה לעשות מאחרים בתאוה ולעשות מאחרים ג' [illegible]

[illegible] לעשות [illegible] אחרות · וכן אוהב כסף · לא ישבע כסף ·

הג' [illegible] ותאותו והאוכל מרובה ואוכל בתאוה ותיקון
נפשו [illegible] מעשות [illegible] בתאוה · הד' · כשיחזור ותקן ג'
פעמים [illegible] ויתקשה לבו לשוב · וכבר הורגל מעבירות ה'
על עבירות גם [illegible] · ולא יגל לעזר עצמו · הה' · וה'
שאינו רוצה להקדים לשוב אלא לאחר ימים · ויראת שרם ישוב ד'
עליו יהא בכל עת ויהא נקיין ותמים · הו' · כשיחזור לשוב
יהיו עונותיו ישנים וישכח ולא יתוודה והם כמעט בתחלה ·
הז' כשחטא בם בזדים ויחטא בה הירא ולא יקבל שכר על התשובה
שלא עשה תשובה מפני פחדו כשראה בחולי כחו · ומעכבין אלו הן
הדברים יקרים אדם את עצמו ותקן נפשו [illegible] העולם [illegible]
שיבואו לבו האדם לעשות כן תשוב אל יגל לעשות תשובה שלימה
אם לא ישים על לבו ז' דברים · הא' שידע [illegible]
זה [illegible] שלא הורגל [illegible] חטאת [illegible] עשה [illegible] עבירות [illegible]
בני אדם [illegible] שאין אדם [illegible] בלא תשובה [illegible] על [illegible]
על [illegible] או [illegible] · [illegible] גדולות יותר ב'
בשאר עבירות אין יודעים שיש לשוב עליהם · והאחרון [illegible]
זה שהזהיר [illegible] עלין [illegible] יותר [illegible] ודברי תורה [illegible] על
דברי [illegible] חייב מיתה · [illegible] על [illegible] ודברי [illegible] צריך
לשוב · [illegible] שאמר [illegible] העולם [illegible] דברים [illegible]
[illegible] עליהם שלא לשוק [illegible] עוד
[illegible] ואמר [illegible] לא עוד [illegible]
[illegible]
דברים [illegible] · [illegible] שאול חיים [illegible] ח'
חבירו [illegible] מקום [illegible] · או מקום שאי
[illegible] דברים שאי [illegible] תורה [illegible] · [illegible]

אין שורש השנאה וקנאה ולשון הרע ונבלות וכעס [illegible]
הנזכרות בספר הזה   גם אין שורש [illegible]
החונין בחמשה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לדעת לאור האמת [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
כי אם יתהלל [illegible]
[illegible] מן התורה [illegible]
[illegible] בלב שלם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ח [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

אחרים תחלות׳ הה׳ שירגיל מורת שהתשובה היא רפואה
שלימה לעבירות כי החולה שיודע אחרין ברפואה שעושין לו שהי׳
תרופה אחת׳ לא ירחם לאכול הרפוא׳ או לשתות המשקה׳ יכל מע
שתואו ירעשתוי תועלת הסם והמשקה לא יתעוה לסמן אחרין
הרפואה׳ כן כשירגיל אחד תועלת התשובה לא יתעוה לעשות התשו׳
הו׳ ערי׳ וחשב כל התועלות שעושה לו הבור ית׳ ויעזרו ועד
היום הזה׳ והיה לו לזכרון שלו הטובות׳ וזה לא עשה ואין עבר
אשמתו ויש לו לשקול עונש העבירה׳ כנגד התיקות׳ ושכר המצוה
כנגד עבירה מעולם אנה׳ כל חמוי׳ הוי מחשב הפסד מצוה כנגד
שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה׳ הו׳ ערי׳ שירגיל והתחזק
אחר ולסבול סבל גדול ולהתרחק מן הרע׳ אשר הקדום כי זה דבו
קשה מאד ערי׳ שהרוק׳ בה אדם ואיזן שהיה רואה לו וה״ת ר
וקשה לו מאד ופרוש מאחר׳ ועל ערי׳ אדם חייב גדול ונדי גדולים
ופרוש אחר שהרגיל׳ ונדי המסילה גדולה כל לו וכל נפשו והחוש
ויסור הרהור אלה מלו לו הרגל ויגעל ויאמר כל הרעות מי קדשו
לבבו ואל קביה׳ וכשהרהורין קובעו כל אלו הו׳ אלים עניים לו
בזו קדוש ודרך התשובה׳ והנה מדרגות רבות לתשובה׳ ולפי ה
המדרגות יתקרב אדם אל הש׳ ואעפ״י אין התשובה טהורה מקרוה
שלימה שיהיו רצעות לא דין׳ אבל אחר שיעזר האדם את לבו
כיון כנגד החטאו׳ אם ירבה אותו אעפ״י שלא יעזר השטן׳ יותר
חשש ומה ישאר כל׳ ויכל לפי רוב הכבם יתלו ועדי׳ ועל מה
היה כבשיו חטוב ומן חטבו וכן וזן הענין דתי׳ כבשי ואת ובן יחוש
והנה יש לך וכתוב מעקרים עניני׳ טרם מעיקרי התשובה
הי׳ יתקומם באיזת החטא ושים לו ולב כי יש
עונש גדול ואי שעבר מצות האלך הגדול מאד ולאלהים שד
טרם יחשוך׳ ובו וכשאדם חושב אחי החושך שיגיעו ואיי שמע
באלהי יעקב ירא מאד ויתחרט על מעשיו׳ ויאמר כל מה

וזה עשיתי אליך ולא היה כחוד לריב ועד עתה ואליך לא ינקו ידיי
והתוכחות על עתה · ואליך לא חשבתי על יצרי בהגאות גדל אחר · ואליך
טמאתי את נשמתי הטהורה אשר נפחת בי ומאמר הקדמה ואליך
עשיתי חיצון עוונות בגלוי ועוד קיים לעד עונותי עד מעלים היין
הפלה · ואליך לא זכרתי יום המות · אשר לא ישאר לפני אחריתי ה'
נשמתי בלתי אם עוונותי ומותי וכן ירבה טמא ומחשבות מעשי וזה
וזה העניין הוא אשר דיבר ירמיהו אין איש נחם על רעתו לאמר
וזה עשיתי   השני עזיבת החטא שיעזוב החוטא דרכו
הרעים ויגמור בלבו לבל ישוב לעולם כי בדרך ההוא עוד   וזהו ר'
ראשית התשובה לעזוב דרכו ומחשבותיו הרעים והסכים בלב
ולקבל עליו שלא יוסיף לחטוא · ויתייב ומחשבותיו הרעה אשר חשב
[illegible] ויעשה הרעים אליו · הן   הינן שיוצא ביראות
הלב כי אדם הפקיד דינו קשה לו ואם הפקיד עושה יחזור ולבו
[illegible] בקרבו · וכן אם יתעסקו שאר [illegible] · [illegible] אמר כן שיעזוב
מי שחוזר מדרכו הקודם והשחית דרכו ולפנו · והוא עושה לו חסד
שיעזור כל [illegible] · ודע שהמעלות התשובה והדרגותיה [illegible]
המדרגות · כי הגדול בהן ומעלות התשובה העליונה · וכן אחרים על
האדם בריות נשמתו שהיה [illegible] על [illegible] והחטא [illegible] כהלך
ירחם יותר על אלו בית [illegible] אלו והם [illegible] הנובעים
[illegible] שירחם על [illegible]   וכן [illegible] שנקדה [illegible]
[illegible] קודש [illegible] [illegible] והנה [illegible]
[illegible] [illegible] בתשובה · על [illegible] [illegible]
וזה עניין [illegible] הוא [illegible] התשובה · [illegible] וכן [illegible]
[illegible] על כל [illegible] [illegible] [illegible] · וצריך להיות [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אדם ובהמה · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible]

הלב והעינים שהם סרסורים לחטא · וכת' ולא תתורו אחרי לבבכ' ואחרי
עיניכ' · וכן במאמ' יכפר עון הסרסורים · עון סרסרות הלב בהרהורות ה'
ועונ' · ועון סרסרות העינים יתכפר בדמעות · שנ' פלגי מים ירדו עיני
על לא שמרו תורתך · ולא אמ' על לא שמרתי · אלא על לא שמרו כי העינים
הם היו הגורמים לחטא החטא · על הורידים פלגי מים · ומשיבה על
משלמין יאמר חוטאות יכפר חרון אף · ותשובת מעשי ישיבו אפך
ויהיה נערך שולחנו אשר ערכתי יחשב כאלו ערך · והפיר אשר
הגבהתי על גחלי מוקד חולק על מזבח · ואת חמתו דמי יכפר דם על
דמעת הנכבה · ויעלו אלו כחלב ואימורים · וקול בכיו כקול שירים
ואמוררים · וריח יעלה נפשו כריח הקטורת · וחשבת אמרי מנחה
קרבן · ושמן לכי יקח ספרי הכתוב' בהם עונותי ושיתו קצור ה'
התחורות בכבדי הכבוד · ומעשת יחיל בקירותו קולים וירים ותשוב
יש בכך אולי כי נחתי על רוע מעללי שעשיתי ולא אשוב לרוע וקצך
הה' שירצה מעשיו עונותיו כי יש עונות שהתשוב' תולה
מרפת וימורין ממרקין כי כי עונ אחר אחרון החטאת · וזה חילוק
יש בין היגון והדאגה · כי היגון על זה שעבר כבר · והדאגה על ה
העתיד שירצה ועלים אולי יקלו מעיין התשוב ויעלים חוץ התשוב
מיראה שאין יתגבר יצרו עליו משמרו ולא תאמין בעצמך עד יום מותך
הן הבושה מה בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי
ועתה החוטא יתבייש מאד ועמד עבירו ושב בני אדם ואין לו יבוש
ומי הין יה · ונבר מורא עניין הבושה במעשה הבושה · הן
הכנעה בכל לב והשפלות כי החטא זאת כאדון יעשה בזה העובר
על רמיו של וקל · וכת' זבחי אלהים רוח נשברה · לב נשבר
ונדכה אלהים לא תבזה · רוח נשמה היא רוח טוב · הכנעה
היא מעיקרי התשובה · ובהכנעה יתנהג אדם על השי' שנ' ואל זה
אביט אל עני ונכה רוח · והמדרגה העליונה בהכנעה המחייבת
ברוך התשובה שיכרו ויעיר בעבודת הבור' ית' · ...

הבור'

הבורא ולא יחזיק טובה לעצמו אלא הכל יהיה קטן בעיניו כנ״ל ומגד זה
שהוא חייב בעבודת השם׳ [illegible] יתגדל ויתעבור כהלכה ולא יתגאה
כמו על מעשיו הטובים · הה׳ ההכנעה במעשה שיתנהג בענוה
רק · אם חירפו אותו אדם במעשיו הראשונים ישתוק ולא ישיב ירצה
כי חטאתי ולא יעשה מלבושים נאים ותכשיטים כמו הוא צריך
אלא ויהיו תמיד עיניו שחות כמו ושח עינים יושיע · הששי
ההכנעה תענה רק וקול שוה · ושיחת השטן ולא [illegible]
הלב הז׳ שבירת התאוה ישים על לבו כי התאוה
[illegible] המעשים ויפרוש מן המותרים אפי׳ בדבר היתר ולא יאכל רק
לשובע נפשו ולקיים גופו · וכן לענין האשה כי כל זמן שאדם הולך
אחר התאוה עושה אחר תולדת הגוף · ויתרחק מדרך נפש המשכלת
דכתי׳ וישמן ישורון ויבעט · וכתי׳ פן אשבע וכחשתי · ואמרו חז״ל
וכו׳ והנה התאוה הגדולה בלב האדם היא שורש כל העונות
לכן יתרחק אדם ויתקן התאוה · וכבר האריכו בזה · וראש מגדל
רת התאוה תועלת גדולה · כי במה יגלה שלבו טוב ויש לו כי הוא מאמין
הטבע אשר גם לו החטא · והפורש אפי׳ מן המותר · הוא גדר גדול
שלא יגע באיסור כלל כמו שאמרו בתורה לא תוכל תאוות הארץ אשלח
ידי באיסור · הי׳ להשיב פנים כמו הפתח מורית · יתנהג ב
בשיחת עניים · חטא בלשון הרע · יעסוק בתורה · וכל אברים של
שחטאו יקיים בהן מצות · ובאמת הצדיקים מכל שחוטאים בהן ומתקנ׳
[illegible] אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות ה
חבילות של מצות · רגלים ממהרים לרוץ לרעה יהיו ממהרים
לרוץ לדבר מצוה · פה שדיבר דבר תועבה יפתח חכם · ופיו יפתח ב
בחכמה · ידים שופכות דם יפתח יד לעני · עינים רמות יהיו
רמו ושח עינים · ובאורח מחשבות און כלם · יכוון לאחרי תורה
[illegible] דרכו מה שאמר המחכמה דרכיה ונתיבותיה · וכו׳
והפירוש הוא שיבחן עצמו מן העבירות שעשה במזיד · וישים מה

תשובת יג׳ דברים הן שיזכור כל הדברים שחטא בהם ויתודה עליהם
כי הודוי מעיקרי הכפרה · הב׳ שידע מה הן עבירות וחטאים ומה
יוסיף הכמעט · הג׳ כי יחשוב שהוא יקל עליו ועונש כל חטא צריך לתת
כמה שחטא עליהם כדי לעשות גדר להזהר מאותן הדברים שנכשל ב׳
בהם כי צריך האדם יותר שמירה מאותה עבירה שהורגל בה ושהיה
קלה בעיניו לעבור והיצר שולט בהם והוא כחולה שמחלה והבריא צריך
להזהר מאד · הד׳ שידע ויחקור גודל עונותיו כי יש מיתה
או מלקות או מיתה בד״י או כרת · וכשידע גודל החטא יחוש ולא ירדי׳
ויוסיף הכמעט · הה׳ שיבין העבירות הקלות מחמורות ה׳
בעיניו מחמורות כגון הסתכלות בנשים · והרבות עמהם דברים או
דברים בטלים או לך בטל או הזכיר שם שמים לבטלה כל אלו ועוד
רבות הם קלות בעיני ועושים רבים · ואמ׳ מעיני גדול ברוך הוא כל
אלו יהיו חמורות מאד ויש בהם ד׳ טעמים · הא׳ דין והבטל וקטן
העבירה · ולא יביט לקטנות החטא שהזהיר עליה · ואשר ואין שעה
ואחר אלה · ושב עבדו ואחר עת להבין לו לשמחת כי הוא מאד שאין
ולשוב עוד לעשות דבר שאינו צריך כל׳ והזהיר כל אחד ממשלו ב
בגדולי כל זה שעובר חייב מיתה · כי תולין אותו שעובר דינו יותר כמו
שעובר רוץ · כי כל אחד עובר חטאת החוק כן על כל התורה הזהיר
שאמר ואת כל המצוה וגו׳ ונאמ׳ ארור הוא אשר לא יקים את · הב׳
כי אלו שעובר הקלה הרבה פעמים אז היו חמור כי ישרש עושה
כל מצוה ופשע · הג׳ כי כשהוא מורגל בעבירות והם לא לו כהתר
ולא ישמור והם · ונחשב עם פורקים על ומשומד להן · הד׳
כי יצר הרע כשהוא עושה כדי קל או יפתה בדבר חמור · וכן זה הוי
יהיו בעיניו קלה כבחמורה · ועוד שמעטה גזרת חטא ועבר גזרת
עבירה · הו׳ שיתודה שני והתורה אשר חטא עליה
ויש חובה עליו להזכיר עונותיו ועונות אבותיו · ולמה יתודה
על חטאת אבותיו משום שהיה נענש להם כשאוחז מעשה אבותיו

אמתין בידו ׳ וכן כתיב והתודו את עונם ואת עון אבותם ׳ ויגיד
חיוב בעת הוידוי שיתודה על מה שיעזוב דרכו הרעים כמו שאמר
עליהם ׳ אז הוא מקובל ושומע בעת כי הוידוי הוא מקובלה ׳ והמאמין
כשרן ׳ וזה דבר ברור שאין טבילה מועלת לאוחז שרץ ׳ ״
הטוב ״ התפלה שיתפלל החוטא ושם יבקש מאת השם על
שיעזרהו על תשובתו ויפתח לו שערי טהרה ״ הרן ״ תיקון
המצוות שיתקן כל מה שעוות כמו אם גזל אדם ישיב ״ ה
הגזילה קודם הוידוי כדי שיתקבל הוידוי ואם גזל את האדם ואין לו
ופרע יתפלל אל אדם שיתן לו המשנה שירצה ״ הרן ״ ירחק
מעוות החסד והאמת של בחסד ואמת יכופר עון ׳ ואם העון לא
שב אל השם לא יתכפר עונו במעשי חסד כמ״ש אשר לא ישא פנים
ולא יקח שוחד ׳ ופי׳ חכמי׳ לא יקח שוחד ומחל על המצות והעבירי
על העונות ׳ וזה הפסוק בחסד ואמת יכופר עון על מעשי תשובה
דיבר כי יש עבירות שהתשובה לא כפר תלוין ויסורין ממרקין ׳
והנה החסד מגין בעד החוטא ויעמוד עליו מן היסורין גם יציל
מן המות כמ״ש וצדקה תציל ממות ״ ועוד יש עון ותלוי הע
שהתשוב׳ ויה״כ תלוין ויסורין ממרקין ׳ כמ״ש ״ אם יכופר העון הזה
לכם עד תמותון ׳ ובמעשים משתדל לאחוז בידו האמת ויחזיק
ידי עושי אמת ׳ ויעשה רצונם ויעשה ידי עושי המצוה ויקיים ע״ד
הענפר ׳ והנה זה דרכו קיומו השם ׳ והנה כשיעשה אדם בתיאות
המצות אז יסלח לו עון ונחלו עם התשוב׳ ״ היח ״ שיהיו
חטאיו נגדו תמיד ולא ישכח אותם כמ״ש כי פשעי אני אדע ״ אדע
וחטאתי נגדי תמיד ״ היט עזיבת החטא משמש החטא ויח
והוא בחוזק תאוותו ׳ וזה אימרי מעלת תשובה אשר תשובתו
מגעת עד כסא הכבוד כאשר נבחן ויצא נקי מאותו פרק ובאותו
מקום ובאותה אשה ׳ פי׳ כי כשיזדמן החטא לידו והוא בתוקף יצ׳
יצרו ׳ ותוקף יצרו כנגד יראת השם׳ ואם לא יזדמן לידו כענין

זה יוסיף במכשלו ידיעת החט' רמי יום במזון מה יעשה כל הימים
וזו מדרגה הנו' ועד דין התשובה " הכ' " והשיב יבנם
ויתן מוסר השיבה אח שני שוגג והמזיד חלל כל פטנינ' ומדרך
שזה מעיקר התשוב' ונו' הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא
עליו חטא ומדרך אם לא יוכיחין יענש על חטאיו וכן אמ' דוד
אלמדה פושעים דרכ' וחטאי' אלי ישובו · תשו' ואומ' רמ'
מעכבים את התשובה ד' מהן עון גדול וה' עושה אחד
מהן הק' אין מספיק בידו לעשות תשוב' לפי גודל חטאו ואלו
הן המחטיא את הרבים ובכלל עון זה המעכב את הרבים לעשו'
מצוה · והמטה את הרבים או חבירו מדרך טובה לדרך רעה כגון
מסית ומדיח · והרואה את בנו בתרבות רעה ואינו מוחה בידו
כי אם היה מוחה בידו היה פורש ונמצא כמחטיאו אותו · ובכלל
זה העון כל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה בין ברבים בין ביחידים
אלא מניח אותם במכשולם · והאומ' אחטא ואשוב · ובכלל זה
האומר אחטא ויה' מכפר · כי כל המחשב בן תשובתו קשה
כי ונעלם יחטא כיון שחושב שישוב זו העבי' קלה מעיינן · ד'
ומאותן כד' דברים יש מהן ה' שהם נועלים דרכי התשובה
ב' מפני עושיהן · ואלו הן הפורש מן הצבו' משעושין תשוב'
והוא אומ' שלום על נפשי · ואינו מתערב בתוך העם · וכן
אינו זוכה במצות שעושין · והחולק עם חכמים לפי שמחלוקת
גורמת לפרוש מהן ואינו יודע דרכי התשובה · והמלעיג על ה'
המצות וכיון שנתבזו בעיניו אינו חושש עליהם לעשות · ואם
לא יעשה במה יזכה · והמבזה רבותיו ורמז זה גרם לדחפו ו
וטרדו מן העולם כמו ... וכיון שעושה לו אינו מוצא מורה
שמורה לו דרך האמת · והשונא את התוכחות שהרי לא הניח ל'
לו דרך שהתוכחות גורמות לתשובה שבזמן שמודיעין לאדם
חטאיו ומוכיחין אותו ומלמדין אותו חוזר בתשובה · מש זנו

זכור ואל תשכח כו' ממרים הייתם וכו'. ולא נתן יי' לכם לב לדע'
עם נבל ולא חכם. וכן ישעיה הוכיח את ישראל עד שאמרו במקומו ומד'
ולפי' צרי' להעמיד בכל קהל וקהל זקן אחד ומוחזק ירא שמי'
מנעוריו ואהוב להם שיהא מוכיח לרבים ומחזירם בתשובה. וזה
שמונע התוכחות אינו בא להוכיח. ולא שומע דבריו ופי' יעמו'
בחטאיו שהם טובות בעיניו. ומאותן כ"ד דברים יש אלו ה'
דברים העושה אותן אי אפשר לו שישוב בתשובה גמורה לפי
שהן עבירות שבין אדם לחברו. ואינו יודע שחטא לו שיבקש ממ'
ממנו מחילה. והחולק ואלו הן המקלל את הרבים ולא קלל אדם
ידוע שיבקש ממנו מחילה. והחולק עם גנב כי הוא חושב אין זו גנב'
כי אינו אינו גנב. ואפי' אם ירצה לשוב ולהחזיר אינו יודע למי יחזי'
כי הוא אינו יודע ממי גנב הגנב. והוא מחזיק ידי הגנב ומחטיא א'
אותו. והמוצא אבידה ואינו מכריז עליה להחזיר לבעליה. ולאחר
כשיעשה תשובה אינו יודע של מי הוא. והאוכל שור עניים יתומים
ואלמנות. אלו בני אדם אומללים הם. ואינם ידועים ומפורסמין ו
וגולין מעיר לעיר ואינו יודע של מי הוא שיחזיר לו. ולוקח שוחד
בד' לשון רחוק כל שהוא מרחק אלו העניים בחוב שהן חייבין לו
עד שמחזירין לו קרקעותיהן או משכונין שלהם בפחות משווין
ואינו חושב כי שיש בזה חטא כי יאמר אני עשו. והמקבל שוחד
להטות הדין. ואינו יודע עד היכן הגיע ההטיי' הזו ומה כחה כדי
שיחזיר הדבר. ועוד הוא מחזיק יד זה שהטה לו הדין ומחטיא
אותו. ומאותן כ"ד דברי' יש ה' דברים והעושה אותן אין
חזקתן לשוב מהן לפי שהם דברים קלים בעיני רוב בני אדם ונמצא
חוטא והוא אין לו שחטא. ואלו הן האוכל מסעודה שאינה
מספקת לבעליה כגון שאוכל ימים בבית עני והוא מדמה לו הרבה
ואינו עושה כלום כך. ולא שהוא מחטיא אותו והמאכ' אותו מעט
וזה אינו ע' לו חטא כי בזה הוא חושב שאוכל ברשותו ולא יקרן

מלי כרחו · והמשכן משכונו של עני · וזהו עבטו של עני ג'
אינו אלא קרדום ומחרישה · ואו' בלבו לא חסרתי והם והרי לא גזלתי
והמסתכל בעריות. כי המסתכל חושב בלבו · אין בכך כלום שהוא אומ'
וכי בעלתי או קרבתי · והוא אינו יודע שראיית העינים דבר גדול עון
גדול שהיא גורמת לגופן של עריות · שנ' ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכ' · והמתכבד בקלון חבירו · ואו' בלבו שלא חטא · לפי שאין ח
חבירו עומד שם ולא הגיעו בושת. ולא ביישו אלא שהוא ערך
מעשיו הטובים וחכמתו וחריפתו יותר ממעשה חבירו וחריפתו
וחשיבות דבריו ונמצא יהיה הוא מכובד וחבירו בזוי · והחושד
בכשרים לבו · ואו' שאינו חוטא לפי שהוא או' מה עשיתי והלא לא
עשיתי שום דבר ולא חשדתי בלבי · והוא אינו יודע שהחושד עון
גדול · שמשים אדם כשר בדעתו כבעל עבירות · וחמשה דברי'
יש והם העושה אותן שמשך אחריה' תמיד והם קשים לפרוש והם
לפי' צרי' אדם להזהר בהם מאוד. שמא ידבק בהם והם כלם דעות
רעות עד מאוד · ואלו הן רכילות ולשון הרע ובעל חמה ובעל מח
מחשבה רעה · והמתחבר לרשע · ולומד ממעשיו והם רשומים
בלבו · והוא שאמר שלמה ורועה כסילים ירוע. כל אלו הדברים
וכיוצא בהם אעפ"י שמעכבין את התשובה · אינן מונעין את
התשובה · אלא אם עשה אדם מהם ושב הרי הוא בעל תשובה
ויש לו חלק לעוה"ב · התשובה ב' אופן הם הדין הא' שמ
ומן המקום לבר מקן תפלין ונוצה וכיוצא בו · והדין השני'
שבין אדם לחבירו · אות עבירות שבין אדם למקום יעשה
תשובה מאותו עון שעבר · כגון אם לא קיים מצ' עשה ישוב
ויקיים · ואם לא עשה קנייה חפצים ישלח ומעת התשובה ואילך
יזהר חסד · אם עבר על מצות לא תעשה יזהר לבו שלא יעבור
עליה ואילך · כלל של דבר זהו שעושה ויהיה מחמ' התשובה
השלמים צר' לעזור אלוהה גדולה לבו · ואין העונין טוב שהו'

שאין ומוכיחין אותו ומזכירין אותו חטא התשוב

שחושבין העולם כי לא יתחסם בלי תשובה אלא אי שעבר
העבירות יתאוות קטן אי שבא על גויה לא על אשת איש לו שעב
ומולנו בהם · כל אין העשין כן כי יש גלוי הרבה שאינן יודעים
שהם גנוים כגו אי שקורא לחמרו ורק עמו ויודע שאינו חייב לו
חמומה אל הגזל החנין ויתקנו ולעשו והספיר טימר מעותו
וזה הדבר אינו אעלה מה שהוא כן " דרש התשובה שבעור
לחברו אפי כרין ישן עשו בזה ומשן זה (ואם עשה כל יום
וכל שעה חמות חמות · כי אם חייב להתפלל במוצה ' ולרך
כל הברת בטעה · ויש מעשים מלוס שחושבין כל לבם ' וכל יש
כל האונות עשיר רחם שחת גלוי הגזל ומחזן איש שהרים בהם
חחמת שאינם שוין על לב · ומחזת שאינן ומדרן החטות וההורות
הטובות · וכן אי שנרבו לכן ולעשות תשובה שלאה יהיה קל להבנות
מספי החמותה הזה · וכן יראה שעשות ביה שטעה כל יאין ויכן כל
דבר ודבר שיקרא אם קיים אותו אם לאו · ואם יראה שלא קיים או
ישתדל ויטרח בכל כחו כדי לקיימו · וכן יהיה קל במסת האמת ולהב
כן והבין כל אשר קושטה · ויתן לב על כל אשה לקיימה כמאמרה
וזה העשין הוא הגדול מכח התשובה · ולעשות תשובה אל דבר ודבר
מכח עשיו · יש עבירות שבין אדם לחברו הן קשות אותר
לתקן ולעשות תשובה · כגו אדם שהוקל מעבירות כל יאין · ואינו
יודע ואינו גזל אי אינו יודע היכן הגזל או שנמה הוא לו ואדיט הדם
או שאינו אבר האמון ויש לו השיב · ויש שנהג מעבירות כל יאין
עד שהוא הוקל בהם ואמר כש' ואחו לשונם דבר שקר הגנה שמן
ויש אי שבא על הערוה והוליד ממנה בן · והחוזר לא ת'
תחוש · ויש אי שחקל בדברי סגב ולספר בגנאי שלמב
אדם והתפאר מורד ותבו ויסור · ויש אי שחוזה בגו אדם הולכ'
בדרך רעה ותעל אין הדרך הישר וזה היה יכול להם והוכיחם או
היה ותבייש אותם עד שלא הורה להם הדרך הישר עליו הכתוב או'

הרשעה במעט ימות. ורוו וידך ומבקש · כל זה הדברים
וכיוצא בהם קשה מאוד התשובה · אך יש תקנה גדולה ותקן ה'
הכל · ויתחיל ישוב החוטא אל ענייני התשובה ויודה ויבין
כל ענייני התשובה וימסור נפשו לעשות והכל יעשה לשם שמי'
בכל כחו ובכל לב נשבר ונכלו · אז הק' מקבל עליו ענייני התשובה
ומדריכו דרך ישר לתשובה כגון אם הוליד בן מעריות הק' ימית
אותו הבן · וישתכח הדבר כאלו לא היה · ואם גזל ממון הק' יזמין
לו ממון ויחזירנו לבעלים ויפייס ויתחנן לו · ואם עשה לאדם דבר
בקלון או בממון יכפרו לו הבור' ית' רצון ואהבה בלבו כמו מצות
ה' רבי' עליו גם ... ישלים אותו · ואם אותו שנגזל רחוק
ממנו הק' מקרבו אליו עד שיפייסו ויתחנן לו · ואם לא ידע חשבון
הממון ואינו זוכר המעשים אשר גזל ירמז לו הק' שיעשה צרכי רבי'
כמו לבנות גשר או לתקן מרחץ או לבנות בתי כנסיות או שאר
צרכי רבים ויהיה לו תועלה ממנו לכל העולם ואי שגזל ממנו וגם
לאחרים · ואם יודע הגזל ישוב הממון לו' ליורשיו הדין כנגדו
או דיבר עליו רעה ילך על קברו במעמד בני אדם ויבקש מחילה
ויודה חטאו ומחלו והק' ימחול לו · ואלו אין התשובה שלמה
מן החוטא · אלא אחר העולם · אבל מי שרוצה להתקרב אל ה'
אלהים לא יסגור שערי התשובה ואין אין פותח לו שערי התשוב
ויורה לו דרך הישר · דכתי' טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך
בדרך · ואומ' ובקשתם משם ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך
ובכל נפשך · ואומ' כי קרוב הדבר אליך מאד בפיך ובלבבך לעשותו
ואומ' קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת · התשובה
הגדולה אשר היטיב הק' עם בני אדם היא אשר הכין דרך לפושעים
ולחטאים לעם מחשך לאור · ואין סוף דרכי התשובה אף אם
הרבו לפשוע · שנ' שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם · והתשוב
מקובלת גם אם ישוב החוטא אחר עונו ובכל זה ישוב אליו ית'

מיראת שמים שנ׳ בצר לך ומצאוך כל הדברים וגו׳ ושבת עד ה׳
עד שיעיד עליו יודע התשוב׳ וצריך עוד לשבים ולעשות תשוב׳
אמ׳ בדבר שאין כחו של אדם יכול להשיג יחרש בזמן רוח טהור
עד שישיג עליו התשוב׳ שנ׳ ושבת עד ה׳ אלהיך ושמעת בקולו
ואח׳ בסוף העניין ומל ה׳ אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך ואמ׳ בדבר שאין
בך כח להשיג הוא יתן לבבך ויתן לך כח לעשותה ופי׳ ד׳ מעלות
התשובה הרן השנ׳ מחוטא הכרתו מאוהבו ואהבתו עבר
תבורת אלהינו ובשחושב מלו׳ אשר בזה לו אחר
ואינו מחילה ובכאוהו אי׳ הכתוב אם תשוב ישר׳ נאם ה׳ אלי
ואח׳ שובה אל׳ ושובה אליך הב׳ שאלו ואחריך
המוכחים האלו אין אותו שישוב והוא מעבר עבירה ואם
אורחו ומו׳ וקבלת עבר ואין והוכחו והלאו על עבירה ואם
אורחו ויען אותו לשוב והכוחו שיחזור לו ושוב ונחם
הג׳ כשהוא רואה עונשים שהן ועונשו ואי מצא אורחו
ואז ישוב אל ה׳ מיראת עונשו והוא כעבר עבירה ואורחו
ומשיארעו העונשין שעשה ואי עבירה וחטא ואז ישוב
הד׳ שמו עליו עונש וצרות ושב והוא כעבר עבירה ועושה
בו פסוקים והתפללו ויסר אותו על ברחמיו ושב ואומר
יאחז תשובתו בדרך הראשון ושוב מאהבת גדולתו
משה דברים יעזרו לב האדם לשוב הא׳ כאשר
הם חלות את האיש צרות ישוב אל לבו ויאמר כי אין אלהי בקרבי
אם חטא עונתו ודרכו הרעים ישוב אל ה׳ וירחמהו על
ועונותיו רעות רבות וצרות ואף בזה הוא על כי אין אלהי בקרבי
ט׳ והתשובה בזאת מקובלת לפני השם כן מצינו בספר ורם
כשיחטא ואיש ובשת עצתו ותחרש ובמעשיו ופני שהוא עורך
ועצתו ואת החרטה היא גדולה מעין אשר כל יכתם חרטה
באדם אל׳ מאשר עד ומה אבל הן חסדי האל ית׳ שהוא מקבל

התשובה ומתוך יראה והוא ויודע בה עו' שובה ישר' עד יי' אלהיך כי
כשלת בעונך · וכתי' אשר יאהב יי' יוכיח · וגו' · ואם אין האדם
עושה תשוב' מעת צרתו ועונשו כמו' אנ' · כיון שאין בשר ודם יום
איש אחר חטאו זו והוא חייסח ואינו רוצה לקבל מוסר יוסיף וייסרן
ויכבד עולו · וכן איתה הך · כת' ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי
לייסר אתכ' · ואם לא יתבונן שהרעות באות עליו מחמ' חטאיו אלא
יאמר מקרה הוא · בזה יש קצף גדול על האיש ההוא שאינו מאמין
מאמין שההשגחה עונותיו באים לו יסורין · תדע והשכל כי א'
אומר הש' שהוא מייסר את האדם הוא עושה להטיבו בסופו
הא' ואמי' חטאיו מה ראה עיני ועולו ושאו לו חטאתי · ובב' כת'
להוכיחו ולהשיבו מדרכו הרעים · מה אין תורי יונות והקהו' ד'
אומר · ואם לא עושה תשוב' אחר המכות · אז אוי לו שמסל יסורין
לא נתבטלו עונותיו · ועוד נכפלו עונשין שאינו מאמין שבכלו ר'
השגח' מייסר · ויש על המשגח מה' ודע כי העונות הם
לטובות להטיב מאחריתך · עו' אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי ק'
קמתי כי אשב בחשך יי' אור לי · ואח אמרו שאלו נפלתי לא
קמתי · ואלמלא שאני ישבתי בחשך לא היה אור לי · לכן כל איש
כשיבא לו צרה בגופו או בממונו או בבנו יתן אל לבו · ולהתענות עם
התשובה כמו שהמעמי' חייבים להתענות מפני צרות כמו מוסר חקע
הפיוט · כך בעת צרה יחפש מעשיו חיפוש ולא יאמר עין מרע
שיסורין של אהבה הן · רב' · מוסר ימאו ימי הזקנ'
ויראה חי' עונותיו · לא יתשוב · ואחריתו וימי [illegible]
ושוב אל יי' וירחמהו · ויני שאינו חוזר לעת זקנותו יהיו עונותיו
מחולים כשאהו · ג' הן שונין לזה עושי' [illegible]
ושאלתים [illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible]

והרחוק · ואין זה כמו אלו המאמינים אומר · והם החטאים לה' · ואמר
שלא יראו אור התשובה · והם כמו חולה שאינו מרגיש בחליו ·
ומתוך שאינו מרגיש בחליו לא יחשוב על הרפואה · כי זה האיש
אינו מרגיש חליו · ואינו מתבונן לרפא · ועוד לא יחוש לתקן עניין
ויש אנשים אשר כל חפצם וכל מחשבותיהם וכל עניניהם על
עניני גופם · ועוסקים כל היום בהבלי העולם · ולא יתנו חלק אל
התורה וליראה את ה' · כמו הם בורות התחתונה · וכן אני [illegible]
שהלך בשרירות לבו מנעוריו ועד זקנתו ירד אל [illegible] ולבעת [illegible]
עניני העולם הזה ויתחבר תמיד והתבונן בראות · ולבקש תורה
ומצות · [illegible] · כאשר ישמע אומר חטאים וישמע דבר
המוכיחים אותו · בזה יעור לבו ויחזור בתשובה ויקבל עליו כל
דברי התוכחות · ואחר שיקבל עליו זה זכה זה האיש לזכות גדול ומעט
קטנה יצא ויתעלה לאור גדול · ויש לו שכר גדול על המצות על כל
המוסרים כיון שהלך בתחלתו וקבל עליו · ואשר זה המקבל שכר
מעשה טוב · והלכו וילכו ויעשו בני ישראל · כן אשר צוה ה' וכן
כן עשו אלו על יד [illegible] · אלו כיון שקבלו עליהם לעשות המעלה
עליהן הכתוב כאלו עשאן · והוא כל שהם עשאן [illegible] ומחכתו
[illegible] · של מעשה ומשמע כי זה העניין אדם שיקבל
על עצמו בלב שלם · לשמור ולעשות כל דברי התורה ולעשות כל אשר
יצוהו [illegible] חכמים · ואחרי אשר קבל עליו הכל [illegible] ושוב
[illegible] ומעשות אז יש לו שכר [illegible] המצות [illegible]
שאינו יודע כיון שקבל עליו וגזר בלבו לעשות כל אשר בהן סוב
עשה ומצות · שהקדימו נעשה לנשמע · ובמעין אחר לא
יתכן שיהיו [illegible] · ומעין זה אמרו ברמזי
[illegible] · כרת או חייב [illegible] כי [illegible] הוא הראשון אשר
[illegible] והבן [illegible] אלהיך [illegible] ואמו
כשאדם [illegible] על לבו [illegible] את הטוב [illegible] ה' ·

יעשה [illegible] כל הדעת · וכת המחבר [illegible]

ז' ולכן

ואי שאינו מתעורר לשוב מחטאתו כיון יהיה עושה כליום ג'
הד׳ ״ כשיקרא האדם חטאת הל׳ ויקרא בנביאים ובכ׳
ובכתובים ובדברי חכמי התלמוד ודורשי אגדות ועושין
והזהרות והאוספרים הנעשים אז יתעורר לבו ויחשוב אחרי
אקראו ענין התורה כמשל מנואל זה ארץ אל לבו דברי התורה
כל אשר אקרא כמו ירמיהו. ויהי כשמוע המלך את דברי התורה
ויקרע את בגדיו. ומענין עזרא נאמר כי כל העם כשומעים את
דברי התורה. ואדם שלא ישמע דברי התורה. רבו על זה
מה שנעשו כמו ולא כחזו ולא קרעו בגדיהם. ואחר כל האומר ואיזה
אקדים עת זו שהדבר שיאמר על פני ולא יגלו ואור העולם. ושני
וכתוב רוב תורות כמו זה נחשב. ונאמר אין תורה חכמי
אנחנו ותורת. ואתם ושאר עם שהם סופרים. הה
כאשר יבינו. ואז התשובה אז כל אדם יתעורר ובן
ויודע עד יום הדין כי יחשוב כל מעשיו בספר נכתבים
וכת ההוא האלהים יביא במשפט את כל מעשה ואת כל נעלם
אם טוב ואם רע. כי האדם נידון בזה ובזה דינו נחתם ביום
אלו במעלה שהאנשים האדם ומשפט לפני ואין כשר ורם הוא יחיד
וחרה גדולה ויראים עשות מעשיו ולא יגלה על זה ועשות שום
דבר אחד ולא ומצות זכות אין יגלו לפני המשפט. וכן זה עולו
וזה נשמתו אלו שהיו ימים אין יהיה משפטו. ועוסקין ב
בדברים כאלו ואתי התשובה ואנו חן לפני הדין הגדול. וכן
אלו ולא יתן אדם ואנו עסקו במעשה אחרות. ולהתעסק בדרכי
התשובה. זו שעשה כמשמר העולם המתענים והקוראין זה
והתפלה אל אדם ענין ומערכת עם העולם. ולכן ראוי כל רבי
ומבקש. ולא כל איש שמתפלל ומתענה ומתודה ומונה דרכיו ה
הראשונים אין זה דרך התשובה. ואז יתעורר האדם לשוב
בתשובה שלמה כי ראוי תשובה הם עת רצון והתפלה משמעת

שמיעת בהם מש״ בעת רצון עניתיך · ואמ׳ רבו׳ דרשו י״י בהמצאו
אלו י׳ ימים שבין ר״ה וי״ה · ואו׳ ר״ל כ״ה חכמי עם התשובה · על
כן הגה ירע הכתוב ששוב ונטהר ובא י״י בתשובתו · ויכפר עליו
ביום הזה לטהר אתכם · הנ׳ · ולעולם יראה אדם עצמו
כאלו הוא נוטה למות · ולא יאמר לכשאזקין אשוב שמא ימות
קודם שיזקין · ועל כל עת היכון לקראת אלהיך כי אין אדם יודע עתו
· לכן יעזור את נפשו להיות טהור להשיב רוחו טהור אל האלהים
אשר נתנה בו · ויחפש מעשיו בכל רגע · כמאמ׳ ר׳ אליעזר שוב יום
א׳ לפני מיתתך · אמ׳ תלמידיו רבי׳ וכי אדם יודע מתי ימות · אל היום
שמא ימות למחר · ונמצא כל ימיו בתשובה · ויהיה מקשט בכל
שעה כאלו עתה ימות וכן המלך הגדול וכן ירמיה · אדם לעולם יהא
מתחזק שונו וישבר · ויזכר יום המות · ואז צריך ליתן דין וחשבון
ויתודה בכל עת בלב נשבר ונדכה · כאלו עתה ימות · ויהא חורש
שחים עליו · ויש לאדם לחרוש מעת בכל יום אולי הגיע עת מות
ואם יעשה כן ויש חסד או חל המצות אפי׳ א׳ · כי אין כל ה
בעושה מצוה אחת סחוך ואיתה דומה כמי שקיים כל התורה
· לכן יקין אדם מעשיו תדיר ויעזור והכין אחריתו
ויקשט עצמו בתכשיטי המצות להיות לפני האלהים בכל רגע ·
וארבע מיני תשובות הן תשוב׳ הבאה · תשוב׳ הגדר · תשוב׳
המשקל ו׳ ותשובת הכתוב · תשוב׳ הבאה כגו׳
אם חטא באשה או בעבירה · ובאת האשה · או אותה ה
העון לידו · והיה יכול לחטוא כבראשונה · והוא עדיין בחוזק תאותו
ובתוקף יצרו · ולבו בוער אחריה והיה מתגבר על יצרו · ולא ...
ואיבד תאותו מיראת שמים לבד זהו תשוב׳ שלימה ·
תשוב׳ הגדר כגו׳ לא יראה שחוק נשים ... ...
... או בן בריה · ואפי׳ באשתו ... שאין ... · וכן
יעשה גדר בכל הדעות · ובת ... ... שהן ...

חסידים גמורים ורי גמורים עצמם במדה גדרים · והיה אבם אי
שפירש מאמרם אחרי שקדם זאת פריה ורביה · וכל אחד ואחד
היה גודר לפי מה שהיה חסר זאת עצמו · אדם שיש לו ת'
תאוה לעבירה אחר ואין לו תאוה לעבירה אחרת · כגון ואחר
יש לו תאוה לדעת ולא לגנב · ואשר יש לו תאוה לגנב ולא לדעת
לפי מה שהתאוה שיצרו מתגבר עליו · אם רצונו עושק לגניבה
ירחק ואלך מקצת ההשתדל בממון אחרים · וכן יעשה גדרים לכל
דבר · וכן אמרו על אברהם שהיה הטוב עליו ועל [illegible] בתוך
דרכי איש על אורבן ישלים אותו · דוד המלך עשה מלחמה
עם יצרו ורואה שלא היה יצרו רך ונטמן כמו ולא היה יכול לעמוד
לו ולעמוד והרגו שנ' ולבי חלל בקרבי · פי' אברהם היה יצרו רך
ונטמע נח ועיב ולא היה צרי' לעשות עמו מלחמה · כמו שאמרו
במקום אלו היה אברהם מלך ואזן על רעתו אומרים · ולמסוף האליכן
על רוח אומרים והוסיף לו מחשבה על ב' עינים ועל ב' אזנים
ועל הגוייה · אבל דוד היה ועלום יצרו קשה וחזק והיה צריך
לעשות עמו מלחמה בכל יום וזמן שראה שלא היה יכול לעמוד
בו עמד עליו והרגו · ולא שהרגו בתענית [illegible] שפירש אל ה
המטה ואמר כי רואה כי אין ההתי יפיתו [illegible] וכן מכמי
זה וכן [illegible] זה · אחר שראה שיצרו מתגבר עליו שבם
[illegible] והבריאו [illegible] עליו עד שהכניעו והבריעו [illegible]
האמונה והמצות [illegible] הוא [illegible] ומעט מעט [illegible]
והמצות באמת ונשמתו רק [illegible] אין הדרך הטוב, ורחיצ'
[illegible] [illegible] והמאכל המאכל [illegible]
[illegible] בגוף שיענג עליו והגיה [illegible]
והתפייסות [illegible] יפה מעט אחרי [illegible]
תאוותו · ולא ישתה יין כל [illegible] כדי שלא ישתכר · ועל זה
אמר [illegible] שהמתוק [illegible] מאוד [illegible] מאוד · [illegible]

תקנות יש בענין הזה שלא תצטרך יגיעה · והב' היא קנית ה'
ושבירת התאוה · וכש כפשוטה כן הדרך בכל הרשות שבעולם
והענוגים שלא יחוש אדם כל תאותו ואין צריך לומר שישתדל ר'
עצמו אל המאכלים שהוא חפץ שבהן מזיקין אותו · כי האוכל דבר
שמזיקין אותו ואוכלו או שותה אותו הרי הוא כמשתגע ·
מפני שהולך אחר תאותו ואינו חושש על אבדת גופו · והרי
זה דרך יצר הרע ועצתו שמסית מדרך החיים אל דרך המות · ויתע
כל חי כי אין דרך יצר הרע אלא מדרך הפקח · ותחלה מסית אל
המותר ואחר תאותו · ואחר שהורגל ונאבד ממנו הזהר · והרעי' ב
נפשו בכל עת ולמלאת תאותו אז תחילה · אל מיסור הקל · ואין הקל
אל החמור · וזה הזהר בזהר ועשית גדר לחטא התאוה אל ה'
המותר · ואם יעלה לבך אל המיסור זה מה שאמר יבא לך ב
מעשיך · ותמלה לך שותה פלוס מן הבהמה וכן מן הפעלה ·
ואל יתענה אדם עצמו עבר כן יחוש לבן ויערבב אחר ויהי'
הספרים הרבה ותשכח כי ימנו מן התורה · שאין בו מן הדשות
ואף במעט שלא לו יעל ויחזק כמוני והבן העניים לפי ש
שאין החור נקנות אלא חטא שחה · ואל יתענה עצמו אם שותה
חטא ואל תאות חטא כדי שיהיו עיניו פקוחות · כמו יצר הרע
ויהיה עובר על כן אלא תאותו · ואם יחוש לבו על חטאו ונופלת
טובו שיאכל ב' פעמים ביום חטא אלא יאכל כדי בפעם
אחת · ואם לא יבחין ואוכל ב' פעמים יהיה אוכל מן המרקחות
המשמחות הלב · ויאכל חם חטא ויחזק לבו · גם אם יאכל ב
מעין שיהיה צר והתענה יום או יומים בשבוע יתענה לפי תקנת
כי היושב בתענית והוא צריך לו נקרא קדוש · ואבר שלא יתמול
מן התורה ואין החלשת עצמו · כל אדם יכול ודעת במעשיו א'
אין גדול לפי עניינו והראש לכל הגדרים שישתדל ר'
עצמו במה שאינו שלו · ואם יתענה ראשית ... שאינו שלו כ

נקיות יצער וסיגופין כמ״ש על זונה האשה שהיית נדרות ולא הכ׳ר
בה בגולה עד יום מותה · ואם אין כיה יצער ויעש זה שלא הכ׳ר
מושתו ולא יאמר עדין אינו שלם שאתן שאני וחתך
שלום ויענה שחורים אינו כלו שאני ״

תשו׳ נבת המשקל

כמ׳ הרעה שנהנה מן העבירה יעשה לו כמו בתעניות וכו׳
וכו׳ יענה אכלה ושתה ובמטין המשכב ובמעין כל המצות יאנט

תשו׳ הכ׳

הכתוב אם בא על הערוה הנה ישב כמה כרת · או שעבר
על חייבי מיתות ב״ד או מלקות · יקבל עליו הענש ויענה
יצער בעצמו כענין הכתוב בתורה · והנה הרוקח סת׳ הוי ך
יענה יצער ויענו על כל עבירות · וכן אמרינו מאמר שאין קבל
בתעניות ואמ׳ על חטא כל אחד אם בדבר מצוה · כאן חכם א׳ שאמר
בשעת אדבריהם כמ״ש · ולא ישב בתענית עד שהוסחה פנין ·
וכן מעשה ברב חסדא שאמר לרב הונא תלמידו ורבו צריך לו אהב ש
שאומר ופנן · אלו רב חסדא ולא צריכנא לך · ולא ישב בסלה תענית
וכן אמרינו בגמ׳ שנסתלקה שכינה כ״ב שנים ואמר בכל יום ויום היה
מוריד דמעות והיה קולו סח · בעבור ישנ׳ כי אכלתי לחם אכלתי
ואו׳ ופנו רבן של קליות בתשוב׳ שלא׳ ולפניך מי שתטה הרשע׳
ועולם · שנ׳ ואלמדה פושעים דרכך כל האדם ואו׳ אחר מענין ה
התשובה · וכן אדם הראשון מכון שראה שנקנסה
עליו מיתה על ידו · ישב ק״ל שנים בתענית ופירש מן ה
האשה והיו מעלי זרזי תאנים על בשרו ״ ואם אדם עושה
תשובה וחוזר וסוח · ואפי׳ עשה כך הרבה פעמים אפי׳ הכ׳
ועולם יכול ועשות תשובה · אין יש והחיים בתשוב׳ שמיה
שאירית ואתו ואבותינו · וכו׳ בראשונה אי שהיה
רשע כל ימיו ועשה תשוב׳ הקב״ה מקבלו · אר׳ יוחנן ולא עוד
אלא אפי׳ כל עבירות שעשה נחשבות לו כזכיות · בב׳ ערב
ים הכפורי׳ וכבר אם עשה תשובה מאהבה עבירות נעשו

65

נעשו לו כזכיות · ודורשה זדונות שעשו לו כשגגות ״ נ״ל
אותן שאין להם חוק ועבר ונודע קודם להרי זדונות הן · וקח
אותן שאתי מרשעם אם עשו תשובה · אין לך דבר שעומד בפני
תי בעלי התשובה · ולא יחשוב אדם הואיל וחטאתי והחטאו
אחרי לא מועיל לשוב · והרי יגדל כח התשובה חולה ומעשות
זה · כי אמר בגמ׳ חולק כי אפי׳ ירבעם שחטא והחטיא הק״ב אל׳ עשה
תשובה ולא רצה · ירו׳ אמר המחזיר כ׳ אלף ישר׳ שעגלי זהב
וחזר ולא · וקרא והוא · פתח מלך יהודה · ונתן לו מלכות בבל
יום נג׳ כשם ובתפלה והיה אשמים ומעריב לפני הק׳ ולא שב אל
מעשין הראשונים של הוויות כי עמד אחאב ותמן ״ בבריך
אם הן ואמר בן שעה. בזה היה אומר כו׳ · והוא ואף אם · יור
י״ל שהיה מלך יחף · וחזק ואמר כל אדם · ועוד מי ואחר
מנשה בן חזקיהו · שעשה כל התועבות הרע׳ ת שבעולם וקבלו
הק׳ בתשובה · ותנו תנאי קמי׳ רב׳ יוחנן מנשה עשה תשוב׳ ל״ג
שנה הק׳ וקבלו הק׳ · ועתה מורות הללו אשר בני אדם
חושים אחר קומם ואין להם · גם כבראשונה זה יעשה אדם ש
שחטא כל ימיו בתועבות ולשון הרע ובכל העבירות שלו ולא נהר כל
ימיו בנעמי המצות אחר׳ שלא חוה אדם שלא היה חקים אותן
שיאמר מתגן · ולא חשב כל ימיו והתפלו ולב׳ הברם · קול ה׳
המצות אם יפסל עון לפי זה שעבר כי אין חקר ואין מספר
לפי רוב העבירות · ואדם שאינו הרקן בתעשין · ולכן יש
ושום דרך ולפי העם הדתרבים ושוב · ויש חילוק בין
אדם לאדם · כ׳ נר׳ אם זה החוטא במלחמה ואם יכבדו
עליו מעריב הנצע · והתשעות אז לא יוכל לתקן אימתן
הרבים · יש להקל עליו בעניני התענית והנצע · יש והורו רק
שיעסוק בתורה מנסך גדול · וכן יש בענין רבה · כמאל אור בף

במגיפה ונתחייב מיתה כדי שיחיה · וזה יעשה ויחיה יום
יהיה ואחר והתוקרא דף אחת יהיה קורא ב׳ דפין · ושעת פרק
או יקרא ב׳ פרקים · ואו׳ יש כפרה בלימוד · ויעשה חסד
ואמת · ובזה יתכפרו עונותיו · שנ׳ בחסד ואמת יכופר עון ויאמין
לעשות כל מצוה ומצוה כתורה · ויטרח לגמילות חסדים ולגמול
חסדים לכל אדם ולהתפלל בכוונה ובהכנעה ובמניעת הלב ובק׳
ובקריאת הלב · ויבקש מחילה ע׳ אמת הש׳ על כל פשעיו ויתמעט
עצמו משחוק ומדיבורים ודברים בטלים ומשמוע חידושי העולם
וכן יתמעט עצמו מכל דבר הטוב · ויתענה בעצמו משינה ומזון
ויזה דבר יוצ׳ לעשות · וזה דבר יוצ׳ וסבל עם עסק התורה
והמצות · וישתדל לעולם שיהיה נכנע לאלהים · ולא יפתח
יום אחד ושעה אחת · ובאותו היום יפנה עצמו מן העולם
וישב יחיד ולבו וישב מחשבות לבו לאלהים והרבה בן ולהיות
מי רוח על שעשיו באחר עד הדרך הגדול · יבכה ויתחלל בלב
הלב ויתנה במעשים ויבכה בתשובות ויקח עצמו מאות
היום · ג׳ פעמים ובשעה שאוכל יותן יאמר והוא מחובב
יכפר עון ואל ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו
וכן יאמר כל אלות ואלות נב׳ · וכן יעשה כל הימים עד
שיזכה הן לפני אל העליון · וזה המוצא הכן לעשות
תשובה הוא אדם שאינו יכול לאמר · או שהוא חולה או מי
שהוא עם הארץ או שהוא זקן · אך אינו יכול לשמור ולמנוע
עצמו ולשמור את כל דברי הספר · לכל זה יש להחמיר
ולבל יסורון ממנו · ואין היסורין שוין לכל אדם · כי יש ג׳
אדם שהוא בריא ואוהב · ויש שהוא חלש · הוא כריות בר
מרובים לשב׳ הגוית · והוי רבן רב׳ עם שאות ואוקיות הין
לאוהרים באוקות מכי מה הלקה · וכן יש לעשות עצמו הכל

הכל לפי ענין החטא · יתן אדם והחמירים עליו כענין הנער
שעזב ונמצא ואין עושה תשובה · לכן צריך החכם לחקור ענין
החטא והחוטא ולפי רוות עונו ונותנה לו תשובה על · כ״ד
עמוד העון ולפי כל עבירה ועבירה · הבא על הנדה
יתענה וילקה ולא יאכל בשר ולא ישתה יין לט המחות מ׳ יום
או יתענה ג׳ ימים ולילה ויום פעם אחת בשנה · ולאחר
התשובה יחזור לסורו יחמיר יותר עליו · באשת החבר אף
מיקום שאין הרבה וישב בקרח שעה עליהם · ובאשת הזקן ·
ישב בקרח וישב בנים עד החוטם · ואם עוד יחזור
לסורו יחמיר עליו יותר · הרוצח ש״ו למולו
יתענה מ׳ יום ואחר איום רצופים וישב בנים במאות ה׳
החוטא כדי צליית ביצה ובחוצה כל א׳ יום ולא יאכל בשר ולא
ישתה יין ורחב חם לבד משבתות וי״ט וירחץ ראשו ואנש במי
פעמים אוי ג׳ כל אותן מ׳ יום · הבא על אשת איש
יתענה מ׳ יום רצופים וילקה בכל יום ולא יאכל בשר ולא ישתה
יין ולא יאכל חם לבד משבתות וי״ט · ולא ירחץ כל אותן הימים ו
ויתודה בכל יום · ואם חנק אונס אשתו עד יתענה מ׳ יום
המוציא שכר נשים יה או וחוכן יתענה [illegible]
ויתודה [illegible] בתוך · רמק בבהמה חיה או עוף יתענה
ולא ירחץ מ׳ יום ולא יאכל בבהמה וחיה או עוף [illegible]
שנשקין זה וזה · רוצח אך צלוה ג׳ שנים וילקה
בכל עיר ועיר ויאמר רוצח אני ולא יאכל בשר ולא ישתה יין
ולא יגלח שער ראשו וזקנו ולא ירחץ בגדיו ולא ירחץ גופו
רק יחוף את ראשו פעם אחת בחדש ויקשור יד [illegible]
שעה בזרועו [illegible] ובשוקו ויך [illegible] והכה על [illegible]
ויתענה כל יום עד שיגמור תשובתו ובלותו · ואחר יתענה

שנה אחת שני וחמישי יום יתענה ישתוק · ויוותן ג' שנים
לא ילך במחול ושחוק · ומשתה ישמר עצמו ופני פתח ב"ה ויעברו
עליו העוברים ושבים און ולא ידרסוהו · חטא אשר יסיר-
בגדיו השנים ויתאבל ויבכה ויצטער ל' ימי חייו · וישכב לארץ
וגלות · ויתודה וכו' בכל יום ולא יאכל בשר ולא ישתה יין מן מגב
ולא ירחץ ואצ' ולא יחוף ראשו כמו פעם א' אלא ב' בחדש ולא יין
ישחוק ולא ושמחון כמו בברכת נשואין וכו' ויתרחק מעץ ו
ועבירה ולא ישב אצל צחים ושורים · ולא במקום שהדברים
דברי אינת · ויתרחק מפתח ביתם ולא יהנה מהם · ולא ד-
משישוב עין טמאה · ויסגף עצ' ויסורין מכל חטאין כי מבד-
מזיד וחלל שבתות · ומע' עבירות ועבר עבירות כריתות ומיתות
בד' · ואם עשו יסורין גדולין ותשוב' גדולה · הבא על אשת
איש או על ערוה ומורסה הרי אסורה עלמטה משות רבית וחייב
על זה ויתודה · וכן יסגף המעט הקטנה פעמים · ישב בקרח
או בשלג בכל יום שעה א' כן ישעה ל' החורף · בכל יום פעם א' או
פעמים או ג' פעמי' · ובמקום החמה ישב ופני זבובים או ופני
דבורים או שאר דברים הקשים מות · ויתודה כל יום בבכי
ובאנחה · ושנה תמימה ולא יאכל בשר ולא ישתה יין וכו' ומשב'
ר"ע ופורים ולא יאכל לחם חם ולא ירחץ כי אם מעט חעט ולא
ישחוק שום שחוק רק ושחוק בני חתנים ולא יעדן עצמו בשו'
דבר ויכה בכל יום · וישכב על הארץ או על מר א' בלא כר וכסת
ומי משרתות ורע ישכב על תבן וקש וכו' בימות כי ימי חורף
גמור שבן ותאות התאוה · וחיי עני יהיה ולבש שק במקון
ולא ירחי ויענין תאות הנשים · ולא יסתכל בנשים ומלבושי'
ואפי' במראית עיניהם · ולא ישמע קול נגינה ולא ידבר עם הנשים
לא בריבה ולא בשום דבר · ואפי' אם אשתו מאהבו עמה ולא

לא יתייחד משום יחוד ״ השמש ושוק אל יאכל מהם ישן
אל ילקות טוה פעמים כל ימי חייו ויתודה ימים רבים ואחר כך יזה
ובתחי השמש ואפי׳ מאות לא בתורה אלא במשנה ותלמוד אך ידוע
בחיי ראשון אבל ישמע וקיים האלות ויזהר שלא יגע עם בבת
שואים ומלוה חפץ ויודעים אומרין כשיזכר את השם ויזכר
ברוך ומלוה ואני שוק ומין. ברוך ומלוה יאמר ואחרון מחמלו
ואותם האוכלים בפיהם ובני זרעם והמזיר שם שמי ומלוה
ב׳ ורחשוות ונויקים הטעות או׳ לנפשם ולזרעם כי כן
אחרו ושונה וכן ישמור ויקנו עמו וזרעו וחברין השואנים
ולו והזכיר שם שמי ומלוה ואם הוא זה השב לעשות תשלום
ומלי חובו אפי׳ מאות יתענה אותו יום בכל שנה ״ ונה
הורג ורבי בבית המכסת ולעשות שחוק וקלות ראש ואונת
שימוש יזהר שלא ירבה בבה שום רבו של חול ואפי׳ שלא ב׳
משען התפלה וישב באותו גדול ויתפלל בהכנעה ויתענה מ׳
יום בין רצופים בין מופסקים וילקה בכל יום ״ רב״א ולקח
רבית יתענה מ׳ יום או יותר ויתודה בכל יום . ויזהר
ולוקה פקדונות ולא יקבל ולא יתעסק ממון חבירו ויעשה גמילות
חסד בגופו ובממונו ויזהר משלו לעשות תורה ירא שמים וזה
שולקה רבית אם היה יכול שלא לעשות רבית ולא היה טוב ״
הראשון את חבירו הרי ושפכו במים המור [illegible] עליו
ולו קח [illegible] ואחרית רעהו ואותו ובנו החולין בן ישראל
וחברו כל זה שמספר ויבקש ממנו מחילה וילקה ויתענה יותר
ושמונים ויתודה כל ימי חייו כי מעלה שלו הרג את חברו ואותו
ובנו ונשיא עבירות נשאה על כן ישבר אותו ואם אין לו אזה
ושלום ירבה עליו ריעים ויבקש ממנו מחילה ויתנם ויפרע לו אז
ויורשיו ״ רק׳ כולו בא אין לו רפואה ויבקש מחילה

ממון ויתענה מ' יום או יותר וילקה בכל יום ל"ט ויתן חיין מ"מ צ'
מאוב בכולן הק"ה את חב"רו ואשתו ויהיו כל עסקין טמונין
ומשים שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו ׳ המוסר
חבי' או ממונו בין מוסרין בין ממונות רבים אין לו כפרה עד
שיחזיר ... ואין זה מכפר אלא על עבירות שבינו ובין ה'
המקום אבל שבינו ובין חבירו צריך לפייסו ״ הרוג בידו
או על ידי אחרים ... יבקש ממנו מחילה ויתכפר לו ״
המלבין פני חבירו יתענה מ' יום או יותר וילקה ל"ט ויתן ח'
חיין ׳ ״ המכנה שם לחבירו יבקש ממנו מחילה במעמד
וילקה ויתודה במעמד כל יום ויתענה מ' יום ׳ המאנה
את חבירו יבקש ממנו מחילה וילקה ויתודה מ' יום ״
המקלל את חבירו יבקש ג' שורות של בני אדם ויאמר חטאתי
ישר העויתי ולא שוה לי ׳ ואין צריך לבקש יותר מג' פעמים
ואם מת יוליך י' בני אדם על קברו ׳ ויאמר חטאתי לה' אלהי
ישראל ולפלוני זה שהקנטתי ׳ ומחילות ילך המקנט ואז
שהקנטו ׳ ויאמר כשלמת הך ׳ ואם אינו רוצה יבקש ׳ בני אדם
יבקש ממנו מחילה במעמדם ורוצה שלא בזמנו ברבים ׳ ואל
בזמנו ברבים אין היה רק בשיח בין לבין ׳ ואל ירחיב
היחיד ... ׳ ואם הקדישו ... עליו שם ... ממנו מחילה
עבירות ... יתענה וילקה בינו ובין עצמו מ' יום או יותר
המחזיר את המים ... הרי הוא ... ואחר
... בין ... ובשמחה ...
... ׳ ... ׳ ...
... ׳ ... ׳ ...
... ׳ ...
... ׳ ...

ומעשים שאינם מהוגנים · ובני אדם אחרים מאמין ומעשין
ומשאים אלו חטא ומורים התירו על גופי עבירות · אמ' בבבא
חשוב ר' חנינא · כל אדם שעבר עבירה בסתר ואל יחלל שם
שמים בפרהסיא · פי' שלא יראה בני אדם מעשיו · ואמ' אלע'
הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין
מכירין אותו וילבש שחורין ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל
שם שמים בפרהסיא · ופי' חז' שלא הותר לו לעבור עבי'
אלא אמ' חכמי' כנגד יצר הרע שאינו מתגבר על האדם
ללאות תאוותו · וכיון שגולה ומרחק ולובש שחורין ו
אז לבו ישתבר ויאמץ מן החטא אם ועשות ויסור כל אלו
אך מעשים הללו משברין את יצר הרע ומונעין אותו מלע'
ולעבור · כדא' אליעזר כי יגיעת רגלים ואכסניות ולבישת
שחורים משברין יצר הרע ומונעין מן העבירה · ואמ'
כל שלא חס על כבוד קונו · ראוי הוא שלא בא לעולם · ואמ' בגמ'
מאי ניהו רב זה העושה עבי' בסתר · כדר' יצחק דאמ' ר' יצחק כל
העושה עבי' בסתר כאלו דוחק רגלי השכינה · חילול השם
היאך עבירה שיש לה מחילה · כי כשעושה דבר [illegible] ואחריו
ואחרים רואין · ומגנות העבי' יש יראה לכל אדם ואומ' ואומ'
כי חילול השם ישנו בכמה דברים ואין לו שיעור כי כל המחטיא
את חבירו אחת ואף בכבוד שמים נקרא מחלל השם כי אחרים
לומדים ממנו ויקלו כמותו · לכן צריך האדם להזהר מאד בכל
מעשיו שלא יראה ממנו דבר מגונה ולזה · כגון אדם על
מצות ומלות כד' במדרש תשובה וזה יכפר · ם ומחלה
ויסורין מכפרין ומחלק · אבל אם מחלל שם שמים על ידו
אין כח בידו בתשובה תולה ולא יה' מכפר ולא יסורי' אלא
אלא בכל תליין ומיתה ממרקת · על כן יזהר כל אדם מחילול

ויראה עצמו מן הכיעור ומן הדומה לו ׃ ועיקר התשוב׳
של חילול השם שיודה פשעו כנגד רבים ׳ ואומ׳ והם לא תאמן
אחי׳ כי אני חטאתי עויתי פשעתי חלות ותחשב עוונותי׳
ויתענה כפי התענות ׳ ויתודה בכל יום עד יום מותו ׳ וכל
עבירה ועבירה שאדם עושה . בין בשוגג בין במזיד כגון ש
שנגע בנדה או הליך ע ואינו זוכר שהוא טמא ׳ או שעשה
בלא ידיעה יש לו התודות והתענות לפי הכחות ב׳ ימים שני
וחמשי׳ וכן יעשה לפי העבירות הגדולות או קטנות שאדם
עושה יתענה ׳ ובזה יש בו ב׳ טובות ׳ הא׳ שהתענית מכפ׳
והב׳ שיזהר מהעביר׳ כי יחשוב אם אעשה זה אצטרך להתענ׳
וימנע מלחטוא כך מן העבירו׳ ׳ וזהו הכבר הגדול מן ה׳
העבירו׳ שיקים עצמו או ירך מיתה או יעשות מעשה כנגד כ׳
כשעשה עבירות ׳ וכיצד יעשה לפי העבירות שהוא קל בהם
כגון שעוה וקטוה ושיחה לאר חמין ודברים מלוים ושו׳ הכל
כגון שלאו התמין בכוסות ונעלה שורק המקות אחד מאו סוכות
הוב׳ וכל כיוצא בזה הוא הענה מאד ׳ יזהר עצמו מכל העונים בכ׳
בכל יום ׳ אם כבר באו מהם ונגע עליהם יוחר והצטער עליהם
והתאבל והתודות אי זה שן שעשה ׳ ולבקש מחילה מאת ה׳
בשו׳ ית׳ ׳ בלב שלם ׳׳ הכל כן גדו׳ הוא הודוי כי שנ׳
רמ׳ היה רחוק ממות הסקילה ׳ מאות אומ׳ לו התודה שכן
דין המומתין מתודין שכל המתודה יש לו חלק לעוה״ב ׳ ואם
אינו יודע להתודות אומ׳ לו אמור תהא מיתתי כפרתי על כל
עונותי ׳׳ שכן מצי׳ בעכן ׳ שאמ׳ שים נא כבוד ׳ ותן תודה
ויען עכן את יהושע ויאמר אנכי חטאתי ׳ ואומרין שמיפרין
לו הודוי דכתי׳ מה עכרתנו יעכרך ה׳ היום הזה היום הזה
אתה עכור ואין אתה עכור לעוה״ב ׳׳ כל המאמת שמטר׳

שמיפר׳

בן עשה בן לא תעשה אם עבר אדם על אחד מהן בין בזדון
בן בשוגג כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפ'
האל ית' שנ' איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וג'
והתודו אשר עשו זה וידוי דברים ״ וכל בעלי חטאות
ואשמות וכל חייב מיתות ב"ד או מלקות אין מתכפר להם
במיתה ובמלקות ב' או בקרבן עד שיעשו תשובה ויתודו ״
וכן החובל והמזיק לחבירו ממון אע"פ ששילם אינו נתכפר ל'
לו עד שישוב ויתודה וישוב מלעשות כזה לעולם ״ כיצד
מתודה אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך
וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר
זה ׳ וזהו עיקרו של וידוי וכל המרבה ומאריך להתודות הרי
זה משובח ׳ גם זה מעיקרי הוידוי אבל אנחנו חטאנו ׳
ואמר יש לפרט החטא שלו בתוך הוידוי כגון אם אכל ט
רפה או שאר דבר איסור כשיאמר חטאתי יאמר ואכלתי
דבר איסור ׳ ואם חטא בעריות כשיאמר עויתי יאמר בעלתי
ערות דעת והפרתי בה את מצות בוראי ׳ ואם גנב
כשיאמר עויתי יאמר וגנבתי וגזלתי ׳ ואם הוציא
רע לחבירו כשיאמר העויתי יאמר הוצאתי רע על חבירי ׳ ואם
דבר עם ערוות כשיאמר זדתי יאמר זנתי ״ ואם חלל שבתות
כשיאמר והאמנם או יאמר חללתי שבתות ׳ ואם אחר יאמר ר'
חטאתי ׳ וכן כל המצות וכל מצות שעברתי יאמר ר'
ועשיתי עבירה שעשה ׳ ויאמר בכל ישוב ויתקן רעת ׳
ויתקן לו ׳ ובסוף הוידוי יאמר ואשלים המוטב לא עשה
׳ ואם יאמר עברתי על מצות עשה ועל מצות לא תעשה
עברתי על חייב כריתות עברתי על חייב מיתות ב"ד עברתי
על תורה שבכתב ועל תורה שבעל פה ׳ שכחתי שאיך הגדו ׳

שכחתו על מלכותך ויראוך ואתה שריך על כל הבאים עליך ·
ירמי' כבר ואחר רבון העולמים הרעבניך עשיתי
ובריך רע הייתי מגיד ושוב אינו עושה כן · ירא אני ואני
שתכפר לי על כל פשעי והחזירו והלוח על כל עונותי ·
כלו' של רמ' ישוב אדם אל הדעות הרעות והחזיר
ה' רעות הם ערכות חיזוק גדול כי כמו שנקרא אדם בהם
קשה לו ופרוש מהם וכן יעזוב רשע דרכו · אל יחשוב
בעל התשובה שהוא מרוחק ממעלת חשובה ה' · לפני ה'
העונות והחטאים אשר עשה אין הדבר כן · אלא הוא אהוב
ונחמד לפני הבור' ית' כאלו לא חטא מעולם · ולא עוד אלא ש'
ששכרו הרבה שהרי טעם טעם חטא ופרש ממנו וכבש יצרו
אמרו' חכמים שבעלי תשובה עומדים בו אין הצדיקים גמורים
יכולין לעמוד · כלו' מעלת גדולה ממעלתן של אלו שלא חטאו
מעולם · מפני שהן כובשין את יצרם יותר מהם · כל ה'
הנביאים כלן צוו על התשובה · ואין ישראל נגאלין אלא ב'
מתוך התשובה · וכבר הבטיחה התור' שסוף ישר' לעשות
תשובה בסוף גלותן ומיד הם נגאלים · שנ' והיה כי יבאו ע'
עליך הברכ' והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך
ושבת עד יי' אלהיך ושב יי' את שבותך · גדולה תשובה
שמקרבת את האדם לשכינה · שנ' שובה ישר' עד
יי' אלהיך · ונאמ' שובו בנים שובבים עדי נאם יי' · ונאמ'
אם תשוב לך יי' אלי ישראל נאם אלי תשוב · כלו' אם תחזור
בתשובה אלי תדבק · התשובה מקרבת הרחוק
אמש היה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועב
והיום אהוב ונחמד וקרוב וידיד · וכן אתה מוצא שבלשון

70

שבלשון שבו מרחיק את החוטאים כן הוא מקרב יותר
השבים כבן יחיד כן רבים. שנ' והיה במקום אשר יאמר
להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי אתם. יכניה ברשע
שנ' כתבו את האיש הזה ערירי וכת' אם יהיה האיש הזה
כניהו חותם על יד ימיני כי משם אתקנך. וכיון ששב בגלותו
נאמר בזרובבל בנו. ביום ההוא אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי
ושמתיך כחותם על יד ימיני. גדולה מעלת
התשובה. אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישר'. שנא'
עונותיכם היו מבדילים בינכם לבין אלהיכם. צועק ואינו נענה
שנ' כי תרבו תפלה אינני שומע. ועושה מצות וטורפין
אותן בפניו שנ' מי בקש זאת מידכם וגו'. מי גם בכם ויסגר
דלתים. עולותיכם ספו על זבחיכם. והיום הוא מודבק
בשכינה. שנ' ואתם הדבקים בה' אלהיכם. צועק ונענה
מיד שנ' טרם יקראו ואני אענה. ולא עוד אלא שמתאוה ה'
להם שנ' וערבה לה' מנחת יהודה וגו'. דרך בעלי תשובה
להיות שפלים וענוים ביותר. ואם חרפו אותם
הכסילים במעשים הראשונים. ויאמרו להם אמש היית
עושה כך וכך אל ישגיחו להם. אלא שומעין ושמחין ויודעי'
שזו זכות היא להם. וכל זמן שהן בושין ממעשיהן שעברו
ונכלמין מהם זכותן מרובה. ומעלתן מתגדלת. וחטא גדול
הוא לומר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים או להזכיר
לפניו כדי לביישו. ועל זה נאמר ולא תונו איש את עמיתו. ואף
שהוא בעל תשוב' יש לדרוש לו במעשים טובים ולהתחזק
בין שהיא מצות העולם הזה ולהרבות בעשתו' ולאהבות כל
ולשמור על תורתו. ולהחזיק ... ולהיות ...
וכות כל שעשאתי ... ותהלתו ...
תהלתו לו

יעקו' ט'
[illegible]

שער התורה

בשלשה כתרים נכתרו ישראל

כתר כהונה · כתר מלכות כתר תורה · כתר כהונה זכה
בה אהרן שנ' והיתה לו ולזרעו אחריו · כתר מלכות זכה בו
דוד שנ' זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי ·· כתר
תורה עומד ומונח לכל ישראל · שנ' מורשה קהלת יעקב · כ
ל מי שירצה יבוא ויטול ·· שמא תאמר שאותן כתרים
גדולים מכתר תורה הרי הוא אומ' בי מלכים ימלוכו ב
שרים ישורו הא למדת שמעלת תורה מכתר כהונ' ומלכות
ואמרו חכמי' ממזר ת"ח קודם לכהן עם הארץ שנכנס לפני ולפנים
אין לך מצוה בכל המצות כלם שמשקלה כנגד תלמוד תורה
ואלו תלמוד תורה כנגד כל המצות שהתלמוד מביא לידי מעשה
וזה אומר ות"ת עולה כנגד כלם שאומר כל [illegible]
ולקיים [illegible] קביעות של תורה ואין יכול לקיים ובמצוה
שאין לו אחר עושה כל זה שיכול לעשות וכמה חמורה רעתו
שאינו חפץ בעשיית המצות · ואמר ת"ת כנגד כלם כי משהו
לומד המצוה יחפוץ לקיימה או [illegible] שכר מצוה קיימא
כיון שהתחיל מצות קביעתו · ונותן משכר עשייה ולימוד
ביחד · אבל מי שהולך מצוה רבות והיה של ולמוד דב'
[illegible] תמיד · ואין חושש לתורה · או במשנה [illegible]
[illegible] רבו ואין [illegible] מה [illegible] לו להיות [illegible] מתורה
של תורה [illegible] לקיים [illegible] זו [illegible]
לו להיות [illegible] בתורה של תורה לו יפיח רעתו
לדברים · ולו [illegible] תורה [illegible] וכתר [illegible]
כן היו [illegible] של תורה [illegible] הארץ [illegible]
וחיי [illegible] תורה · שמא תאמר [illegible] שיקבע [illegible]

כל [illegible]

71

ומזכה ומפסיק ומחזור ומקרין יום תפלה ומחשבה זו · על
כן אין אדם זוכה לכתרה של תורה לעולם אלא עושה תורת
קבע ומלאכת עראי · כתוב בתורה אלו מצוות היום כי
בני הרוח · ולא ומעבר · ויש היום כי אות הדורים מעבר
ויש · ומכי זה ואל כל הארץ במחזור החכמים · ועוד אמר הוי ממ
ממעט בעסק ועסוק בתורה · מתוך שאדם עוסק בתורה
לשמה ותורה ... יש שאדם עושה ליותו כשם מעשית
ומלאכתו ... ומה שלא לאור העולם · ומה שלא
... ומתוך מושב מאברהם אבינו שלא
... ר' ... מעשיו היה יושב ומחשב אחר המלך
ואומר ... כל התורה כלה ... עד שהעיד עליו הכתוב
וישמור משמרתי מצותי וגו' שמרו ... היה ...
· ... עד מאברהם אבינו ... ומתפרק · ואי
... כל זה · אך ... כל ... ומצות ...
ותורה · ומן ... מתוך שעוסק מתוך ... עליו
רבן · ... זה שלא ... בסיני · ומן עשו רבן
... של ... ויהושע · וזקנים ונביאים ואנשי כנסת ה'
הגדולה ... ... חסידי הדור שעסקו
בתורה הרבה ... ... ועוד
... זה שאין אדם יכול ... · ... אין חסידים
... זה ... · ... שעשה
... ... הדור ... ...
... לו טוב · ... ...
... ... · ... ...
... ...
... אדם ... ...

שמחים · ויסיח דעתו מחמת ישכח הכל · והדין עמו כי כל האדם
אינן צריכות כי אם להזהיר האמונה · אם מעשיהן אינן
צריכות לכך · אין עושה אמונתו ומחשב מה והנה · אבל
הישראל אינן כי כל מעשה ומעשה צריך לתקן ולכוין שאמונתו
לא יחשוב משום דבר כי אם בשמועתו · לכן מי שיזכה לכך
כל לבבו מי הוא שוכח כל מה שמורח לו יצרו · וגם אם
שום זה היה שוכח אדם מה שאמר היה לומר ומה כל התורה
והיה כלו מכון וכו' והמצוה מביאה לידי שמחה · והיה
בא לידי חטא · לכן עשי מצות שמחה כדי שיבא אדם לעסק
התורה לידי ומתוך כך אינו בא לידי חטא · והתורה מביאתו
לידי זכות ומעשים טובים · כי מוטב עוסק והוגה במעשה ה'
העבירות ושכר המצות עדין לא לכן לעשות טוב · וכשעוסק
תורה משכחת עון חטא · אם המצוה גוררת עון ומורידתו
אל שאול · לכן יהגה הגיון ודרך לעסוק בתורה תמיד יומם
ולילה · כשהוא הולך בדרך או שוכב על מטתו ואם אינו יכול
לומר בפה יחשוב בלבו על שמועתו · ויהיה דעתו על ימות
לקיים והגית בו יומם ולילה · אינו אומר ודברת בם אלא והגית
בם · והגיון אינו אלא בלב · וכמו בשבתך ובקומך ובלכתך
ובלכתך בדרך · וזהו שנאמר מהו רז"ל וזו הלומד ד' אמות בלא
תורה או היו גורמין ולומדים תורה או היו מחשבים בלבם
בשום עניינו או דעתם בלימוד · לכן יהיו לבו וכל דעתו מנוי ה'
כל עת כי אדם לומד ומתוך התורה דרך ארץ וענוה וחסידה
וכל מעשים טובים ואין המצות עושין לו כרכין · והתורה
משמרתו ומגינתו · כאשר אמרו ר' מאיר כל ה' עוסק
בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה · ולא עוד אלא שכל העולם
כדי הוא לו · נקרא ריע אהוב · ועוד ומגלין לו רזי

ומרוממתו על כל המעשים הרי שבח מרי הלומד מגולה הבר׳
על לעולם הבא עד לא רואה אדם נאמן ואין לחמלה הותן
לעולם הבא׳ ע״ד מרדות אתו כי נותה אות בו
על אומות דברי תורה ל עשרים טובה מאין שמעלי׳ ה
ומבין אותה כדר החכם יושב ודורש לו יצא ושמע והוא
חטא לו יקח שוחד והוא לוקח׳ וכן אדם חטאת המסכן
טובה ודברי זכן אדם הוא חטאת המסכן טובה זה שהוא עו
מעשים טובים או חכמתו טובה מעיוררה הואות לבו אומ
ועשות טוב והוא אינו עושה או אין דברי חקולים לא הדר
עיקר אלא המעשה לכן ישו אדם לכון מעשין ושם שאים
רוה אלישע בן אבויה שלומד אבל תורה שלא לשמה לבן ער
לאיפת׳ רוד בחרב ובזו׳ קלת כמעשה מאחן אבל עושה
מעורה לכל חכמי ישר׳ והגזרין ר׳ אליעזר ור׳ יהושע׳ ושאר החכ
והיו יושבים במשנה ומדברין דברי תורה עד שעות הח...
פנים׳ „בא אבא של אלישע ואמר להם וכי מותם ושרוני ה
הבית׳ א״ל אינו אלא האבי שאנו חוזרין דברי תורה ונביאים
וכתובים והדברים ערבין כנתינתן מהר סיני ומתוך הא...
נתנו׳ אמר כיון שאני רואה שכך הוא כח התורה אם יתקיים
לי הבן זה אני נותנו לתורה׳ ומשבו שהיה מתכוין שלא לשמה
אלא לכבוד נתקן לאיפת׳ ואומר לעולם יאמר אדם אמן׳
כט שלא לשמה כי מתוך שלא לשמה בא לשמה׳ ל ונהרדה
ישו לכתוב עניין התלמוד והמשנה ל
המשנה שנתנו למשה חמיר בפירושם נ תע שנ
ואתנה לך לוחות האבן והתורה והמצוה תורה זו תורה
שבכתב׳ והמצוה זו פירוש׳ שם לעשות התורה על פי הוא
והמצוה זו ביאו קראות תורה שבעל פה ל התורה כולה

כתבה משה רבי ע"ה קודם שימות בכתב ידו ונתן ספר
לכל שבט ושבט · והמצוה שהוא פי' התורה לא כתבה
אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישר' שנ' את כל הדב'
אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות. ויחודו
ומשה ע"ה עד רבי הקדוש שהוא ר' יהודה הנשיא ז"ל לא נכת'
ספר לרבים ללמוד בו כי למה הם מתון · אלא כל אחד היה
כותב לעצמו זכרון בשמועה ששמע מרבותיו · והוא על פה
ברבים · וכן עשו עד שעמד רבינו ר' יהודה הנשיא מנין ש
שהוא מצא שנתמעט העניין כי ראה שהתלמידים מתמעטי'
והולכים והצרות מתחדשות ובאות ומלכות הרשעה מתגבר
וישר' מתגלגלים והולכים לקצוי הארצות חבר שיהיות והשמע
ותקנו משוה זה העניין שהן מצוות והיית תורה משתכח
וזה חיבר המשנות והיות כך לא שיהיו תורה ולא ישכח
ישתכחו ויוכל כל אחד הוא וכו' ללמוד המשנה במהם והיו
ונתן לכל חכמי ישר' · ונעשה אלפים ורבבות משאר התלמידי'
תלמידיו של ר' יהודה הנשיא חכמי הטורים · ורב חיב ר'
ספרא וספרי לבאר ולהודיע עיקרי המשנה · ור' חייא ח'
חיבר התוספתא לבאר ענייני המשנה · ור' הושעיא ובר קפרא
חברו הברייתות לבאר דברי המשנה · ונתקנו הרבה ר'
כן עד שמתו האמוראין והיה להם חבור ת בפי' המשנ'
והברייתות והתוספתות עד שחיבר ר' יוחנן תלמוד ירושלמי
ונקרא ירושלמי שהיה דר בירושלים · ואחר כמה שנים
חבר רב אשי שהיה בבבל תלמוד בבלי · ועניין שני התלמודי'
הם פי' דברי המשנ' · והדברים שנתחדשו ומשני ה
התלמודים הללו ומן התוספתות ומן הספרא וספרי חכמי' ·
יתבאר האסור והמותר הטמא והטהור החייב והפטור
הכשר והפסול כמו שהעתיקו איש מפי איש מפי משה

מתנה׳ חסיד ׳ גם יתבאר מהם דברים שקבלו מפי כל
ונביאים שבכל דור ודור ועשות סייג לתורה כמו שאמרו
ומשה בפ׳ ושמרו את משמרתי עשו משמרת למשמרתי ׳
וכן יתבאר מהם המנהגים שתקנו או שנהגו בכל דור ודור לפי
שאסור לסור מהם שנ׳ לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין
ושמאל ׳ וכן משפטים ודינים פלאים שלא קבלו מותן מה
מחרעה׳ ודנו בהם ב״ד הגדול שמצוות הדור בזמן שהתורה
נדרשת ׳ ופסקו אותם הזקנים וגמרו שהדין כך הם חיבר
רב אשי בתלמוד מימות משה ועד סוף ימיו ׳ ואחר בר
של רב אשי כמו מן שנעדרו ישר בכל האומות פיזור גדול וה
והגיעו לקצות הארץ ואיים הרחוקים ורבתה קטטה בעולם ונשתב
של הדרכים בגייסות ונתמעט תלמוד תורה ולא נכנסו ׳
ללמוד אלפים ורבבות כמו שהיו מקדם ׳ אלא מתקבצים יחידים
אשר ה׳ קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה ומבינים בכ
ממבוארי החכמים כולן ויודעים מהן המעשות אשר עם ארון
הכל ׳ אחר המאמרים עמדו הגאונים שבארו [illegible] כ
תלמוד בבלי וירושלמי וספרא וספרי ובריתות ותוספתות
והם הוציאו אור החמורות של התלמוד ׳ לפי שהתלמוד דר
הוא עמוק מאד ׳ ועוד שהוא מעורב בלשון ארמי ומעורב
עם לשונות אחרות לפי שאותו הלשון היית ברורה לכל בבבל
בעת שחיבו התלמוד ׳ ונגמרי הגאונים אפי׳ בבבל לא היו ד
מבינין אותו ולשון עם שאומרים אותו ׳ ושאלות רבים
שואלין כל עיר ועיר לכל גאון שהיו בימיהם לכל לפי והם ד
דברים קשים שבתלמוד ׳ והם משיבין להם כפי חכמתן ׳
ואותן השואלים מקבלים התשובות ועושים מהם ספרים
והבין בהם ׳ גם חברו הגאונים שבכל דור ודור חבורים

לבאר התלמוד · והם היו שתי הלכות יחידות, והם היו שפירש
פרקים יחידים שנתקשו מאוד · והם היו שתי הלכות ופרקי
ושאר חבור הלכות פסוקות מענין האסור והמותר החיוב והפטור
בדברים שהשעה צריכה לכך כי שיהו קרובים והשיג ידיעת ה
האמתיות · שהיה יכול לירד במעמקו של תלמוד ·" אחר
קמו רבי משה מיימון · וכל כל התורה במעלה בספרו אחד
בלשון קל מאד · אחריו קם רבי משה מקוצי וחיבר ספר
גדול מאד וליקט מצות ספרי של מיימון וחיבר עליו שאר דברי
של אחרונים · וכל אחד עשה ספר לפי מה שראה ענין הדור
שהוא היה ·" ומזה רבו אחרים חברו ספרי פסקים
קצר הרקח ור' אליעזר ממיץ ואבי העז' ואו"ז וכן עשו רבנו
רבים כל אחד חיבר ספר לפי מה שראה בדורו ענין אחד · כי
ראו שנתמעטה ענין ידיעת התלמוד · ואין אדם יכול לירד לענין
המצות אם לא מתוך ספרי הפסקים ·" גם רבי שלמה ראה
מראין מיעוט הלבבות שהיו בדורו ומתמעטי' · והלכו' ונע
נתעורר לפרש התלמוד ללמוד לבני אדם דעת · ואחר עמדו יוצאי
ירכו ר"ת ור"י ושאר גדולים ופלפלו פלפול גדול עד שחברו ה'
התוספות בישיבתו של ר"י · בעלי התוס' היו ס' גדולים כגון
ר' שמשון משאנץ שחיבר התוס' · ובר תלמידים אחרים
לרוב מאד · ואותם היו גבורים בתורה ודיה והסוב גדרו
מאד פתוח כמולם ונחלו במעסק גדול ומסרו נפשם על התור
וידעו מאד ענין כל התלמוד כי' ותוס' · ואחר רבו הצרות הגדולו
ונתמעטו הישיבות והיו מוצין התוס' הארוכי' כבדים עליהם
ולא יכלו ללמוד · ובאו גדולים אחריה וקצרו התו' הם כל
א' כפי חכמתו ומעשי ראה להאריך · ועדיין בחיים הם
היו בקיאין בכל התלמוד והיו יודעים המצות מתוך התלמוד

התלמוד · עד שנתקבל הדבר שנתפשטו בגזרות שהיו אחרי
הורה. והיו אומרים מספק דבר כמו שעשו הראשונים במה
חתמי התלמוד שהיה עיקר ויאמרם אחר התלמוד · כי וקיי'
ושנתם לכך שאם ישאלך אדם דבר או דקדוק ותאמר לו ·
אלא אמורא חיד כי דבר שלא נמסר אלא שיהיו האותות ש'
שעכן והמוחזן במי האורם ובשיב ושואל אם לא בגוב חזרות.
מ"ש בתוקפה · ויש חוזה וי שישוע פרקי ק' וא' ואו' במס'
תענית שלא היה חוזר ההלכ' ח' פעמים קודם שהיה בן וכו
ר' יוחנן · וכן עשו וי שישוע כלן במ' חתמי התלמוד
שעיקר ויאמרם היה חוזה · ואו' במס' חגיגה רב אשי הו'
ירתב קאי' דרב כהנא עד ולא קאות רבנן · ואו' דו' טרידי ב'
במשורת פורים · אלו לא הוה אמטו לאיל מאורתא · אלו לא מ'
סבי ואז' אי ובא ואו' רבה סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא
חט יהי' משתה ושמחה כת' · אלו רבנן הכי הו' אין תשו וחי
ורבנן דמנן ודחיא ליה מנון דאנחו לי בכסותה · ועתה
אוה זהו הדבר קל ואור היה חוזר ח' פעמי' אין עכשיו מי שע
שום אדם שהיה חוזר פעם או פעמים · ויש ראיות
מורות בכל התלמוד במה חקונו מלמוד שהיו קבלים
שלן מחזרות ולא אחר היה ספם חבין כן וכן מקרים ואם
משהו טהרים היו פורעים בלילה · ולכ"ו אם היו חוזרים הלו'
תלמודם · ונגה העמין היו וומרים בגזרות עד שנתפשטו וג'
ותענית רבות ולידיעה גדולה והיו יודעים האותות ותור
ט התלמוד והתוספות · ולא היום שנתפשטו בגזירות הרבה
התלמוד חוזר ואור · ועתה בזה הוה נשתכחה התורה
כי האמורים הללו הם ספרים ושאלות מן הראשונים והחריד
קבלנו אך איננו אומרים וחסר ערעת לו כי ובם היה מטורד

באלו והיית תורתם אומנתם · והיו רודיפים עטים עליה
יומם ולילה וכן השרינו ודרשו וקבלו · ומאוי הדור הזה רובם
ולבם כאוהם · ולא ידעם יכולים לעשות כי אין חכמים ומבין
רוב רוים ופוסקין מן התלמוד בתוך הזמן · והתלמוד שלהן קראו
רעיוי ובטלו הוון קבע · אבל כאי חסוי התלמוד הוו הולכים
ללמוד · שעסקו יותר והיו לומדים בקביעות גדול · וכל היו
קובעים שום דבר לא התעסקו לא היו אומר אפותם חכמי
בטלו בית המדרש · וזה הענין יבלו אותו ודעת רבנן קבעו עתם
ויגו׳ בחו׳ כתובות רב יוסף · בריה דרבנו שדריה אבוה לבי רב
קמיה דרב יוסף · פסקו ליה שית שנין כי הוו ג׳ שנין אתא מעלי
יומא דכפורא · אמר איזיל ואחזינהו לאנשי ביתי · שמע אבוה
שקל עבד נפק לאפיה · אמר זונתך נזכרת · איכא דאמרי זונתך
נזכרת · איטרוד לא מפק לא האי ולא האי איפסיק רואה
והכן כאות זה הענין כמה היו רגילים ללמוד ולא זזו ורוח ה׳
הקדש · וכן מוכין עתה היו עוסקין עסק גדול ונחו רב
וישבו במקום אחר וללמוד כל התלמוד · והיו חוזרים תמיד ולא
פסקה · תורה מפיהם והיו עושים שמעתה הראשונים בם
כדי ליקרי איכא · ועו״ לא ידע מאי קרו · ואמרי אמתני
ועוד איכא והרי וסבר · וכל זה אין עושין עתה כי כל אחד
חכם ללמוד תם ואחרון ואחרוני הראשון קודם שידע כל
תורת ההלכה · על כן אין יכולו כמו שעושין והכן זה ש
שאנו חסוי התלמוד · כי כל זה שיש בתלמוד הכל אחת · ואין
והשיב עליו ולשנות והוסיף ולבוא · על כן אינו טורח
התלמוד המיין והבלו רבים פורשים מן התלמוד מחוב
טורח השמועות והדקדוק שאומר על פה · כי אומר זה
על והבן סברות חכמין הלואי שאינן יודעים זה שמתן

שמעון הספרי ואם היו ואומרים בקביעות יום ולילה והיו
בקיאים בתלמוד היו מתלמידים ואומר כי היה מהם בכל דו'
אדם צריך לו ואומר שאלום גם אלא עם תור ולא תור · והיה
אוסף בכך יראת שמים שלמה · וגם היו מתרבים התלמידי'
ועוסקים תמיד · אם עתה אחרי טורח השאלוע אז נעשית
הכל עליהם ומשא כבד ולא יוכלו שאר והפנים בה · ומתוך
כך עוסקים משגשן ופלימות ומדלגין ומבטלין ועוסקין בדיני
המצוות · ואין להם יראת שמים · ואו' בב"ר השומר אלהי
הפועלים · ר' יוחנן יתיב בתענית א' יום דלשכח תלמודי דאבל
כי היכי דלא שמריה " ואו' במדרש רבה · נמצא אדם
מעביר על ונתחייב מיתה · ושמים מה יעשה וחיה אם
היה ואמר דוקא אחר יקרא ב' דקין לשנות פרק או ישנה ב' פרק
אחד רוב פרס עיקר כי אם הפלפול לעסוק ולהרים קול חצי יום
בדיבור א' עיקר היה לו ואו' · אם מתחלה היה לומר הקושיות
קשיא ומתי יקשו ב' · ובכל הוא"ש ומקדש או' משמתי' מאיר
או' יהודה לא ימנו תלמידי מאיר וכמן שקשורים הם · וכל
זה כי לא היה רוצה וכמו אמירתו · כי ר' מאיר היה חריף ולא
עמדו חבריו על סוף דעתו · ועוד התם או' יוחנן וכן של
ראשונים כפתחו של אולם · ושל אחרונים כפתחו של היכל ·
ואנו כמלא מחט סידקית · ואו' אביי כי סכתו בגודל בקירון
ואו' רבא כי ואנו כי ואצבע בגירו וסכיא · ואנו כעין ה
הדעת ואני ואנו יכולין ואו' כאצבע מוכן שיש לקרות ולסברין
והא דאו' בפ' א' בזה חולקין · או' רבן בשעה שהכניסו
אדם ודין · ולו נעשות ונתת במוונה כלות במקוה ואמ'
שיש וכלל זהו ואומר הנהר שאוקשין משנה על הבריית'
ומתנים להו · או"ע על ידי עסק והגיון בתור תמיד ניתן

רשעו ורקדן ומזמן טעמים · וכל ישוב כל היום ולבטלה משיש
שאין לעשותך · וגם עתה רוב האדם אורים מעשן שאין
ואורים כמון ואומ' שאינם הולכים דרך הישר כי אחוב ט
הפטפטנים שהם משטינן הם ומתבטלין ומדי ולא ישיגו
ולאור לא תורה ולא נביאים ולא כתובים ולא אגדות ולא מדרש'
ולא שום חכמה אחר' רוב התבטלות שלהם · ודרשו רבו' ע"ה
על מדה איש על עבירה שאינו חוזר לאורו בתחלה שוכח
ראשי פרקים סוף מחלוקי דברי חכמים · סוף שאמר על טא
עהור ולבסוף הוא חורב את העולם · או' מי שאינו חוזר וא
יום והולכות כרין אותו טועה רוב ההוראות · ואו' במדרש
משלי · אור ישמעאל כמה קש' יום הדין שעתיד הקב"ה לדון
כל העולם על עניין המשפט · ומין שתה בו ולמד על הקב"ה
אלום עסקת בתורה על הן · על הן הואיל והורית לפני אמון
לפני זה שקרית ושנית וזה ששמעת בישיבה · ומכאן אמ'
כל זה שקרא אדם יהיה תפוס בידו שלא תשכחהו מטה ולמ'
ליום הדין ·

שער יראת שמים

כתוב בתור' ה' ועתה
מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה · וכת' את ה' אלהי'
תירא · וכת' יראת ה' היא אוצרו · ואו' אין לו להקב"ה
בעולם הזה אלא יראת שמים בלבד · דכתי' ויאמר לאדם
הן יראת ה' היא חכמה · שכן בלשון יוני קורין לאחת הן ·
רבינו יונ' בשעה שמכניסין אדם לדין על נשאת ונתת
באמונה · קבעת עתים לתורה · עסקת בפריה ורביה · צפית
לישועה · פלפלת בחכמה · הבנת דבר מתוך דבר · ואפי' הכי
אם יראת ה' היא אוצרו אין ואם לאו לא · משל לאדם שאמר לחבירו

וחביר לה והעולה לו חטין במליה הוך והעולה לו ית״ל נרכבת
לו כבש קב חטין מ״ל לאו מ״ל מאוב שלא העלית . ואמר רב
כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר
שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהיכן
עייל . מכריז ר׳ ינאי חבל על דליתלי׳ דרתא ותרעא לדרתא
עביד פי׳ דרתא חצר ותרעא שער . ומו ר׳ ינאי מי שאין לו
חצר מה מועיל לו אם יעשה שער כן התורה היא חצר ושער
לבי ליכנס בה ליראת שמים . א״ל רבה לרבנן במטותא
מניכון לא תירתו תרי גיה׳ גהינם להיות יגעים ועמלים בתור
בעולם הזה ולא תקיימוה ותרדו לגיהנם במותכם . ובחייכם
לא נהנתם מעולמכם . ואחר שאמרנו אשרי הכל תלוי ביראת
שמים והכל יתר שבכל תורה בו . וראש ורבה עטרת ואור בו
ומעלו׳ עליונים . וכן העיד יראת ה׳ טהורה עומדת לעד
וכן שלמה החכם העיד ואמר והאלהים עשה שיראו מלפניו
ובתב טוב ומעלה ביראת ה׳ . ואמר רב ונהוראה בן . וכן יש
להורותך שיש ב׳ מיני יראה . האחד היא יראה גרועה ואמר
כגון אדם שאינו ירא ואינו מפחד האלהים אך משיעשה שום מעש
טוב בן לממון בן בעסקה בן בתפלה בן בכל דבר זו לא יעניש
לו הממון . ונעשה כל מעשיו מרי ולמה הן במעשה . וזה בן
זה האיש יתכוין בכל מעיין ואחריתו על אותו מכון שאין ל׳
מחשבתו כמה ית׳ . הב׳ הוא ירא מלפני האלהים בו
אך הוא ירא מעונש גיהנם והוא ירא שלא יכה קצת ויתן
בו מחתוך לעשות ולעשות טומא . וזה האיש אפי׳ יתן
יקיים כל התור׳ כלה בכוונה זו טוב הוא אשרי ירא ומלפני
האלהים הש׳ ית׳ שיביאהו למשפט . אך לא הגיע לעיקר
הטובה כי כל כוונתו בעבודתו לטובת עצמו ולא לכבוד הש׳ ית׳

הג' הוא שהוא ירא חוטא השי"ו ולא חכם רבו שמעלות · רק
שהוא נרצה ומנו וכל יומין והדעתעיים נוטה גדולות ונפלאות
ועבור שזה עמוק מאד מאד ומי אדם להבין כי דרך כל אדם
שלא יעשו מעשה אם לא יקוו שיהיה להם ריוח או הרוחי' רק
עם מעלו · ואם אין לו מאלו או המעשה הם ורק · ומטעם
שלא היות הג' היא קשה והשיגה החירה התורה ועשות ה'
המעשה ויהות עושי ולקות גדול · ועל כן תמצא בתורה ברם
ולאות והזהיר הקורין כדי שיתעורר לבם מאד שעושין ונער
עבור שהוא קטן במצוה ושלו אינו מבין ענין הטוב · על כן
האומר ונער צריך לעורר לבו ולתן לו אגוזים ופירות שלא יהנער
אינו דבר לכבוד התו' כי אינו יודע ערכה ואינו יודע שיש לו
טובה ואחרת · ולא הוא חושב הלימוד טורח ועמל כדי להשיג
הפירות מן המעשה הגוסה שאין המצוה חשובה מעיינן
אלא משם הריוח שלו · ואם הוא גדול ונער [illegible] ויתן
לו אשה ומתיפה או עושר גדול או תהיה חלק [illegible]
מטעם זה · ויותר משאר הנער ולכן עבור כדי זו · וזה שיתעורר
לב עבור כל אלה כי אין לב חכמי טובת האשה או טובת החלק
וכן ענין התורה היא צריך · והעיר לב האדם בדברים שהן
חכמי ויודע שהם טובים והמשיך לבו לעשות הטוב וכל זה
צריך האדם מטעם שחסרות קטנה וחלשה ואין לו הבחנה
והבחין סוד העניין · וזה כל שלא ושוה · וכן לא תהיה זה'
ועוד צריך תבקש האמת ולכבוד האמת · וזה העניין צרי' מאד
והבחנה לכן יש והורי' קצת עניין המשנה כחה ובטחה
חשים שלך והגיע אל יסוד העליון · והוא זה העניין לכן
חוק עוד משנה ומעמים שעבד והוליך אותו ואמרו · ד'
אף כי מאות או יותר ועבדו בבית כפרי ונתאמר ועשו רק

ועשות מעשה הכפריים ולא חשב ולא דבר אחר אלוהות
כי לא הכיר ולא ידע · ואחרי עמדו על כלו דעתו מאלו ג׳
ה׳ד ומבאר יותר כן הולך ולא הגיד לו ויורה הולך ונבדה
לו קטתארך ולא חשש כיון שלא ידע אי הוא אמן · ואחר כלו
חמצי והגיד לו ויורה הלך והגיד לו אריכתו ומרע · ונבדה
לו יותר כי חשב הלך ושם און הנשל לבן כמהו אפי׳ אם הלך
ושם לא יחושו כי כי ויעם אמרים אותו · ואחר שאלו הולך
היכן בן נשלח ואחריו ויבא במתו שהכרו מן מיעוס ומולך
והם שרים ונקרי אלוהות והמירו בו · ובשובו אלו אלו ו
ורואים אותו והכיחהו ונשארו בבקרי אלוהות והמכה לה ו
בפום אשר רכב בן הולך · אז ידע הרקה ונשרקה ויהיה לו
לב הולך נגוה מאד מאד ·· ק׳ ענין הגאוה מאלוהות
הולך נכבחה חכמה הכבוד והגאוה · בגין הולכך מאשר
חטאו ועלה זה רב מאד · ויש לו מה איש תאוות · עד
שנטבעת הנשמה בת הולך מנהם ונשמטת אחר תאוות
הגוף ושוכחת זוכר האלך העליון · ובעת שאומרין אות
תורה אז היו מתעוררת לחשוב ולשאלה · ובעת שאומרין לה
שוים וכבי שרים וחוה ולמה היאך הם אותנים ב׳
באותן שוה · ומוצא לה און הבור און המון שבמן אות ו
אז תעלו הנשמה יותר ויותר · ובעת שאומרין אותה סוד
יחוד הבור ית׳ ונפר חכמ׳ הנשמה אז היו ונמשת בקרי א׳
אלוהות ונכנסת בסוד היחוד · גם אחר׳ אדם שאוין יודע
לזה רק במחשבה ואשה במשוק לב · ומבחין גבורת הד׳
אז ולמה חוזרו לבו · וכתי׳ שמו ארום עקב ואלו אי
בריאה בן איש או נשי כ׳ · לא נתן הק׳ לשום אומה
בעולם רשות לספר תהלתו אלא ישר׳ · שנ׳ עם זו יצרתי לי

תהלות ישראל · וכתב עם קדוש ותהלות לבך וי״י האמירך
השם להיותו לעם סגלה ולתתך עליון על כל הגוים · ולזה
לא נעשה כן לשאר אומות לשום אומה בעולם כי אם לישראל · רק
שהם אומה החדית לדעת כי י״י הוא האלהים · וכת׳ כי מי גוי
גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת ·
וכתב את י״י אלהיך תירא ואותו תעבוד · ואמרו
המפרשים אין לאדם שחייבין ישר׳ ליראה את השם ו
ולהתעסק בגופן תורתו · ומקיים אותה שאותן יראת
השם ... בתורה ויקיים · ומתוך עסק התורה יבין ·
פירושי מצותיה ... ומתחכמים לדעת את האלהים
... ונפלאות ברכתו אותו ואלהים זה ... ו
מעשיך · וכת׳ אודך כי נוראות נפלאות נפלאים מעשיך
ונפשי יודעת מאד · וכתב לן ... שאין לו יראת י״י
אלהים · אין דבר בעולם טוב כיראה אין חכמים
אין ... ואין ... הם ... עד יראת
... כי ... הוא ... יאמר אדם ...
... ואני ...
... שעושין האלהים היא עושה · וכן אי אין ...
זה ... אין אלהי העולם · ואמר ...
להודיע ... כי ...
השם ... כי הדם הוא הנפש ...
... ואשר המתאוה · ... שהדבר ...
... ונפש ...
... ואמר ...
... אדם ...
... ...

ולהתגדל ולהתענוות ״ הנשמה היא בעלת החכמה אש׳
היא שוכבת בטוח כחוץ הקור ודומה לכבוד בוראה ומצוותיו
בתענוג בני אדם, ובהבלי שעשועים ושחוקות ומשאלות רעה
וכל מחשבותיה לאלה ואין לעבוד לבוראה בוראה ומחשבותיה בחורה
זה יהיה כמון בעת חורבת הגוף ואלה ואין חשוב כמוה
ואי שכרונה והכנסה וקנין ״ האדם יש לו ארבעה ם
שמים ובאותו עשוה חומשי והם של קטן וגדול שם ועבר הוא
חפשי ואורש ״ הם נפש רוח החושבים והתענוגים
הדברות ואכלו ושתות ושאוה ולעשות כל מחשבות הלב
ואוה עניינו ולדבר דברי הבל ולהתעות הגוף ״ הנשמ׳
הופכי מחשבות ואומר זה שוה לאדם ויתן לו בכל עמו
וכמוני [illegible] ובחות הגוף איה חסידה ואומר ויתן על
טוב. לעבוד השם ולדבקה בו ׳ זה אומר ככה וזה אומר ככה
אם הנפש והרוח מתגברים או תחלוש הנשמה ואין לה
כח לעמוד בפניהם על התעסק תורה ושתיה לא יחכם
לעולם ״ וכשהנשמה מתגברת על הרוח ועל הנפש
אז מתבקחת על הנשמה ולהבין חכמות העליונות ׳ ועל כן
הנשמה להלביש את הרוח אשר תאוה יצר הבלים ותאוה
והנפש בעלת התאוה ׳ ומתגברת הנשמה החכמה יגבו על
עצה ׳ לבהמות יש נפש ורוח כי הבהמה היא
בעלת התאוה ובעלת מות האדם אבל האדם יש לו נשמה
מדברת המדברת בין אורח ובין שקר ״ ובשיאות הגוף
יושבות נפש התאוה והנשמה רוח והשאור עיקר הנשמה
עליונה החכמה שאינה אותה בריאת הגוף ׳ וכשיש
והרוח חשוב אל העולם האדם אשר נתנה בינו רוח [illegible]
וכשחוטא אדם נשמת נפש ושאלת רוח התאוה

המינין הנפש והחושות היא תאוות · ואו' משה ע"ה והאבדת
את הנפש ההיא מקרב עמה · קורא נפש אותה שהיא
חיה · ואחר אות הרשע הנשמה החטאה יקראה
בעין הקלע ומפני שמתעה רוח ונפש · ונפש צדיק
אשר הנשמה העליונה מתחזקת על הרוח ועל הנפש תה' לו
[illegible] תחת כסא הכבוד · הרפ' שמתעה רוח ונב'
המות תבררת · והחכם שמשוע ונפש עליונה שנופח
מכסא הכבוד תהיה ורב טוב הצפון · ועוד התורה
אותך ותבין ודע כי הנשמה היא שמונה לב · והוא אל
[illegible] ברייה כי משם תוצאות חיים המחשבות והמחשבות
והתאוות והתגברות בחדרי הלב מאשר יתאוו [illegible] יכב
הנשמה רוחות וחזקת והתבונות של המעשים
הלב · אשמש ואחזק ונפה מראית עינים רמה כקנה
קנה בקנה [illegible] מחשב הנה והנה [illegible] ושבה [illegible]
האדם זה החכם והשכל שר העולים [illegible]
חכמה ורעה · ובאות החכמה דבר האדם [illegible]
ורואה את הנעלות · ובאות החכמה עושה [illegible]
ושוחן [illegible] · ובאות החכמה [illegible]
ומזיד [illegible]
ובאות החכמה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

79

מאות החכמה והתקוות הנגן ברקחי הרפואה ובעי ירמיה
על חזקתו   והנה עינינו רואות גדולת האדם וכבודו ואשר
גדלו ונשאו יותר מכל עולם היצורים והשליטו על כל בריות התחתון
ואין כח בפה וספר רוב המעלות אשר ימצא האדם מעולם התחתון
ואף מעולם עליון שלא אדם חטאתו ויטוש על כבוד האדם
ועמ"ר   שנשא הוא מכל כחו הבהמות והחיות שאדם
גוזר מעולם העליון ברוב החכמה והתבונה וידיעת חכמות
ארץ שבעליונים וחכמות ארץ רקיעים ונחון הכוכבים וגו
ושיעור קומתם .   ואעפ"י שבעיני האדם קטן חומר
שאדם גדולה ורחבה יותר משמים ואין כי ידיעת שמים
וארץ ודרכי חמה ולבנות ולא חלוקה הכל עם משאה   וכן
שהכל כלו בה ואע"פ היה גדולה חסון שמים וארץ לא היית יכולה
והחזיק הכל כי אי ואפשר להכניס חי חיים בגף קטן
ועתה בראותינו כי האדם שוה בחכמתו בשתי עולמו
מעולם   התחתון ומעולם העליון ... לא אדם וחטוב
והקטנו ואת הודיעו השי"ת זאת.   ואין זה כי יום ועבר
שישכיל ועבד בכבודו לבו והבין עלאורתו והכירו על
ושעבד הגוף ונשמה כי הגוף עפר ונשמה כי כל החכמות ה
החכמות הגדולות האלו הן מן הנשמה כי הגוף עפר ונשמה
לא מן הגוף כי הנשמה מנהגת הגוף כמו אדם רוכב על הסוס
ורסן בידו ומנהיג הסוס ומהפך לכל צד שירצה והסוס אין
עפל לאדם ואין האדם טפל לסוס   כך הנשמה מנהגת
הגוף . והנשמה עיקר והגוף טפל   לכן אני אומר
והוי אוהב המתעשרים הנשמה ... והמצוים העיקר ...
יר הטפל   וזה יוכל כל אדם לדעת ... אשר עולם
העליון ... ועולם התחתון . כמן ... והכוכבים ...

בורוי ובבנין אין זה והנאות הגוף שיהנה בעולם הזה כי הבנין
אין בו מחשבה לא עשר ולא חוה ותוחלת ולבנים ומזון ומות והנשא
והנה הכבוד הם דברים נקלים ואין יתכן זה שאותן העניין
הגדולים ישמחו לבנין הכלה והחדר אך הנשמה שהי
יקרה ונעלה ומנושאה עד שחקים ומחשבה והם נעלה יותר
מאשים ואין כי אין בה עצם שדים ואין ומיו חקקת אותם
באמת זה סברא גדולה שהשדים והאין נבראו לצרכה ולשמש
והם תתבונן ותבחין חי אני אשר השדים ואין נבראין
לכך אין זה כי אם השתעבד לומר הכל והבן שאותן והאו
ומתנה ואחר שיעשה האדם כדי לתקן ולבן שאדרבן
ואחר יש בעולם זה סבה שהעולם נבנה
ההנאות הגוף והשפל הוא הגוף לא ואין בו
מחשב יתרה מראותינו כי האדם נבחר מכל היצורים
והוא חכמתו וזה רב פעולתו כי כל היצורים ומשועבד
אדם ואין בו כח לאור חכמות והבן סודות עמוקים והבן
די עולם התחתון והשכל די עולם העליון זהו סוד הזמן
לזה שהם נשמו צריכה בצרור החיים אם מקיים התורה
ויען ואם הכבוד רואה ואך שהמים ושורתו וחדר
חדרי והרואה הם מעשיהם ותקנותיו ועל גבו
ומשלים והשלים על ארץ ובלה והם סוד והנקדים שהיו
נגד מחוזה ונתקשו בן אתן והם עוכב גדולים ומשלים
כל מעשים ותו ואת שהן עושין וזה יהיה לכם ולחות וגו
עליהן לכם הסודות והמשותלכם עמוד מוחות יבחינן
שהאוך אותו לכם הואת בן הוא המה ואתם גדול נת
תפארתו ונגלו לו סודו מעליונים ותחתונים והמשילו על
מעשי כבר יבחין רוב גדולתו לעתיד אם יגבר בעבודת הבו

80

במרו ית׳ ״ ויש ראוי גדול שהשגה מגוה אלהית [illegible]
כי יונחנו רואים ל שכל האדם אין דינו כמה שלא [illegible]
ועולם יבקש מעלה יתר׳ ממעלתו אם יש לו לא׳ חומר [illegible]
אשר על בחירה שלו מבקש ובזות ואשוו במחשבותיו [illegible]
ואין אדם לו חוק ולא של שרוי המעלים מעלות יתרות [illegible]
מעלותם כי אין הנשמה מתדבקת אלא בטובות. אבל היא מאותו
עולם ומעלות כי היא העליונה ״ ועל׳ האדם הולך בקומה
זקופה עבור הנשמה ׳ אבל שאר הבריות הולכים על גחונם וע׳
ובמימם ועבור אשר הנשמה היא מעלה מעלה אחם הגבוה
על׳ הגוף שהוא שרוה בן יש בו דמיון כל העולם ועל׳ [illegible]
האדם נקרא כ״ עולם קטן ״ רבותא היו חמה ולבנה
והגוף דומה לעולם התחתון והנשמה ״ העליון
ונודה שאין חכמה מופלאה כמו שהאלהים עליון ואיש
כמרם ובעולם הזה אשר תחת ומעלה ׳ כן האדם כל
עת שיעשה רצון בוראו. ׳ כי ומעלה אור האלהים במעשה
ידי הדין אחד ומשאירים ומעשה קרוי בלעז הוראה
ואין זאת אשר להם עליו ואילו האדם שמע שלו [illegible]
ואשר כי אם לא דברו והוריד האדם מן השמים והרג
עושי הכעס מאין והחיה ותהאות ונגד על אישו [illegible]
[illegible] בוראו ׳ על הקדושים שהיו מוכן [illegible] ומעלה
והל כמן הבור עושה רצונם כמו שהאלהים [illegible]
ויהם כן האדם שנתן לו האלהים חכמה וכמו [illegible]
ואין להם לא משל ׳ כן האדם אלא מכ כמו [illegible]
[illegible] שהאלהים [illegible] טוב ורע כן האדם [illegible]
ט [illegible] האלהים עושה מין העולם ״ ומפרדת האדן
הקול ואקוה האדם ׳ כי האדם עשוי לעשות [illegible]